

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Nr. **3** / 2023

ISSN 1584-1928

eISSN 2065-8281

Publicație fondată în anul 1937

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT
DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE
PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A
TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE,
INDEXATĂ ÎN BAZELE DE DATE INTERNAȚIONALE CEEOL,
GOOGLE SCHOLAR, Index Copernicus

CONSILIUL EDITORIAL

	Gl.fl.aer.dr. Eugen MAVRIȘ – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Gl.bg.prof.univ. Constantin Iulian VIZITIU – Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”
	Gl.bg.prof.univ.dr. Ghiță BÎRSAN – Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”
	Cdor.conf.univ.dr. Marius ȘERBESZKI – Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”
	Col.prof.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Col.conf.univ.dr. Ștefan-Antonio DAN-ȘUTEU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Col. (r) Ion ROCEANU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Col.(r) prof.univ.dr. Constantin HLIHOR – Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”
	Inspector Carol Teodor PETERFY – Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice (Laureat al Premiului Nobel pentru Pace în 2013)
	Lect.univ.dr. Cris MATEI – Centrul pentru Relații Civil-Militare, SUA
	Lect.univ.dr. Florian BICHIR – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Director Editură	Col. Marian ȘTEFAN
Redactor-șef	Laura MÎNDRICAN
Redactor-șef adjunct	Elitsa PETROVA, Universitatea Națională Militară „Vasil Levski”, Veliko Tarnovo, Bulgaria
Redactor executiv	Irina TUDORACHE
Secretar de redacție	Florica MINEA
Corectori	Carmen-Luminița IACOBESCU Mariana ROȘCA
Tehnoredactare&Copertă	Andreea GÎRTONEA

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

	Cercetător Richard WARNES – RAND Europe
	Lt.gen.(r) dr. Anatol WOJTAN – Universitatea de Afaceri și Antreprenoriat din Ostrowiec Świętokrzyski, Polonia
	Dr.conf.univ. Tengiz PKHALADZE – Institutul Georgian de Afaceri Publice, Georgia
	Dr. Piotr GAWLICZEK – Universitatea „Cuiavian” din Wloclawek, Polonia
	Dr. Marcel HARAKAL – Academia Forțelor Armate „General Milan Rastislav Štefánik”, Liptovský Mikuláš, Republica Slovacă
	Dr. Pavel OTRISAL – Universitatea de Apărare, Brno, Republica Cehă
	Conf.univ.dr. Piotr GROCHMALSKI – Universitatea „Nicolaus Copernicus” din Torun, Polonia
	Conf.univ.dr. Paweł GOTOWIECKI – Universitatea de Afaceri și Antreprenoriat din Ostrowiec Świętokrzyski, Polonia
	Cdor.conf.univ.dr.ing. Alecu TOMA – Academia Navală „Mircea cel Bătrân”
	Cdor.conf.univ.dr.ing. Filip NISTOR – Academia Navală „Mircea cel Bătrân”
	Col.prof.univ.dr. Cezar VASILESCU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Col.prof.univ.dr. Anton MIHAIL – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Col.prof.univ.dr. Elena FLORIȘTEANU – Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu
	Col.(r) prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE – Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu
	Dr. Lucian DUMITRESCU – Academia Română
	Prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI – Universitatea „Titu Maiorescu”
	Prof.univ.dr. Marian NĂSTASE – Academia de Studii Economice din București
	Prof.univ.dr. Constantin IORDACHE – Universitatea „Spiru Haret”
	Prof.univ.dr. Gheorghe ORZAN – Academia de Studii Economice din București
	Prof.univ.dr. Gheorghe HURDUZEU – Academia de Studii Economice din București
	Prof.univ.dr.habil. Nicoleta CRISTACHE – Universitatea Dunărea de Jos din Galați
	Conf.univ.dr. Iulian CHIFU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Conf.univ.dr.habil. Maria-Magdalena POPESCU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	Conf.univ.dr. Alba-Iulia Catrinel POPESCU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	CS II dr. Alexandra SARCINSCHI – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	CS II dr. Cristina BOGZEANU – Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
	CS II Sorin CRISTESCU – Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară din București

REFERENȚI

Col.prof.univ.dr. Cristian-Octavian STANCIU
Col.prof.univ.dr. Marilena MOROȘAN
Lt.col.conf.univ.dr. Marius Valeriu PĂUNESCU
Lt.col.conf.univ.dr. Vasile-Ciprian IGNAT
Lt.col.lect.univ.dr. Cristian ICHIMESCU
Cpt.lect.univ.dr. Răzvan GRIGORAȘ
Conf.univ.dr. Mihaiela BUȘE
Conf.univ.dr. Daniel ROMAN
Lect.univ.dr. Adrian PRISĂCARU
Dr. Radu CĂTĂLIN

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

Articolele publicate în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, ISSN 1584-1928, se regăsesc – titlu, autor, abstract, conținut, bibliografie – și în varianta în limba engleză a revistei, ISSN 2284-936X
L 2284-936X

Cuprins

Nr. 3/2023

Col.instr.av.s.dr. Pătru PÎRJOL

Considerații privind supravegherea suprafețelor terestre
cu vegetație bogată. Foliage Penetrating Radar 7

Drd. Vladimir MILOȘEVICI

Cultura de securitate în contextul ideologiilor
de tip populist și societății postadevăr 20

Cpt.cdor.instr.sup.drd. Cătălin BALMUȘ

Drone sau aeronave fără echipaj la bord – acronime,
definiții și egalitatea de gen 30

Drd. Vladimir MILOȘEVICI

Scurtă analiză a culturii de securitate
din perspectiva societății postmoderne 39

Drd. Elena-Alexandra MAZILU (ALEXANDRESCU)

Modernizarea sistemului de resurse umane
ca factor determinant al securității naționale 51

Dr. Dragoș-Adrian BANTAȘ

Drd. Sebastian BĂLĂNICĂ

Agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei – atac la adresa
sistemului internațional de securitate, bazat pe norme 62

Lt. Ionela Cătălina MANOLACHE

Stadiul relației dintre NATO și RUSIA
și evoluția acesteia în viitor 78

Mrd. Adrian GHENADE

BSc. Leon-Andrei TOADER

Drd. Șerban-Dan PREDESCU

Drd. Elena (TUDOR) ONU

Pledoarie pentru o terminologie unitară
și compatibilă în domeniul securității naționale 87

Lt. Ionela Cătălina MANOLACHE

Relația dintre China și organizațiile
internaționale generatoare de securitate 100

Dr. Daniel Silviu NICULAE

În apărarea unui teritoriu uitat. Lupta împotriva
terorismului etnonaționalist/separatist de la
frontiera Dobrogei de Sud (1922-1926) II 109

Dr. Ing. Cercetător științific III Ulpia-Elena BOTEZATU

Operațiuni securizate în spațiul extraatmosferic,
centrate pe inteligența artificială 120

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

<https://buletinul.unap.ro>

Considerații privind supravegherea suprafețelor terestre cu vegetație bogată. Foliage Penetrating Radar

The use of radar for object detection in vegetated regions

Col.instr.av.s.dr. Pătru PÎRJOL*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România
e-mail: petpirjol@gmail.com

Abstract

Radarul FOPEN este un sistem care utilizează frecvențe în domeniul VHF și UHF pentru a pătrunde frunzișul copacilor sau clădirile și pentru a detecta corpurile și persoanele care se ascund la adăpostul acestora. FOPEN constituie o tehnologie importantă, fiind dispus pe platforme aeriene sau terestre și destinat supravegherii unor suprafețe foarte mari, în special a celor acoperite cu vegetație bogată, care sunt improprie detectiei și identificării cu ajutorul altor senzori. Informațiile furnizate de radarul FOPEN asigură suportul necesar desfășurării unor activități civile sau militare. Utilizarea în scop civil a FOPEN asigură îndeplinirea unor misiuni de supraveghere și monitorizare a suprafeței Pământului. Datele furnizate vor asigura studiul biodiversității, pădurilor, suprafeței terestre etc. prin potențialul acestui radar de a detecta corpuri aflate sub coronamentul copacilor. Folosirea în scop militar a FOPEN permite detectia forțelor și mijloacelor adversarului ascunse la adăpostul frunzișului, aflate sau nu în mișcare. Imaginile generate de FOPEN asigură descoperirea țintelor prin pătrunderea de către undele electromagnetice a frunzișului sau clădirilor, depășind tehnicile de camuflaj, ascundere sau înșelăciune, întreprinse de către adversar. Datele furnizate de FOPEN asigură suportul informațional necesar desfășurării proceselor decizionale pe timpul planificării și executării misiunilor.

The FOPEN radar uses frequencies at VHF and UHF to penetrate the foliage of trees or buildings and detect bodies and people hiding under their cover. FOPEN is an important technology, being located on airborne and ground-based platforms and designed to aid surveillance of very large areas, especially those areas rich in vegetation, which are unsuitable for detection and identification using other sensors. The information the FOPEN radar provides ensures the necessary support for civil or military activities. The civilian use of FOPEN ensures the fulfillment of surveillance and monitoring missions of the Earth's surface. The data provided will ensure the study of biodiversity, forests, land surface, etc. through the potential of this radar to detect bodies under the canopy of trees. The military use of FOPEN ensures the detection of enemy forces and assets concealed under foliage, whether they are moving or not. The images generated by FOPEN ensure the detection of targets by electromagnetic waves penetrating foliage or buildings, countering adversary camouflage, concealment, or deception techniques. The data provided by FOPEN ensures the necessary information support for decision-making processes during mission planning and execution.

Cuvinte-cheie:

supraveghere aeriană; FOPEN; senzori activi; sistem de supraveghere aeriană;
senzori de bandă ultralargă.

Keywords:

air surveillance; FOPEN; active sensors; air surveillance systems; ultra-wide sensors.

Cunoașterea situației pe câmpul de luptă a constituit o preocupare permanentă a comandanților de-a lungul istoriei confruntărilor armate care au însoțit evoluția societății omenești. Scopul urmărit a fost acela de a cunoaște din timp mișcările adversarului, în vederea întreprinderii măsurilor necesare pentru contracararea acțiunilor acestuia, și de a asigura forțelor proprii superioritatea tactică necesară obținerii victoriei. În același timp, s-a urmărit ascunderea acțiunilor și a prezenței forțelor proprii în zona de desfășurare a bătăliei prin folosirea inteligentă a caracteristicilor reliefului și a vegetației (în special a pădurilor). În acest sens, acțiunile întreprinse de comandanți aveau ca finalitate luarea unor măsuri concrete care vizau, pe de o parte, cercetarea și observarea permanentă a acțiunilor adversarului, iar pe de altă parte, mascarea sau ascunderea forțelor, mijloacelor sau intențiilor de acțiune ale forțelor proprii față de adversar. Dacă, în perioadele istorice anterioare secolului XX, sarcinile de observare și de cercetare a adversarului reveneau oamenilor, pregătiți și antrenați special în vederea culegerii informațiilor despre adversar, începutul secolului a adus în prim plan realizări tehnologice care ofereau posibilitatea supravegherii și detecției forțelor și mijloacelor inamice. Putem menționa în acest sens radarul, precum și o gamă variată de senzori pasivi (termici, optici, acustici etc.) cu posibilități de detecție superioare, capabili să detecteze, să localizeze și să identifice forțele și mijloacele dispuse într-o zonă de interes.

Evoluția științei și tehnologiei a permis, în ultimele cinci decenii, realizarea unor sisteme de senzori pasivi și active, capabili să detecteze o gamă variată de amenințări la adresa forțelor proprii. Disponerea senzorilor pe o gamă variată de platforme (spațiale, aeriene, terestre și maritime) a contribuit la creșterea potențialului acestora de a răspunde solicitărilor comandanților de a asigura suportul informațional necesar luării deciziilor la nivelul structurilor militare. Cerințele de sprijin informațional, solicitate de către comandanți, nevoile concrete de supraveghere a spațiului de desfășurare al acțiunilor militare au contribuit la identificarea unor principii teoretice noi care au avut ca finalitate conceperea și dezvoltarea unor sisteme de senzori activi sau pasivi revoluționari, capabili să detecteze forțele și mijloacele adversarului în condiții, locuri, medii etc. în care nu puteau fi descoperite anterior apariției acestora. Un exemplu în acest sens îl constituie solicitarea armatei SUA de a fi identificate soluții tehnologice capabile să asigure detecția forțelor și mijloacelor gherilelor vietnameze care acționau la adăpostul junglei tropicale. Caracteristica undelor electromagnetice cu frecvențe sub 1 GHz, de a se propaga eficient prin vegetație, în special prin păduri, era cunoscută anterior solicitărilor venite din partea armatei americane, dar aceasta nu a fost materializată prin cercetări științifice care să ofere un sistem radar capabil să detecteze forțele și mijloacele care foloseau vegetația pentru mascarea prezenței și intențiilor de acțiune. Studiile demarate la mijlocul deceniului șapte au avut ca finalitate, după aproape un deceniu de cercetări și verificări experimentale, obținerea unui radar capabil să penetreze vegetația și să descopere ființele vii sau obiectele aflate în mișcare la adăpostul acesteia. Acest radar este menționat în literatura de specialitate cu denumirea de FOLIAGE PENetration-FOPEN sau Foliage Penetration Radar-FPR ([Amato și alții 2013](#)).

Capacitatea senzorilor de a detecta și de a determina mișcările persoanelor și obiectelor aflate la adăpostul vegetației prezintă o deosebită importanță pentru aplicațiile atât din domeniul militar, cât și pentru cele din domeniul civil, fiind relevantă contribuția acestora la creșterea nivelului de securitate al unui stat. FOPEN reprezintă, din această perspectivă, un salt calitativ, cu contribuții majore în asigurarea unui mediu de securitate stabil, prin informațiile oferite structurilor cu responsabilități în domeniu. Această tehnologie poate detecta și monitoriza discret, fără a putea fi detectată, prezența subiecților umani care acționează la adăpostul vegetației sau al clădirilor de la distanțe mari, de ordinul zecilor de kilometri, constituind un instrument puternic în combaterea sau neutralizarea amenințărilor la adresa securității unui stat. Militarii care acționează în zonele de conflict, precum și personalul din compunerea structurilor cu responsabilități în aplicarea legii se confruntă cu pericole și amenințări, generate de posibilitatea existenței, pe de o parte, a unor structuri luptătoare ale adversarului, sau, pe de altă parte, a unor infractori, ascunși în clădiri, în spatele diferitelor tipuri de ziduri, al copacilor sau arbuștilor. Detecția și localizarea acestora cu ajutorul FOPEN asigură informațiile necesare planificării și desfășurării unor acțiuni eficiente pentru neutralizarea amenințărilor atât militare, cât și civile.

În cadrul acestui demers, voi prezenta importanța FOPEN în asigurarea suportului informațional, a principiilor teoretice care stau la baza dezvoltării acestui radar, rolul important pe care îl au datele furnizate în realizarea unui act decizional eficient, precum și în creșterea nivelului de siguranță al forțelor în timpul îndeplinirii misiunilor, atât în domeniul militar, cât și în cel civil.

Scurt istoric

Confruntarea armată a impus ca o necesitate de maximă importanță supravegherea câmpului de luptă. Cunoașterea situației existente pe timpul desfășurării acțiunilor militare a constituit o nevoie stringentă și permanentă a fiecărui comandant. Apariția balonului și folosirea acestuia în misiuni de supraveghere a câmpului de luptă au oferit posibilitatea de a cunoaște situația adversarului la distanțe mult mai mari și cu o precizie mult mai bună decât putea oferi orice observator dispus la sol. Evoluția tehnică și științifică a începutului de secol XX a permis apariția avionului, ca mijloc de luptă și supraveghere, precum și a radarului, ca mijloc de detecție specializat, capabil să descopere mijloacele de atac aerian sau maritim ale adversarului. Dacă avioanele au preluat cu succes misiunile de supraveghere desfășurate cu ajutorul aerostatelor, mărinind distanța de supraveghere și sporind acuratețea informațiilor despre adversar, radarul nu a stârnit prea mult interes nici din partea comunității științifice, nici a armatei, deoarece tehnologia existentă nu permitea construirea unui mijloc de detecție relevant din perspectivă militară.

Creșterea posibilităților de supraveghere din spațiul aerian cu ajutorul aerostatelor sau al aeronavelor a avut ca efect diversificarea acțiunilor desfășurate de beligeranți

pentru contracararea capacității de supraveghere existente. În acest sens, au fost adoptate măsuri de ascundere a forțelor și mijloacelor, a manevrelor desfășurate în câmpul tactic, urmărindu-se prin astfel de acțiuni interzicerea cunoașterii de către adversar a intențiilor proprii și a obiectivelor urmărite în timpul executării misiunilor. Diminuarea efectului atacului mijloacelor aeriene s-a realizat prin deplasarea în condiții de vizibilitate redusă, prin crearea unor perdele de fum sau a ceții artificiale care să acopere dispozitivul de luptă, prin utilizarea reliefului sau a vegetației pentru adăpostirea trupelor etc., având ca scop final reducerea posibilităților de descoperire de la distanțe mari.

Cercetările întreprinse în perioada interbelică au demonstrat posibilitatea de detecție a navelor maritime și a aeronavelor cu ajutorul undelor electromagnetice. Experimentul de la Daventry, efectuat în anul 1935, a constituit punctul culminant al unor cercetări, desfășurate pe parcursul mai multor decenii, fiind demonstrată, practic, capacitatea radarului de a detecta mijloacele de atac aerian. Până la izbucnirea Celui de-Al Doilea Război Mondial, tehnologia RADAR evoluase suficient astfel încât să poată detecta și localiza mijloacele aeriene și navale la distanțe suficient de mari pentru a le putea combate. În acest sens, în momentul începerii războiului, ambele puteri beligerante, Marea Britanie și Germania, dețineau sisteme de supraveghere a spațiului aerian bine organizate, capabile să îndeplinească misiunile specifice și să asigure informațiile necesare desfășurării operațiilor aeriene.

Totuși, dezvoltarea tehnologică nu a permis realizarea unor radare care să poată detecta țintele terestre și care să poată asigura supravegherea permanentă a câmpului de luptă terestru, metodele folosite în Primul Război Mondial pentru ascunderea, mascarea și protecția forțelor terestre la adăpostul reliefului sau vegetației constituind, în continuare, modalități eficiente pentru contracararea supravegherii din aer a dispozitivului de luptă terestru. Cauzele care au stat la baza imposibilității radarelor construite în această perioadă de a detecta țintele terestre sau mijloacele dispuse la adăpostul vegetației au fost de natură tehnică, generate de lipsa unei forme de undă stabile și de o tehnologie rudimentară de procesare a semnalului reflectat de obiectele din teren.

La începutul deceniului șapte al secolului trecut, armata SUA a dezvoltat primul sistem radar de supraveghere a câmpului de luptă, respectiv radarul cu vedere laterală AN/APS-94 (Side-Looking Airborne Radar-SLAR), dispus pe o platformă aeriană de tip OV-1 Mohawk ([Rosenfeld și Kimerling 1977](#), 1519-1522). Radarul a fost dispus pe varianta OV-1B Mohawk, dezvoltat de Grumman Aircraft ca avion destinat misiunilor de supraveghere radar a suprafeței terestre, de observare video și foto ([FAS, fără an](#)) în vederea obținerii informațiilor referitoare la dispunerea taberelor militare, a mijloacelor mecanizate și a grupărilor de artilerie. Războiul din Vietnam a marcat desfășurarea primelor misiuni de supraveghere tactică a câmpului de luptă cu ajutorul radarului, armata SUA urmărind să obțină o situație clară a mișcării forțelor și mijloacelor adversarului. Datele furnizate de acest tip de radar

nu asigurau detecția și identificarea forțelor de gherilă care se ascundeau în zonele rurale, în jungla tropicală sau într-o rețea complexă de galerii subterane, din care reușeau să declanșeze acțiuni prin surprindere. Ulterior acestor acțiuni, în urma rapoartelor și solicitărilor comandanților din teren, au fost demarate cercetările privind dezvoltarea unor sisteme radar, capabile să detecteze forțele și mijloacele adversarului care se deplasau la adăpostul junglei. Întâmplător, în septembrie 1964, doi studenți ai University of Rochester, SUA, Louis V. Surgent Jr. și G. M. Foster, studiau posibilitatea utilizării unor concepte fundamentale din fizica teoretică în discriminarea țintelor civile de cele militare. Cercetările lor erau concentrate pe posibilitatea detecției personalului care acționa la adăpostul junglei și pe identificarea acelor persoane care erau înarmate. Rezultatele cercetării au demonstrat că exista posibilitatea pătrunderii câmpului electromagnetic prin frunziș și detecția personalului înarmat sau nu, ascuns în junglă sau în zone cu vegetație bogată. Pe baza rezultatelor obținute, cei doi studenți au prezentat US Army, în octombrie 1965, o propunere pentru un proiect intitulat ”ORCRIST, An Anti-Guerrilla Detection System”, ceea ce a constituit momentul începerii dezvoltării radarului cu posibilități de detecție a forțelor și mijloacelor care acționează la adăpostul vegetației. Programul, demarat în cadrul US Army Land Warfare Laboratory, din Aberdeen, Maryland, s-a desfășurat în perioada mai 1966 – iunie 1974, având ca finalitate apariția și dezvoltarea unor sisteme radar noi, cum ar fi: radar de supraveghere a câmpului de luptă, radar de penetrare a frunzișului dispus pe platforme aeriene, de supraveghere a obiectivelor etc. (Surgent 1974)

Radarul FOPEN, realizat în cadrul acestei etape de cercetare, prezenta o limitare în funcționare, dată de imposibilitatea detectării și localizării obiectelor statice, aflate la adăpostul vegetației. În consecință, tehnica de luptă ascunsă, lucrările genistice, clădirile, taberele, structurile de protecție a personalului și tehnicii etc. nu puteau fi detectate și neutralizate. Varianta realizată a constituit o tehnologie utilizată pentru detecția și indicarea țintelor terestre aflate în mișcare, fiind cunoscută, în literatura de specialitate, ca radare GMTI (Ground Moving Target Indication). Radarul GMTI a fost folosit de armata SUA în operațiile desfășurate în Asia de Sud-Est, în timpul războiului din Vietnam, dar impactul acestui sistem de detecție asupra desfășurării acțiunilor militare a fost redus, din cauza tacticilor adoptate de trupele de gherilă vietnameze. Având în vedere caracteristicile acțiunilor militare desfășurate de trupele vietnameze, a apărut solicitarea, din partea conducerii armatei SUA, de identificare a unei soluții tehnologice care să permită detecția mijloacelor adversarului, a lucrărilor genistice, a taberelor etc. realizate de către acesta în jungla tropicală. O soluție propusă a fost aceea de a întrebuiți un radar cu apertură sintetică, menit să funcționeze în benzile de frecvență VHF și UHF, utilizate în funcționarea FOPEN. Radarul astfel obținut, cunoscut, în literatura de specialitate, cu denumirea FOPEN SAR (Davis 2011, 4), ar fi eliminat limitarea tehnologică a radarului FOPEN, respectiv imposibilitatea detecției corpurilor și obiectelor statice, asigurând furnizarea informațiilor necesare identificării și neutralizării dispozitivului de luptă al trupelor vietnameze ascuns în junglă. Totuși, existența

câtorva impedimente de natură tehnică, respectiv rezoluția mare, de câțiva zeci de metri, precum și dimensiunile FPR SAR, care impuneau utilizarea unei platforme aeriene de dimensiuni mari, cu șanse minime de supraviețuire în zona de conflict, prelucrarea dificilă a datelor și obținerea unor imagini imprecise au determinat conducerea militară să renunțe la dezvoltarea și întrebuințarea FPR SAR.

A doua etapă a dezvoltării FOPEN s-a derulat în perioada cuprinsă între sfârșitul deceniului 9 și mijlocul ultimului deceniu al secolului trecut, fiind remarcate cooperarea, în cadrul acestui proiect, a MIT Lincoln Laboratory, sub conducerea tehnică a dr. Serpil Ayasil, precum și testările acestor sisteme radar în cadrul a două programe independente, respectiv FOLPEN de la Stanford Research Institute, sub conducerea lui Roger Vickers, și CARABAS, programul suedez de cercetare al Swedish Defence Research Establishment, sub conducerea lui Hans Hellsten (Davis 2011, 9). În aceeași perioadă, au fost inițiate și finanțate mai multe programe de testare a potențialului FOPEN, care urmăreau atingerea unor obiective complementare de cercetare științifică sau militară. Rezultatele obținute în cadrul acestor teste au asigurat înțelegerea importanței alegerii frecvenței, polarizării undeii, eliminării interferențelor, caracteristicilor dezordinii impulsurilor, reflectate de frunzișul copacilor (Davis 2011, 9), având ca efect cumulat creșterea eficienței detecției obiectelor sau ființelor vii, aflate în mișcare sau în repaus la adăpostul vegetației. Trebuie remarcată, în cadrul acestei etape de dezvoltare și testare a FOPEN, contribuția științifică și susținerea financiară, asigurată de Defense Advanced Agency, a proiectelor de cercetare în cadrul programului de dezvoltare a acestei tehnologii, desfășurat pe o perioadă îndelungată, sub conducerea unor personalități din domeniul cercetării științifice, cum ar fi: Dom Giglio, coordonator în perioada 1988-1995, Mark Davis, coordonator în perioada 1995-1998, și Lee Moyer, coordonator în perioada 1999-2005 (Davis 2011, 9).

O altă etapă în dezvoltarea FOPEN a avut loc la începutul secolului XXI, fiind caracterizată de impactul tehnologiilor informației și comunicațiilor asupra dezvoltării acestui sistem radar. Evoluțiile tehnologice înregistrate în domeniul procesării digitale a semnalelor au permis creșterea capacității radarului de a descoperi obiectele aflate la adăpostul vegetației, prin diminuarea impactului dezordinii semnalelor reflectate de frunzișul pădurii asupra detecției corpurilor sau obiectelor. Aceste dezvoltări tehnologice au adus în centrul atenției liderilor militari tehnologia FOPEN, fiind remarcat potențialul imens pe care acest radar îl deține în furnizarea informațiilor provenite dintr-un mediu care, până acum un secol, era considerat impenetrabil. Posibilitățile tehnice, asigurate de rezultatele cercetărilor obținute în ultimele două etape de dezvoltare a radarului, asigură furnizarea unor informații precise care vor contribui la realizarea unei imagini operaționale reale, precise și complete a câmpului de luptă terestru, eliminând incertitudinea, generată de existența pădurilor și a vegetației bogate, privind modul de dispunere a forțelor și de desfășurare a acțiunilor militare.

Descrierea fenomenului fizic

Din cele prezentate anterior, în istoricul dezvoltării FOPEN, se identifică, începând cu anul 1990, o creștere a interesului față de această tehnologie. Implementarea realizărilor în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor a contribuit la creșterea potențialului acestui tip de radar, de a furniza datele necesare desfășurării cercetărilor științifice asupra Pământului (studiul biodiversității, a suprafeței terestre, a suprafețelor împădurite, ecologiei etc.). În același timp, dezvoltarea radarului FOPEN a asigurat obținerea unor date calitativ superioare celor din anii '70-'80, contribuind, astfel la creșterea interesului militarilor în utilizarea acestui tip de radar în misiuni de supraveghere și cercetare a unei zone. Interesul comunității științifice, precum și al armatei față de FOPEN s-a materializat prin finanțarea și efectuarea unor teste, prin care se urmărea culegerea de date din diferite zone ale Pământului, a căror finalitate consta în creșterea fiabilității radarului FOPEN. Cercetările ample desfășurate au urmărit determinarea efectelor frunzișului asupra capacității radarului de a detecta și de a urmări persoane sau obiecte aflate în pădure sau în zone cu vegetație bogată. Testele desfășurate în diverse zone ale globului, vizând determinarea influenței junglei, a pădurilor din zona arctică sau a diverselor tipuri de vegetație au contribuit la identificarea efectelor care se produc atunci când undele electromagnetice interacționează cu vegetația ([Gallone 2011](#), 173-175).

Un prim efect, identificat ca urmare a acestei interacțiuni, este acela de atenuare a semnalului radar. Atenuarea acestui semnal este produsă atât de fenomenul de absorbție a undelor electromagnetice, cât și de fenomenul de împrăștiere, care se manifestă la propagarea undelor electromagnetice prin frunzișul pădurii. Studiile întreprinse au relevat faptul că densitatea ridicată a frunzișului pădurilor generează o atenuare mai mare a semnalului, fiind identificate valori sensibil mai mari ale atenuării undei electromagnetice în zona de junglă, comparativ cu atenuarea produsă de pădurile aflate în zonele nordice. O altă concluzie, rezultată în cadrul acestor studii, a fost că atenuarea semnalului a avut valori diferite, în funcție de frecvența undelor electromagnetice, existând valori minime ale acesteia pentru plaja de frecvențe VHF ([Amato și alții 2013](#), 194).

Un alt efect identificat a fost cel al polarizării undelor electromagnetice. Acest efect apare ca urmare a reflexiei undelor electromagnetice de către copaci, fiind asociat fenomenului de împrăștiere. În urma testelor desfășurate, a fost identificată o dependență a fenomenului de atenuare de cel de polarizare, respectiv o creștere a nivelului de atenuare, în cazul polarizării verticale, față de atenuarea existentă în cazul polarizării orizontale ([Amato și alții 2013](#), 194).

Un alt efect constatat a fost cel de schimbare de fază a semnalului radar. Propagarea undelor electromagnetice prin coronamentul copacilor este asimilată cu propagarea printr-un mediu distribuit neuniform care generează o variație aleatorie a fazei

semnalului. Acest fenomen de variație aleatorie a fazei influențează capacitatea radarului de a detecta o țintă aflată pe suprafața terestră, la adăpostul frunzișului pădurii ([Amato și alții 2013](#), 194).

Un alt efect important care influențează semnalul radar este cel de reflexie difuză a semnalului radar, înapoi către senzor. Această reflexie difuză este generată de fenomenul de împrăștiere, care se produce la propagarea undelor printr-un frunziș compact și de dimensiuni mari. Dacă avem în vedere, pentru radarul FOPEN, o celulă de rezoluție, generată de limitele rezoluției spațiale și rezoluției unghiulare, în care se găsesc copaci asupra cărora acționează vântul, vom avea atât elemente fixe (roci, trunchiuri de copaci, pământ), cât și elemente mobile (frunze, ramuri) care vor genera fenomenul de împrăștiere a undelor electromagnetice și reflexia difuză a acestora către senzor. În consecință, semnalul radar, reflectat către senzor, va conține o componentă statică și o componentă variabilă a fenomenului de reflexie difuză (backscatter), care, împreună cu fenomenul de atenuare, de schimbare de fază și polarizare, reduc eficiența tehnicilor normale de prelucrare, bazate pe fenomenul Doppler, cu impact asupra capacității de detecție a radarului ([Amato și alții 2013](#), 194). Reflexia semnalului radar de către un obiect este un fenomen complex care depinde de proprietățile electromagnetice ale obiectului și de geometria acestuia. În cadrul celei de rezoluție, regăsim deci semnalul reflectat de obiect și fenomenul de reflexie difuză a semnalului radar, provenit de la frunzișul copacilor, aflați sau nu sub acțiunea vântului, a căror combinație are ca rezultat o variabilitate statistică ce contribuie la reducerea capacității de detecție a radarului ([Ulander 2004](#)).

Având în vedere cele menționate, pentru obiectele dispuse în frunziș sau sub coronamentul copacilor, trebuie avut în vedere impactul efectelor menționate mai sus pentru a îmbunătăți capacitatea de detecție a radarului FOPEN. Fenomenul de dezordine, creat de împrăștierea radiației electromagnetice la contactul cu vegetația, poate îngreuna detecția personalului și vehiculelor, care reflectă spre radar valori mici ale puterii impulsului de sondaj.

Înlăturarea neajunsurilor, generate de scanarea radar a zonelor cu vegetație bogată, a cunoscut mai multe etape care au avut la bază un număr ridicat de experimente, desfășurate în teren, unde s-a urmărit înțelegerea interacțiunii dintre frunzișul dens și undele electromagnetice, avându-se în vedere creșterea eficienței radarului FOPEN. Un prim pas a fost realizat în prima fază de dezvoltare a radarului FOPEN, când au fost identificate două inovații necesare creșterii capacității de detecție a radarului, respectiv realizarea unor emițătoare care să genereze unde electromagnetice coerente, sisteme de procesare a semnalului aferente, precum și dispunerea radarului pe cote dominante din teren, catarge sau turnuri înalte, prin care să se realizeze reducerea efectului de atenuare a semnalului radar generat de frunzișul copacilor ([Davis 2011](#), 4). Un alt aspect relevant în dezvoltarea FOPEN a constat în identificarea benzii de frecvențe optime care să asigure o atenuare minimă a semnalului radar, respectiv banda VHF ([Ulander 2004](#), 19-20).

Întrebuințarea radarului FOPEN

Progresele înregistrate în domeniul tehnologiei senzorilor și a tehnologiilor informației și comunicațiilor în secolul XXI vor asigura un salt calitativ în dezvoltarea sistemelor de informații, supraveghere și recunoaștere. Dezvoltarea acestor tehnologii va permite realizarea unor senzori activi și pasivi cu parametri tehnici îmbunătățiți, care vor ajuta la detectarea țintelor cu suprafață de reflexie mică.

Utilizarea de către combatanți, pe câmpul de luptă, a tehnicilor de camuflaj și a vegetației, în special a arboretului cu frunziș dens, a evidențiat deficiențele actualelor sisteme ISR în detecția și localizarea țintelor. Creșterea performanței senzorilor, a calității datelor furnizate se va realiza printr-o utilizare mult mai largă a spectrului electromagnetic. În acest sens, tehnologia cu bandă ultralargă (ultra-wideband – UWB) asigură o utilizare mult mai eficientă a spectrului electromagnetic pentru diverse aplicații, cum ar fi transmisii video, voce și transfer de date, precum și în domeniul construcției senzorilor, în particular a radarelor de bandă ultralargă, și al localizării obiectelor. Sistemele de bandă ultralargă sunt realizate cu arhitecturi diferite și pot funcționa cu emisie continuă sau cu emisie în impulsuri, în funcție de aplicațiile în care sunt folosite. Dintre aplicațiile în care este utilizată această tehnologie, amintim:

- „UWB poate fi utilizat pentru a trimite rapid cantități mari de date între dispozitive. De exemplu, UWB poate fi folosit împreună cu rețelele 5G pentru a oferi viteze mai mari și mai multă lățime de bandă.
- *Comunicare cu latență scăzută: UWB este potrivit pentru comunicarea cu latență scăzută, datorită timpului său scurt de transmisie și dimensiunii reduse a pachetului. Acest lucru face ca UWB să fie ideal pentru aplicații precum jocurile, unde latența scăzută este esențială pentru menținerea unei experiențe de joc fluide.*
- *UWBPS: UWB poate fi folosit și în scopuri de poziționare și de urmărire. UWBPS utilizează bandă ultralargă pentru a calcula locația obiectelor în timp real. Acest lucru face UWB o opțiune atractivă pentru aplicații precum siguranța auto și evitarea coliziunilor. UWBPS poate fi folosit și pentru aplicații de securitate, cum ar fi urmărirea persoanelor sau a obiectelor.” (Isak 2022)*

Din cele prezentate, deducem următoarele avantaje ale tehnologiei de bandă largă, și anume: latență scăzută, poziționare de înaltă precizie, rată mare de transmitere a datelor, consum redus de energie, suport multibandă, risc redus de interferență, securitate în transmiterea datelor.

Datorită capacității ridicate de transmitere a datelor de care dispune tehnologia cu bandă ultra-largă, în viitor va putea fi folosită într-o varietate de scopuri, din care amintim:

- „conectarea dispozitivelor fără fire;
- furnizarea de conținut video de înaltă definiție;
- îmbunătățirea caracteristicilor de securitate;

- *facilitarea comunicării între vehicule și infrastructură;*
- *detectarea mișcării în zonele aglomerate.” (Isak 2022)*

Realizarea unor sisteme de senzori cu bandă ultralargă va asigura un avantaj operațional evident, deoarece va fi dificil de luat măsuri de protecție a unui obiectiv pe o lățime de bandă foarte largă. În cadrul acestei categorii de senzori, radarul cu bandă ultralargă constituie o etapă nouă în dezvoltarea radarului, prin trecerea la generarea de impulsuri de sondaj cu bandă largă sau ultralargă. Acest aspect permite utilizarea unor impulsuri de sondaj cu putere mult mai mică, ceea ce face ca emițătorul radarului să fie detectat cu greutate. Un element caracteristic este lățimea de bandă a semnalului, care reprezintă cel puțin 25% din valoarea frecvenței purtătoare, comparativ cu valoarea de 10% din frecvența purtătoare, specifică radarelor anterioare, de bandă îngustă. Radarele de bandă ultralargă vor constitui următorul salt calitativ al FOPEN, asigurând obținerea unor informații cât mai precise despre obiectele sau persoanele ascunse în zonele cu vegetație bogată. O altă metodă de a obține informații complete despre o zonă de interes constă în dispunerea unor senzori cu o gamă largă de posibilități de detecție pe mai multe platforme, care evoluează în mediul aerian, terestru, maritim și extraatmosferic, cu ajutorul cărora să se realizeze supravegherea zonei de interes.

Culegerea datelor de către senzori este influențată de modul în care este realizată procesarea acestora. Progresele înregistrate în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor au permis implementarea unor algoritmi noi de prelucrare a datelor, contribuind la diversificarea tipurilor de senzori, dar și la implementarea unor principii noi de detecție a amenințărilor. În acest sens, proiectarea senzorilor urmărește satisfacerea cerințelor viitoare ale sistemelor de prelucrare privind fuziunea datelor furnizate de aceștia și cerințele operaționale privind cunoașterea situației existente pe câmpul de luptă. Fuziunea datelor obținute în urma misiunilor de supraveghere și recunoaștere a unei zone de interes, integrarea acestora într-o imagine operațională precisă trebuie să asigure detectarea și identificarea amenințărilor la adresa forțelor proprii sau aliate. Un exemplu în acest sens îl constituie integrarea radarului FOPEN cu GMTI într-un sistem care oferă analiștilor posibilitatea localizării, în condiții de ceață, ploaie, furtuni de praf, aproape a oricărei ținte de suprafață, chiar în situația în care aceasta se găsește la adăpostul vegetației, oferind decidenților militari imagini tactice de înaltă calitate (Lockheed Martin 2012).

Un aspect important îl reprezintă corelarea datelor provenite de la mai multe tipuri de senzori, dispuși pe diverse tipuri de platforme aeriene, terestre, maritime și cosmice. Datele oferite de radarul FOPEN, dispus pe platforme aeriene sau terestre, vor fi corelate cu datele furnizate de celelalte categorii de senzori, având ca scop generarea unui produs final, necesar comandantului pentru luarea deciziei și planificarea misiunii. Corelarea datelor furnizate de senzori impune integrarea acestora într-o arhitectură din ce în ce mai complexă, având ca suport rețeaua de senzori, a cărei finalitate constă într-o mai bună cunoaștere a situației existente pe câmpul de luptă (Ackerman 2010).

Un alt domeniu de aplicabilitate a radarului FOPEN este cel al supravegherii perimetrare, protecției infrastructurii critice, a granițelor naționale (împotriva imigrației ilegale, traficului cu narcotice, criminalității transfrontaliere etc.), oferind informații despre activitatea persoanelor implicate în acțiuni care aduc prejudicii statului, desfășurate în medii complexe, la adăpostul pădurii, junglei sau al altor tipuri de vegetație.

Misiunile civile desfășurate de radarul FOPEN sunt multiple, combinate cu acțiunile de supraveghere, desfășurate cu alte categorii de senzori, și includ:

- „pregătirea și răspunsul la dezastre;
- salvare de urgență;
- monitorizarea animalelor și faunei sălbatice;
- supraveghere militară;
- securitatea frontierei;
- operații de căutare - salvare;
- operații de combatere a traficului de droguri;
- monitorizarea incendiilor de păduri.” ([IMSAR](#), fără an)

Utilizarea mai multor categorii de senzori, activi sau pasivi, asigură un nivel ridicat de precizie, deoarece aceste sisteme se completează reciproc, oferind datele necesare generării unei imagini reale a zonei supravegheate. Din perspectivă militară, datele furnizate vor contribui la cunoașterea câmpului de luptă, asigurând informații despre țintele aflate în mișcare, vehicule și persoane, precum și despre elementele fixe ale dispozitivului adversarului care se regăsesc și acționează la adăpostul vegetației, asigurând detecția acestora prin frunzișul dens al junglei sau al pădurilor din zonele temperate și boreale. Posibilitățile de detecție prin frunzișul cu densitate mare vor asigura comandanților informațiile necesare identificării și lovirii obiectivelor dispuse în zone care erau considerate sigure. Din perspectivă civilă, capacitatea acestui radar de a detecta obiectele la sol prin frunzișul cu densitate mare îl recomandă pentru misiuni științifice de cercetare, studiere și monitorizare a suprafeței Pământului. O altă întrebuintare a radarului FOPEN este în zona securității frontierelor, criminalității transfrontaliere, activității portuare, precum și pentru sprijinul activității organelor de ordine în localizarea și prinderea infractorilor ascunși în clădiri sau aflați la adăpostul vegetației.

Din cele prezentate, rezultă că radarul FOPEN constituie un sistem tehnic cu utilizări multiple, care va contribui, prin datele pe care le va furniza, la menținerea unui climat de securitate, adecvat desfășurării activităților umane.

Concluzii

Radarul FOPEN reprezintă un senzor relativ nou în activitatea de supraveghere și cercetare, dispunând de posibilități relativ moderne de detecție, putând îndeplini o gamă variată de misiuni atât militare, cât și civile. Este un radar inovator, cu

capacități unice, care asigură supravegherea continuă prin frunziș cu densitate ridicată și urmărirea țintelor în zona de interes, pe suprafațe mari. Radarul FOPEN SAR în bandă VHF va asigura detecția țintelor ascunse în frunziș, cum ar fi un camion, piese de artilerie etc., greu de detectat, în absența acestui sistem tehnic. Din punct de vedere operațional, utilizarea acestui radar de structurile militare sau de alte structuri cu responsabilități în domeniul securității naționale asigură detecția și urmărirea permanentă a tuturor țintelor din zona de interes, fixe sau mobile, cum ar fi persoanele sau vehiculele aflate în deplasare.

În ceea ce privește mediul militar, radarul FOPEN va oferi posibilitatea cunoașterii în timp real a câmpului de luptă, asigurând detecția mijloacelor și forțelor adversarului ascunse în pădure sau junglă, furnizând informațiile necesare pentru lovirea obiectivelor adversarului și detecția țintelor aflate în mișcare, în special la adăpostul frunzișului cu densitate mare. Datele oferite vor asigura suportul informațional necesar desfășurării procesului decizional la nivelul structurilor militare, în timpul executării acțiunilor. Totodată, capacitatea acestui radar de a detecta ținte prin frunzișul dens al pădurii, aflate sau nu în mișcare, permite utilizarea lui în misiuni de monitorizare și studiere a suprafeței terestre, oferind informații referitoare la biodiversitate, suprafața terestră, suprafețe împădurite (dimensiuni, stare, arboret etc.), aspecte din domeniul ecologiei etc.

Radarul FOPEN, folosit concomitent cu alte tipuri de senzori activi și pasivi, va asigura, în timp util, prin datele furnizate, identificarea evenimentelor sau fenomenelor cu impact asupra activității umane în zona în care acestea se produc, contribuind la obținerea și menținerea unui climat optim, de securitate, necesar desfășurării vieții sociale.

Referințe

Ackerman, Robert K. 2010. "Surveillance Data Fusion Defines Future Army Systems." <https://www.afcea.org/signal-media/surveillance-data-fusion-defines-future-army-systems> .

Amato, F., A. Farina, M. Fiorini și S. Gallone. 2013. "Surveillance Unattended Foliage Penetrating Radar for Border Control and Homeland Protection." *TransNav: International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation* vol. 7, nr. 2. https://www.transnav.eu/Journal_Vol._7_No._2-June_2013,26.html.

Davis, Mark E. 2011. *Foliage Penetration Radar. Detection and Characterization of Objects Under Trees*. Raleigh: SciTech Publishing.

FAS, Federation of American Scientists. fără an. Accesat 28 iulie 2023. <https://irp.fas.org/program/collect/ov-1.htm>.

Gallone, S. 2011. "FOPEN radar for UGS applications." *IEEE CIE International Conference on Radar* vol. 1. 173–175. <https://sci-hub.ru/10.1109/CIE-Radar.2011.6159503>.

IMSAR. fără an. "Penetrating radar." Accesat 15 august 2023. <https://www.imsar.com/portfolio/ultra-wide-band/>.

Isak, Christopher. 2022. "What is Ultra-Wideband and How does it Work?" <https://techacute.com/what-is-ultra-wideband-how-does-uwband-work/>.

Lockheed Martin. 2012. "Lockheed Martin Foliage-Penetrating Reconnaissance Radar Integrated With System To Detect Slow Moving Objects And Vehicles." <https://news.lockheedmartin.com/2012-10-23-Lockheed-Martin-Foliage-Penetrating-Reconnaissance-Radar-Integrated-With-System-To-Detect-Slow-Moving-Objects-And-Vehicles>.

Rosenfeld, Charles L. și A. Jon Kimerling. 1977. "Moving Target Analysis Utilizing Side-Looking Airborne Radar." *Photogrammetric Engineering and Remote Sensing* Vol. 43, No. 12: 1519-1522. https://www.asprs.org/wp-content/uploads/pers/1977journal/dec/1977_dec_1519-1522.pdf.

Surgent, Louis V. Jr. 1974. "Foliage Penetration Radar: History And Developed Technology." p.III. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA000805>.

Ulander, Dr. Lars M. H. 2004. "HF-Band SAR for Detection of Concealed Ground Targets." RTO SCI Symposium on *Sensors and Sensor Denial by Camouflage, Concealment and Deception*. [https://www.sto.nato.int/publications/pages/results.aspx?k=RTO-MP-SCI-145\(S\)&s=Search%20All%20STO%20Reports](https://www.sto.nato.int/publications/pages/results.aspx?k=RTO-MP-SCI-145(S)&s=Search%20All%20STO%20Reports).

Cultura de securitate în contextul ideologiilor de tip populist și societății postadevăr

Security culture in the context of populist ideologies and the post-truth society

Drd. Vladimir MILOȘEVICI*

*Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, România
e-mail: milosevicvladimir@gmail.com

Abstract

Dezvoltarea accelerată a tehnologiilor media din ultima decadă a rămas fără un răspuns adecvat din partea societății, în ansamblu, cu privire la implementarea unui set de norme etice și de reglementări legale, sugerând faptul că mediul în care sunt create și diseminate informațiile a devenit un mediu distorsionat, care a permis proliferarea de știri false și a mesajelor de tip populist. Acest articol pune în evidență modul în care ideologiile de tip populist, amplificate de paradigma culturală de tip postadevăr și a societăților fact free, afectează cultura de securitate prin alterarea Overton Window, în sensul manipulării opiniei publice prin schimbarea priorităților și direcțiilor politicii de securitate. Totodată, articolul propune o serie de măsuri pentru contracarea știrilor false și a manipulării opiniei publice prin mesaje de tip populist.

The accelerated development of media technologies in the last decade has not received an adequate response from society as a whole regarding the implementation of a set of ethical norms and legal regulations. This suggests that the environment in which information is created and disseminated has become distorted, allowing for the proliferation of fake news and the multiplication of populist messages. This article highlights how populist ideologies, amplified by the cultural paradigm of post-truth and fact-free societies, impact security culture by altering the Overton Window. This manipulation of public opinion changes the priorities and directions of security policy. Simultaneously, the article proposes a series of measures to counter fake news and the manipulation of public opinion through populist messages.

Cuvinte-cheie:

știri false; manipulare, societate postadevăr; societate fără fapte; ideologii populiste;
fereastra Overton; cultura de securitate.

Keywords:

*fake news; manipulation; post-truth society; society without facts; populist ideologies;
the Overton Window; security culture.*

Într-o lume profund axată pe ideile de cunoaștere și progres, într-o lume în care mai mult de jumătate dintre noi avem o imagine despre noi înșine care se află aproape în opoziție totală cu imaginea noastră în ochii celorlalți, într-o lume în care se acordă credit nelimitat ideii de comunicare, sugerând și afirmând prin lucrări științifice că nevoia omului de comunicare este întrecută doar de nevoia de siguranță, de securitate, în această lume ușor confuză, ușor defazată (în sensul în care aproape nimeni nu mai rezonează cu nimeni) și care a rămas împietrită în ceea ce Alvin Tofler numea „al treilea val”¹, voi încerca să prezint riscurile la care suntem expuși zi de zi, de la cititul cărților beletristice sau tratatelor științifice până la cititul știrilor de pe site-urile diferitelor agenții de știri sau trusturi de presă, ori a etichetelor de pe diferitele produse din supermarketuri, și anume, *riscul pierderii reperelor de orientare și, odată cu acesta, riscul pierderii contactului cu realitatea.*

Dar la pierderea contactului cu realitatea, nu contribuie numai avalanșa infinită de *informații* imposibil de procesat, astfel încât devine la fel de imposibil să iei o decizie în mod rațional, ci și modul de *propagare a informațiilor*, modul în care determinismul social se întâlnește cu *determinismul tehnologic*, înglobate, firește, în marea paradigmă socioculturală a determinismului cultural.²

Schimbarea de paradigmă, inaugurată la finele secolului XX, a constat, de fapt, în schimbarea modului în care „culegem” informația, dar și a modului în care procesăm informația culeasă. Cercetarea pe care o voi face va pleca, în primul rând, de la premisa unei astfel de societăți, o societate de tip informațional, legată intrinsec de a treia revoluție industrială sau *al treilea val*, deși zorii celei de-a patra revoluții industriale, al patrulea val, sunt aici: inteligența artificială (AI).

Rezistența noastră la realitate, rezistența noastră la adevăr (*firește că există o rezistență la adevăr, atâta timp cât acceptăm că trăim într-o epocă postadevăr!*) a parcurs drumul de la imaginea tehnică simplă (reproducere cu sau fără suport tehnic) la limbaj simbolic și invers (până la recunoașterea/acceptarea propriului eu), de la acceptarea suferinței drumului prin *hățișurile duplicitate și de multe ori incongruente sau iluzorii ale cunoașterii* până la acceptarea suferinței date de ignoranță.

Cultura de securitate. Implicații ale ideologiilor populiste

Problema pe care o voi dezbate în acest articol se referă la natura informațiilor, cunoștințelor, știrilor care ne ajută să facem saltul de la

¹ Cunoscutul futurolog american Alvin Toffler, în cartea sa *Al treilea val*, afirmă și susține faptul că a treia revoluție industrială a avut loc la finele secolului trecut, prin trecerea de la o societate de tip industrial la o societate de tip informațional.

² Teoria *determinismului cultural* afirmă și susține faptul că ceea ce ne face ceea ce suntem este cultura, mediul sociocultural, în ansamblul său. Astfel, indivizii crescători și educați în culturi diferite se vor manifesta diferit în contexte similare, comportamentele lor fiind influențate de valorile și de ideile specifice culturii din care provin. În concluzie, suntem profund influențați de ceea ce asimilăm/învățăm în cadrul societății, de la obiceiuri, modul de hrănire și ținuta vestimentară până la modul de comunicare și felul în care ne raportăm la viață.

³ Metoda reducăiei fenomenologice stabilește două direcții de abordare. Prima direcție vizează actele de conștiință (sau *noetic* în limbaj husserlian), iar cea de a doua vizează obiectele intenționale (sau *noematic* în limbaj husserlian). Conceptul de intenționalitate pleacă de la ideea conform căreia tot ceea ce gândim la nivelul conștiinței vizează sau este îndreptat către un conținut al propriei conștiințe. Astfel, Husserl *corectează* principiul cartezian din „Gândesc. Deci, exist” în următorul principiu „Gândesc ceva/la ceva. Deci, exist.”

⁴ *Fact free society* reprezintă acele construcțe teoretice pentru care adevărul nu mai reprezintă o condiție a cunoașterii și/sau a dezvoltării societății în ansamblu. În fond, paradigma culturală a societății de tip *fact free* consideră că adevărul devine irelevant în analiza societății respective.

⁵ Fereastra Overtoniană sau Fereastra Overton reprezintă gama de politici acceptabile din punct de vedere politic, pentru masele populației la un moment dat. Este, de asemenea, cunoscută sub numele de fereastra discursului. Termenul poartă numele filozofului american Joseph P. Overton, care a afirmat că viabilitatea politică a unei idei depinde, în principal, de condiția de încadrare în acest domeniu, mai degrabă decât de preferințele individuale ale politicianilor. Potrivit lui Overton, fereastra încadrează gama de politici pe care un politician le poate recomanda fără a părea prea extremă, pentru a obține sau a păstra funcții publice, având în vedere climatul opiniei publice la acel moment. În fond, Fereastra Overton nu este altceva decât o *fereastră de oportunități*, în sensul în care orice idee sau problemă poate fi tratată pe o axă în dublu sens: de la inacceptabil la dezirabil, de la ilegal la legal, de la ceva absolut de neconceput la ceva ce se poate materializa în politici curente și chiar în lege, și invers, adică ceea ce este legal sau dezirabil poate ajunge în șase pași la ceva ilegal sau inacceptabil. Cei care dețin puterea pot manipula opinia publică prin folosirea acestei ferestre de oportunități pentru a impune în sfera societății ceea ce și-au propus.

⁶ Comisia Europeană a inițiat un demers privind stabilirea unui Cod de bune practici la nivelul UE privind combaterea dezinformării online, unde dezinformarea este definită ca reprezentând „o serie de informații al căror caracter fals sau înșelător poate fi verificat, care sunt create, prezentate și diseminate pentru a obține un câștig economic sau pentru a induce publicul în eroare în mod deliberat și care pot provoca un prejudiciu public.”

ignoranță la cunoaștere, dar și în ce măsură toate acestea reprezintă o adecvare la realitatea obiectivă. (Acest lucru în măsura în care realitatea obiectivă mai reprezintă un orizont și/sau un fundament al cunoașterii). Conștiința unui eu subiectiv a fost un triumf al epistemologiei, așa după cum și conștiința unei intenționalități originare a reprezentat saltul de la noetic la noematic.³

În fond, ceea ce voi prezenta nu este altceva decât modul în care ideologiile de tip populist, amplificate de paradigma culturală de tip postadevăr și a societăților *fact free*⁴, afectează cultura de securitate prin manipularea opiniei publice și alterarea Overton Window⁵, în sensul schimbării priorităților și direcțiilor politicii de securitate, având consecințe semnificative la nivelul culturii de securitate, înțeleasă ca fiind „rezultatul interacțiunilor sociale care au loc în grupuri, organizații, comunități, preocupate de aspectele securității sociale, ale unor procese de învățare și acumulare de cunoștințe, în acord cu nevoile umane de protecție, siguranță și adăpost.” (Lungu, Buluc și Deac 2018, 5)

În ceea ce privește modul în care comunicarea, în general, și comunicarea prin mass-media, în special, poate fi și este afectat de amplificarea fenomenului *fake news* prin *dezinformarea* și *manipularea* opiniei publice au fost realizate mai multe studii și cercetări. Ceea ce ne interesează pe noi este însă de a pune în evidență implicațiile nocive ale ideologiilor de tip populist, amplificate de paradigma post adevăr și în contextul denaturat al societăților *fact free*.

Fenomenul *fake news*, *dezinformarea*⁶ (Comisia Europeană 2018) și *manipularea* sunt termeni folosiți frecvent în studiile privind mass-media și comunicarea. Aceste concepte sunt esențiale pentru a înțelege modul în care informațiile sunt transmise și interpretate în societate. În acest sens, trebuie precizat că impactul lor asupra opiniei publice, asupra democrației și culturii de securitate este unul major. În societatea postadevăr, decadența adevărului are ca premisă lipsa de relevanță a faptelor, a ceea ce numim generic ca fiind sfera realului. „*Societățile în care faptele nu au relevanță devin vulnerabile la manipulare și control.*” (Snyder 2017, 72)

Dacă sursele de informații nu mai prezintă încredere (inclusiv sursele oficiale), iar criteriile de analiză critică a evaluării

validității/nonvalidității discursului de orice tip nu mai au ca bază faptele, societățile se transformă în ceea ce numim societăți libere de faptă, cu efectul punerii emoției în locul adevărului obiectiv (adevărul corespondență⁷). *„Societățile în care se întâmplă acest lucru sunt transformate în societăți de fapt libere, iar criteriul adevărului este înlocuit cu impactul emoțional. Ceea ce contează este să reușești să impui o versiune a adevărului bazată pe împlinirea dorințelor și satisfacția emoțională, mai degrabă decât una bazată pe fapte. Înlocuirea adevărului cu primul se află la baza înțelegerii dinamicii și distorsiunilor ideologice ale discursului public”* (Dan 2022).

În acest context, precizăm faptul că ideologiile și manifestările populiste⁸ amplifică impactul manipulării informaționale asupra adevărului și credibilității, inclusiv asupra mass-mediei tradiționale (mainstream media). Prin utilizarea tehnologiei și rețelelor sociale, informațiile false și dezinformarea pot fi răspândite rapid și pe scară largă, iar oamenii pot fi expuși la o varietate de perspective distorsionate sau complet inventate (adevărul este relativizat sau chiar negat). Consecințele acestei decadențe a adevărului sunt profunde, afectând procesele de luare a deciziilor politice, creșterea polarizării sociale și subminarea încrederii în instituțiile cheie ale societății.

Populismul, ca mișcare politică și ideologică, poate fi caracterizat prin apelul direct la popor, în special la straturile defavorizate sau marginalizate social și economic, dar și prin promovarea unei retorici antielite și antiestablishment. Populiștii pretind că reprezintă „vocea poporului” și se prezintă ca fiind luptători împotriva corupției și in justiției sociale. Ei promit soluții simple la probleme complexe și folosesc, în cele mai multe cazuri, discursul emoțional pentru a-și promova propriile interese și pentru a câștiga noi adepți.

În contextul amplificării vitezei de comunicare și, în special, a creșterii accesului direct al utilizatorilor independenți pe platformele media, ideologiile de tip populist penetrează mai rapid, iar „soluțiile” pe care le oferă își găsesc adepți mult mai ușor. Acest lucru are consecințe directe asupra Ferestrei Overton prin alterarea percepției generale asupra a ceea ce este permis sau nepermis.

În acest sens, *„populismul schimbă memoria colectivă, folosind meme pentru a modifica sistemele de credințe și stereotipurile care stau la baza sistemului de valori comune, folosind nevoia noastră puternică în născută de autovalidare și dorința de a evita disonanța cognitivă. Criteriul succesului nu este valoarea adevărului, ci crearea unei versiuni alternative a realității, convingerea susținătorilor să o adopte și forțarea altora să o accepte.”* (Dan 2023)

Societatea în care faptele nu au relevanță în plan gnoseologic și praxiologic

⁷ Adevărul unei judecăți se stabilește dacă există o concordanță între ceea ce exprimă enunțul și starea de fapt din realitate. Aristotel a formulat această idee sub forma: „adevărul înseamnă a afirma că ceea ce este este și că ceea ce nu este nu este. Iar falsul înseamnă a afirma că este ceea ce nu este sau că nu este ceea ce este.”

⁸ Populismul, în multe dintre formele sale, are tendința de a manipula și a distorsiona faptele în favoarea propriei agende politice. Unii lideri populiști adoptă o retorică simplistă și de polarizare a societății, ignorând sau negând informațiile și dovezile obiective care contrazic discursul lor. Aceasta creează un climat în care adevărul devine relativ și contestat, iar încrederea în instituțiile și în media tradițională este profund subminată.

⁹ *Relativismul* are la bază ideea că adevărul sau valoarea unei afirmații este relativă, în funcție de perspectiva sau de contextul în care este evaluată. Astfel, se poate argumenta că nu există o realitate obiectivă sau un set de fapte absolute, ci doar interpretări subiective și variabile ale lumii înconjurătoare.

Aceasta poate duce la situații în care oamenii interpretează faptele în funcție de propriile lor credințe, opinii sau interese, în detrimentul unei baze comune de informații și al unui consens asupra realității.

¹⁰ *Subiectivismul* în interpretarea și acceptarea faptelor se referă la tendința de a privilegia perspectiva și experiența individuală, în detrimentul evidenței empirice sau a expertizei.

Într-o societate în care subiectivismul domină, faptele pot fi contestate sau neglijate, în favoarea narativelor personale sau a credințelor preexistente.

Aceasta poate conduce la o scădere a încrederii în autoritatea științifică și a expertizei, deoarece interpretările individuale sau opiniile subiective pot fi considerate la fel de valide sau chiar superioare, în comparație cu baza de cunoștințe științifice sau cu expertiza într-un domeniu specific.

reflectă o tendință spre *relativism*⁹ și *subiectivism*¹⁰ în interpretarea și acceptarea faptelor. Acest fenomen poate avea implicații profunde asupra înțelegerii noastre colective și asupra modului în care construim cunoașterea și luăm decizii (Rorty 1989). Pe baza acestor premise, o serie de actori politici politizează știința și contestă faptele științifice pentru a-și promova propriile interese sau cele de grup (Oreskes și Conway 2010).

Fenomenul postadevărului care se dezvoltă într-o astfel de societate presupune că emoțiile, credințele și narativele personale devin mai importante decât faptele obiective în formarea opiniei publice și în procesul decizional. Acest lucru are, evident, consecințe negative, așa după cum am mai spus, în ceea ce privește luarea deciziilor informate și fundamentate pe evidențe, în special în domenii critice, precum politică, sănătate, mediu sau securitate. „*Când nu mai putem fi de acord asupra faptelor de bază ale realității, democrația însăși este în pericol.*” (McIntyre 2018). Lucrarea lui McIntyre explorează răspândirea fenomenului postadevăr în societatea contemporană și analizează modul în care acesta afectează procesul de formare a opiniilor și deciziilor bazate pe evidențe. Cartea a fost publicată de MIT Press Cambridge. McIntyre abordează conceptul de postadevăr din multiple perspective, evidențiind consecințele sale asupra societății și democrației. El explorează modul în care răspândirea dezinformării și respingerea evidențelor obiective afectează capacitatea oamenilor de a lua decizii informate și de a forma opinii fundamentate pe realitate.

De altfel, răspândirea dezinformării poate avea un impact semnificativ asupra percepției amenințărilor și vulnerabilităților într-o societate. Când faptele și evidențele sunt neglijate sau distorsionate, în favoarea unor narative false sau conspiraționiste, se poate crea confuzie și lipsă de încredere în autorități și experți. Aceasta poate duce la subestimarea sau neglijarea unor amenințări reale și la suprasolicitarea resurselor în ceea ce privește amenințările imaginare sau exagerate. Astfel, securitatea națională poate fi compromisă și măsurile de protecție pot fi ineficiente sau inadecvate.

De asemenea, ideologiile de tip populist pot recurge la manipulare prin Fereastra Overton, ca tactică, pentru a influența opinia publică și pentru a-și promova agenda. Fereastra Overton, numită și „*fereastra a ceea ce este acceptabil*” sau „*fereastra a ceea ce este discutabil*”, se referă la intervalul de idei sau politici considerate acceptabile ori posibile într-o anumită societate la un moment dat. În fond, manipularea prin Fereastra Overton implică împingerea limitei acestei ferestre prin prezentarea ideilor extreme sau radicale într-un mod gradual și repetitiv, astfel încât acestea să devină treptat acceptabile și discutabile în cadrul dezbaterii publice. Astfel, ideologiile de tip populist pot exploata această tactică pentru a-și promova propria agendă, aducând în discuție idei sau politici considerate, inițial, extreme sau nepotrivite.

Această abordare poate contribui la crearea unei polarizări în societate și la schimbarea discursului public, oferind legitimitate unor idei sau propuneri care, altfel, ar fi respinse sau criticate. Manipularea prin Fereastra Overton poate fi folosită pentru a influența opinia publică și pentru a obține susținerea unor politici sau măsuri care, în mod normal, nu ar fi acceptate în cadrul unui consens social. Este deosebit de important să fim conștienți de aceste tactici și să evaluăm cu atenție ideile și propunerile prezentate în discursurile politice, asigurându-ne că suntem informați și că gândim critic pentru a înțelege implicațiile și consecințele acestora.

Sintetizând, reținem faptul că ideologiile de tip populist amplifică starea de decadență a adevărului prin manipulările și dezinformările de natură clasică, dar și prin manipularea opiniei publice și alterarea Overton Window, astfel încât se pot schimba prioritățile și direcțiile politicii de securitate, având consecințe semnificative asupra abordării amenințărilor și vulnerabilităților și, pe cale de consecință, asupra procesului decizional în materie de securitate.

Devine, astfel evident faptul că manipularea discursului public și a informațiilor în societate prin ideologiile de tip populist influențează Overton Window, adică limitele acceptabile ale dezbaterii publice. Aceste distorsiuni ale opiniei publice vor influența, la rândul lor, percepția asupra problemelor de securitate, care nu vor mai fi corelate cu starea de fapt a societății, ci cu una indusă de falsă imagine a realului, culminând cu pierderea sensului existențial, deoarece copia devine mai reală decât realul. *„Analiza raportului dintre sens sau posibilitatea sensului și a ceea ce, în sens larg, numim Real l-a făcut pe filosoful francez Jacques Derrida să privească realul ca fiind dizolvat în multiplicitatea incongruentă a diferenței și a copiilor, astfel încât apare rarefiat, spectralizat. Consistența lumii devine una vagă, difuză deoarece lumea a fost golită de substanță, devenind inconsistentă.”* (Constantin 2018, 150)

În această realitate a diferențelor incongruente, lipsită sau golită de sens, politica de securitate și procesele decizionale pe care aceasta le presupune necesită nu numai un amplu proces de verificare și analiză a datelor, informațiilor din spațiul public de către profesioniști în comunicare din cadrul autorităților statului, ci poate necesita, în primul rând, o radiografie periodică și constantă a societății, în ansamblu, pentru a „fotografia” raportul puterilor în stat (dacă acestea se află sau nu în echilibru), nivelul de democratizare al instituțiilor statului, precum și modul în care se raportează cetățeanul la toate aceste informații, urmărind direcțiile majore de influență.

Toate acestea pentru a înțelege, a decodifica și a decripta sutele de mii de mesaje, pentru a tria adevărul de fals sau eroare, imaginea falsă sau manipulată de imaginea standard reală, lucruri esențiale în crearea unei baze de date și informații corecte pe care să se construiască politica de securitate. Pentru a putea realiza aceste activități în parametri de eficiență, instituțiile statului cu atribuții în elaborarea politicii de securitate trebuie să dețină sau să coopteze în rândurile sale experți analiști în politica internă și externă, în politici sociale, logicieni, psihologi, lingviști și informaticieni

de înaltă ținută morală și profesională, care să examineze modalitățile prin care este distorsionat adevărul și modul în care polarizarea discursului afectează politica de securitate și procesele decizionale.

Posibile măsuri de prevenire și combatere a manipulării opinieii publice prin ideologiile de tip populist

Promovarea unei culturi de securitate bazată pe informații și fapte verificabile, în care procesele de analiză și de luare a deciziilor se bazează pe evidențe solide și pe evaluări obiective ale amenințărilor, devine astfel mai importantă ca oricând. În acest context, combaterea dezinformării și promovarea alfabetizării informaționale sunt elemente cheie pentru a contracara efectele decadenței adevărului în cadrul culturii de securitate. De asemenea, consolidarea colaborării dintre instituțiile de securitate, societatea civilă și sectorul academic poate contribui la o evaluare mai riguroasă a amenințărilor și la dezvoltarea unor politici mai eficiente în domeniul securității.

DiResta, examinând modul în care dezinformarea se răspândește în era digitală și analizând influența rețelelor sociale și a algoritmilor asupra acestui fenomen, evidențiază o serie de tactici și strategii care ar trebui utilizate în diseminarea informațiilor false (DiResta 2018).

Tot pe aceeași direcție, se încadrează și Claire Wardle, care explorează fenomenul dezinformării și oferă o abordare interdisciplinară pentru cercetare și pentru elaborarea de politici în domeniul dezinformării. Wardle analizează aspecte legate de producerea și răspândirea dezinformării, de impactul asupra societății și implicațiile pentru democrație și securitatea informațională (Wardle 2017).

În opinia mea, elaborarea unor soluții posibile pentru contracararea dezinformării ar trebui să includă: *verificarea faptelor și transparența informațiilor* (promovarea unor surse de informații verificate, asigurarea concordanței dintre informație și realitatea obiectivă și transparența procesului de producere a știrilor pentru a contracara răspândirea dezinformării), *colaborarea dintre actorii interesați* (cooperarea dintre guverne, mass-media, platforme online, organizații neguvernamentale și societatea civilă pentru a identifica și a combate dezinformarea într-un mod coordonat și constant), *responsabilizarea platformelor online* (implicarea directă a platformelor online în combaterea dezinformării prin dezvoltarea și aplicarea unor politici clare de moderare a conținutului, dar și legiferarea acestui domeniu prin impunerea de sancțiuni, respectând, în același timp, dreptul la opinie și dreptul la informare), *dezvoltarea unor politici proactive și a unui sistem de legi coerent și adecvat situației reale*.

Acestea sunt doar câteva exemple de soluții posibile, dar numai studierea societății în concretețea faptelor și a realității practice poate furniza decidenților din sfera de securitate o evaluare mai corectă și o perspectivă mai profundă asupra acestor

aspecte, care, în ultimă instanță, țin și de sfera culturii de securitate. De aceea, așa după cum precizăm la punctul anterior, pregătirea specialiștilor din interiorul sistemelor de securitate, precum și atragerea unora din afara sistemului sunt esențiale în creșterea capacității de culegere, decelare și valorificare superioară a informațiilor obținute prin diferitele tehnici. În fond, este vorba despre utilizarea eficientă a tuturor categoriilor de resurse informaționale.

În ceea ce privește îmbunătățirea culturii de securitate în contextul propagării ideologiilor de tip populist, apreciem că aceasta este un proces complex și deosebit de important care necesită o amplă analiză la nivelul factorilor de decizie. Cu toate acestea, apreciem că unele dintre cele mai importante măsuri care pot fi luate în considerare, atunci când avem în vedere îmbunătățirea culturii de securitate, ar trebui să se axeze pe următoarele dimensiuni:

1. **Educația și alfabetizarea mediatică:** Promovarea educației și a alfabetizării mediatice poate fi un sprijin atât pentru specialiști, cât și pentru orice utilizator independent, în sensul în care aceștia reușesc să înțeleagă și să evalueze critic informațiile sau datele pe care le primesc ori pe care le obțin de pe diferite platforme media. Această educație include dezvoltarea abilităților de verificare a faptelor, recunoașterea semnelor de manipulare sau dezinformare și înțelegerea modului în care pot fi influențați de discursurile populiste.
2. **Promovarea gândirii critice și raționale:** Cultivarea capacității de gândire critică poate ajuta indivizii să analizeze și să evalueze argumentele și ideile prezentate în discursurile populiste. Acest lucru implică dezvoltarea abilităților de evaluare a informațiilor, analiza argumentelor bazate pe dovezi și recunoașterea manipulărilor retorice. Acest obiectiv poate fi atins doar printr-o educație solidă în domeniul securității, inclusiv la nivelul programelor educaționale din mediul preuniversitar și academic.
3. **Acces neîngrădit la informații publice de încredere:** Este important să se promoveze accesul la acele surse de informații verificate și de maximă încredere. Guvernele, structurile de intelligence, organizațiile media și platformele online pot juca și trebuie să joace un rol mai activ în facilitarea accesului la informații verificate, asigurând, în același timp, diversitatea opiniilor, argumentelor pro și contra, promovarea diferitelor perspective relevante pentru problemele de interes puse în dezbatere publică.
4. **Angajament civic și dialog deschis:** Promovarea angajamentului civic și a unui dialog deschis, bazat pe respect ar contribui cu siguranță la contracararea efectelor propagandei de tip populist și a polarizării sociale, promovată de aceasta. Trebuie încurajate dezbaterile, indiferent de mediul în care acestea au loc (emisiuni radio, tv sau platforme online), bazate pe argumente, fără recurgerea la insulte sau violență verbală, asigurându-se astfel crearea unui mediu benefic informării și luării deciziilor.
5. **Consolidarea continuă a instituțiilor democratice:** Consolidarea instituțiilor democratice, în sensul asigurării unei justiții independente, a

unei media libere și responsabile, precum și a unor instituții de control și echilibru, care să poată oferi protecție împotriva abuzurilor de putere și manipulărilor de tip populist.

De altfel, consider că, în ultimă instanță, responsabilitatea pentru tot ceea ce apare și se transmite în spațiul public/sfera publică, ca mesaj politic sau știre, revine guvernului și instituțiilor cu atribuții specifice în domeniul audiovizualului. „Sfera publică, prin tot ce presupune acest concept, (*piață liberă a ideilor* în care opiniile publicului minoritar/academic – experți, specialiști, filosofi, teoreticieni etc. – nu au relevanță socială, fiind slab reprezentate) influențează negativ comunicarea la nivel social, astfel încât idealul unei comunicări directe/nedistorsionate este imposibil de realizat practic. Ori, sfera socială, ca element concret al paradigmei socioculturale, în sensul că această paradigmă se realizează și acționează *în și prin* intermediul sferei sociale, poartă și răspunderea morală pentru modul în care sunt gândite, create și difuzate, la un moment dat, produsele artistice și non-artistice.” (Constantin 2023, 117)

Concluzii

Subliniem faptul că această problemă este important să fie abordată într-o manieră holistică, implicând atât guvernele, cât și societatea civilă, mediile academice și orice alte părți interesate, și, nu în ultimul rând, faptul că responsabilitatea morală pentru ceea ce se întâmplă sau se comunică în sfera socială trebuie „împărțită” între guvern, instituțiile statului și administratorii trusturilor și platformelor media. Este important să se promoveze o cultură a raționalității și a analizei critice a informațiilor, pentru a contracara fenomenul societății în care faptele nu mai au relevanță. Educarea și promovarea gândirii critice, alfabetizarea informațională și stimularea respectului pentru știință și expertiză pot contribui la combaterea relativismului și subiectivismului în interpretarea faptelor, precum și la consolidarea bazei comune de cunoștințe și a autorității științifice.

Decadența adevărului poate afecta grav procesele de securitate și de luare a deciziilor politice. Când faptele nu mai sunt prioritare și relativismul domină, se creează un climat în care informațiile eronate și manipularea informațională pot fi utilizate pentru a distorsiona percepția amenințărilor și a vulnerabilităților. Acest lucru poate submina procesele de analiză și de evaluare a amenințărilor, conducând la decizii incorecte sau neadecvate în ceea ce privește securitatea națională.

Referințe

Comisia Europeană. 2018. „Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și comitetul regiunilor. Combaterea dezinformării online: o abordare europeană.” <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=sv>.

Constantin, George. 2018. *Teoria eșecului. Eșecul ca formă de manifestare pozitivă a diferenței. Argumente pentru o etică a intervalului.* Iași: Editura Lumen.

Constantin, Vlad Tiberiu. 2023. *Dimensiunea etică a discursului cinematografic în filmul românesc în perioada 1950-1990. Ontologia imaginii.* Rezumat Teză de doctorat. <https://doctorat.unibuc.ro/events/constantin-vlad-tiberiu/>.

Dan, Peter. 2022. "The consequences of populism: The inevitable resurgence of antisemitism." https://www.researchgate.net/publication/360504548_The_consequences_of_populism_The_inevitable_resurgence_of_antisemitism.

—. 2023. "The Consequences of Populism: Truth Decay and the Fact Free Society." https://www.researchgate.net/publication/360504548_The_consequences_of_populism_The_inevitable_resurgence_of_antisemitism.

DiResta, Renée. 2018. "Computational Propaganda - Public relations in a high-tech age." <https://yalereview.org/article/computational-propaganda>.

Lungu, Ciprian, Ruxandra Buluc și Ioan Deac. 2018. *Promovarea culturii de securitate.* Raport, București: Editura Top Form.

McIntyre, Lee. 2018. "Post-Truth." <https://philpapers.org/rec/MCIP-4>.

Oreskes, Naomi și Erik M. Conway. 2010. "Merchants of Doubt: How a Handful of Scientists Obscured the Truth on Issues from Tobacco Smoke to Global Warming." https://www.researchgate.net/publication/275202400_Naomi_Oreskes_Erik_M_Conway_Merchants_of_Doubt_How_a_Handful_of_Scientists_Obscured_the_Truth_on_Issues_from_Tobacco_Smoke_to_Global_Warming_355_pp_bibl_index_New_York_Bloomsbury_Press_2010_27_cloth.

Rorty, Richard. 1989. "Contingency, Irony, and Solidarity." doi:<https://doi.org/10.1017/CBO9780511804397>.

Snyder, Timothy. 2017. "On Tyranny: Twenty Lessons from the Twentieth Century." https://www.researchgate.net/publication/324879907_Timothy_Snyder_On_Tyranny_Twenty_Lessons_from_the_Twentieth_Century_New_York_Tim_Duggan_Books_2017_Pp_128.

Wardle, Claire. 2017. "Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking." https://www.researchgate.net/publication/339031969_INFORMATION_DISORDER_Toward_an_interdisciplinary_framework_for_research_and_policy_making_Information_Disorder_Toward_an_interdisciplinary_framework_for_research_and_policy_making.

Drone sau aeronave fără echipaj la bord – acronime, definiții și egalitatea de gen

Drones or uncrewed aircraft – acronyms, definitions, and gender equality

Cpt.cdor.instr.sup.drd. Cătălin BALMUȘ*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România
e-mail: cata_afa@yahoo.com

Abstract

Aeronavele fără pilot la bord/dronele sunt din ce în ce mai prezente în cotidian, de la demonstrații de zbor, filmări de evenimente, cartografiere și utilizarea în agricultură până la livrare de mărfuri sau, în viitorul apropiat, transport de persoane. De asemenea, în toate serviciile militare au fost implementate sistemele de aeronave fără pilot la bord, de la micro-UA (Unmanned Aircraft) portabile la sisteme tactice de dimensiuni medii și aeronave fără pilot la bord de mari dimensiuni. Multitudinea de termeni folosiți pentru identificarea unui anumit tip de aeronavă poate crea confuzii și de aceea este necesară o clarificare a modului lor de folosire, avându-se, în același timp, în vedere respectarea egalității de gen și echitatea în limbaj.

Unmanned aircraft/drones are increasingly present in everyday life, from flight demonstrations, event filming, mapping, and agricultural use to delivering goods or, in the future, transporting people. Uncrewed aircraft systems have also been deployed throughout the military services, from handheld micro-UA (Unmanned Aircraft) to medium-sized tactical systems and to large uncrewed aircraft. The multitude of terms used to identify a particular type of aircraft can be confusing and therefore clarification is needed on how to use them, while at the same time considering gender equality and fairness in language.

Cuvinte-cheie:

dronă; UA; UAS; aeronavă fără pilot la bord; aeronavă fără echipaj la bord;
egalitatea de gen.

Keywords:

drone; UA; UAS; unmanned aircraft; uncrewed aircraft; gender equality.

În ultimele decenii, dezvoltarea și utilizarea aeronavelor fără pilot la bord/dronelor au captat atenția lumii întregi. Cu toate că acestea par a fi o inovație modernă, în realitate, istoria lor se întinde pe mai mult de un secol. Încercările inițiale de a dezvolta aeronave fără pilot la bord au avut loc în timpul Primului Război Mondial, atunci când au apărut primele prototipuri de aeronave radiocomandate. Cu toate că rezultatele inițiale au fost promițătoare, aceste aeronave experimentale nu au fost folosite în operații militare. Totuși, ele au reprezentat începutul unei evoluții tehnologice care a continuat să se dezvolte în decursul anilor. Aeronavele fără pilot la bord au devenit parte integrantă în toate domeniile militare, civile și comerciale din întreaga lume.

Primele aeronave fără pilot la bord au fost dezvoltate în Marea Britanie și în SUA în timpul Primului Război Mondial. Aerial Target, un mic avion britanic radiocomandat, a fost testat în zbor, pentru prima dată, în martie 1917, în timp ce torpila aeriană americană, cunoscută sub numele de Kettering Bug, a executat zboruri, pentru prima dată, în octombrie 1918 ([IWM 2023](#)). Deși testele de zbor au fost promițătoare, niciuna dintre aceste aeronave fără pilot la bord nu a fost folosită în operații aeriene sau conflicte. Dezvoltarea și testarea aeronavelor fără pilot la bord au continuat și în perioada interbelică, astfel că, la mijlocul anilor '30, aeronava D.H. Queen Bee a fost modificată și folosită ca țintă aeriană în timpul misiunilor de instruire a structurilor de apărare antiaeriană, fiind cunoscută ca prima aeronavă fără pilot la bord returnabilă și reutilizabilă. Atunci a fost folosit pentru prima dată termenul de „dronă”¹, care s-a păstrat și azi în limbajul uzual ([IWM 2023](#)). UAV-urile (Unmanned Aerial Vehicle) de recunoaștere și cele folosite ca ținte false pentru deconspirarea pozițiilor inamicului sau pentru epuizarea resurselor de apărare aeriană au fost lansate de Israel în 1973 în războiul de Yom Kipur împotriva Egiptului, dar acestea au atras atenția la nivel mondial în operațiile executate în timpul războiului din Liban, din 1982, atunci când aeronavele fără pilot la bord israeliene au jucat un rol esențial în distrugerea sistemului integrat de apărare aeriană al Libanului ([Kreis 1990](#), 46).

¹ Dronă – din englezescul drone = trântor.

Sfârșitul anului 2001 a marcat începutul unei noi ere în tehnologia militară și în utilizarea aeronavelor fără pilot la bord în scopuri militare, iar dezvoltarea și folosirea variantelor înarmate au avansat într-un ritm accelerat, acestea devenind tot mai prezente în diferite teatre de război și în conflictele din întreaga lume. Începând cu această perioadă, aeronavele fără pilot la bord înarmate au fost utilizate, în principal, de către Israel, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii. Guvernul american și cel israelian au fost primii utilizatori importanți de aeronave fără pilot la bord înarmate, cunoscute sub numele deUCAV (Unmanned Combat Aerial Vehicle). Acestea au fost folosite în special pentru a efectua lovituri aeriene cu rază scurtă de acțiune în teritoriile din apropiere. Utilizarea lor în acest context a stârnit interesul

și preocupările comunității internaționale. Organizația nonguvernamentală Human Rights Watch a investigat și a documentat utilizarea dronelor/aeronavelor fără pilot la bord înarmate de către Israel și a ridicat probleme legate de posibile încălcări ale drepturilor omului ([Human Rights Watch 2009](#)). Acesta a fost un moment semnificativ în evoluția și dezvoltarea tehnică a dronelor armate și a dat naștere unor întrebări și dezbateri privind etica și impactul lor asupra conflictelor și drepturilor civile. Guvernul britanic, folosind aeronave fără pilot la bord, fabricate în SUA, a executat lovituri în teatrele de operații din Afganistan, Irak și Siria ([BBC News 2014](#)). Iar guvernul SUA, cu rețeaua sa globală de baze militare care dispun de aeronave fără pilot la bord, a fost în măsură să le utilizeze oriunde a fost necesar, precum și în Libia, Pakistan, Somalia și Yemen ([Fuller 2017](#)). Timp de aproape 14 ani, acest grup restrâns de state a păstrat accesul exclusiv la aeronavele fără pilot la bord înarmate. Accesul exclusiv le-a oferit un avantaj semnificativ în ceea ce privește capacitățile militare și operațiile strategice. Apoi, în 2015, a început ceea ce a fost numit încă de pe atunci ca fiind o „a doua eră a dronelor”, caracterizată de apariția unor noi producători de drone și de proliferarea pe scară largă a tehnologiei dronelor înarmate ([Farooq 2019](#)).

Tehnologia aeronavelor fără pilot la bord a devenit mai răspândită și mai accesibilă, permițând unei game extinse de actori să le achiziționeze cu o relativă ușurință. Această posibilitate de acces la tehnologie, împreună cu prețul rezonabil, a facilitat proliferarea aeronavelor fără pilot la bord în rândul entităților nonstatale. În plus, capacitatea de a le modifica oferă posibilitatea personalizării aeronavelor fără pilot la bord pentru îndeplinirea unor misiuni periculoase, cum ar fi livrarea de dispozitive explozive sau efectuarea supravegherii și cercetării în locuri nepermise. Aceste entități cuprind grupuri teroriste, organizații criminale sau persoane cu intenții criminale. Utilizarea aeronavelor fără pilot la bord de către entități nonstatale reprezintă o provocare semnificativă pentru securitatea internațională, deoarece duce la apariția de noi riscuri și amenințări.

Avioanele fără pilot la bord au devenit într-adevăr omniprezente în conflictele moderne și au revoluționat operațiile militare. Acestea oferă mai multe avantaje, printre care recunoașterea, supravegherea și capacitatea de a lovi ținte cu precizie cu rachete sau bombe dirijate. Acestea pot opera în medii periculoase, pot culege informații în timp real și pot executa misiuni fără a risca în mod direct vieți omenești. Dincolo de aplicațiile militare, aeronavele fără pilot la bord și-au găsit o utilizare extinsă și în sectorul civil. În zonele afectate de dezastre naturale, dronele pot ajuta la operațiunile de căutare și salvare, oferind imagini aeriene și localizând supraviețuitorii. De asemenea, acestea sunt instrumente valoroase pentru monitorizarea și evaluarea impactului schimbărilor climatice, deoarece pot colecta date din locații îndepărtate sau periculoase mai eficient și la un cost mai mic, în comparație cu metodele tradiționale. Aeronavele fără pilot la bord au revoluționat, de asemenea, industria, precum cartografierea și fotografia aeriană. Acestea pot capta imagini și videoclipuri de înaltă rezoluție din perspective unice, ajutând la realizarea

de studii de teren, planificare urbană și eforturi artistice. În plus, companii, precum Amazon ([Amazon 2022](#)), și alți furnizori de servicii logistice explorează utilizarea dronelor/aeronevelor fără pilot la bord pentru livrarea de bunuri, facilitând un transport mai rapid și mai eficient al coletelor.

Termeni și definiții

Pentru a putea analiza corect impactul și importanța aeronevelor fără pilot la bord asupra operațiilor civile sau NATO, este important să identificăm și să clarificăm principalii termeni care definesc aceste tipuri de tehnică. Termenii de „aeronavă fără pilot la bord” și „dronă”, precum și diferite alte variante, cum ar fi „vehicul aerian fără pilot la bord” (UAV–Unmanned Aerial Vehicle), „aeronavă de luptă fără pilot la bord” (UCAV–Unmanned Combat Aerial Vehicle), „aeronavă pilotată de la distanță” (RPA–Remotely Piloted Aircraft) sau „sistem de aeronave fără pilot la bord” (UAS–Unmanned Aircraft System), sunt adesea utilizați în mod aleatoriu, dar sunt, de fapt, termeni definiți diferit pentru a reflecta anumite clase, capabilități sau certificări ale sistemelor fără pilot la bord.

Termenul de vehicul aerian fără pilot la bord (UAV), în maniera în care a fost folosit de-a lungul timpului, a trecut prin multe modificări de formă, conținut și semnificație, în urma dezvoltărilor tehnologice și a modului de operare, iar nevoia de standardizare și reglementare în acest domeniu a devenit din ce în ce mai evidentă. Acest termen nu mai este utilizat de NATO ([NATOterm, fără an](#)), dar este încă des folosit în domeniul civil și public. Astfel, a fost dezvoltat termenul UAS (Unmanned Aircraft System) de către OACI (Organizația Aviației Civile Internaționale) ([ICAO 2011](#)) pentru a descrie mai bine și pentru a cuprinde tot ansamblul de elemente care compun sistemul, incluzând aeronava în sine, cu denumirea de „aeronavă fără pilot la bord” (UA–Unmanned Aircraft). De asemenea, termenul de „aeronavă fără pilot la bord” este utilizat în toate documentele Uniunii Europene care se referă la normele și procedurile de operare a acestora ([Comisia Europeană 2019](#)). UA cuprinde toate categoriile de aeronave (avioane, elicoptere, baloane, plane etc.) care sunt operate fără pilot la bord și această denumire face trecerea de la noțiunea de vehicul (vehicle) la cea de aeronavă (aircraft). Termenul de „UA/UAS” a fost preluat și folosit mai departe în documentele elaborate de JAPCC (Joint Air Power Competence Centre), de NATO ([NATOterm, fără an](#)), de DoD (Department of Defence – SUA) și nu numai.

În prezent, NATO definește UA ca fiind o aeronavă care nu are la bord un operator uman și care este operată de la distanță, folosind diferite niveluri de funcții automatizate. UA pot fi dispensabile sau recuperabile și pot transporta încărcături letale sau neletale ([NATOterm, fără an](#)). Rachetele de croazieră sunt excluse din această definiție a NATO. Deoarece definiția este foarte largă, este necesară descrierea termenului de aeronavă pentru o mai bună înțelegere. OACI definește o aeronavă ca fiind orice vehicul care își poate asigura susținerea în atmosferă prin

reacții ale aerului, altele decât reacțiile aerului față de suprafața pământului (ICAO Store 2018). Numai prin această descriere, toate proiectilele care au doar o propulsie inițială și apoi urmează doar o traiectorie balistică (de exemplu: gloanțe, proiectile de artilerie, bombe obișnuite sau rachete balistice) pot fi excluse din categoria aeronavelor. Și muniția care utilizează portanța aerodinamică sau alte interacțiuni cu atmosfera doar pentru a prelungi traiectoria balistică de zbor va fi exclusă din categoria UA. Astfel, amenințări, precum bombele care planează sau vehiculele de planare hipersonice, sunt excluse din categoria UA, deși acestea ar putea fi operate de la distanță și, cu siguranță, dispun de funcții de automatizare.

NATO clasifică aceste sisteme fără pilot la bord în trei clase, în funcție de greutatea platformei aeriene la decolare și de altitudinea operațională de zbor: UAS clasa I, referindu-se la sisteme independente de dimensiuni mici, portabile și ușor de transportat de către operatorii UAS și care sunt operate în limita vizibilității radio directe (LOS-line of sight); UAS clasa a II-a, care sunt sisteme complexe, cu greutate cuprinse între 150 kg și 600 kg, și care pot opera pe o legătură de tip LOS sau BLOS (beyond line of sight) prin intermediul unor relee de comunicații, stații terestre de control suplimentare sau al unor legături de date satelitare; UAS clasa a III-a, care includ sistemele ce au în compunere aeronave cu o duranță mare, care zboară la altitudine medie și mare și care au posibilități de lovire. Acestea sunt sisteme mari și permit executarea misiunilor prin legături de date satelitare și utilizează senzori mai performanți (NATO 2019).

Dacă ne raportăm la clasificarea NATO, se va folosi, de acum înainte, termenul de „UA” atunci când ne vom referi la sistemele militare care se încadrează în categoriile NATO de clasa a II-a și clasa a III-a. Aceste UA fac parte, de obicei, dintr-un sistem complex care poate include stații de control la sol dedicate, elemente de control al misiunii, mai multe echipaje, sisteme de comunicații de nivel militar, sistem GPS, precum și o infrastructură pentru logistică și întreținere. UA sunt, de obicei, acționate de personal bine instruit, adesea piloți calificați, pentru a opera în siguranță, alături de alți utilizatori ai spațiului aerian. Atunci când se abordează nu numai aeronava, ci și alte componente ale sistemului sau sistemul în ansamblu, se va folosi termenul de „sistem de aeronave fără pilot la bord” sau „UAS”.

Mai recent, se pune accent și pe folosirea termenului „RPA/RPAS” (Remotely Piloted Aircraft/ Remotely Piloted Aircraft System) care să sublinieze faptul că UA este controlată de un pilot care a fost instruit și certificat la aceleași standarde ca și pilotul unei aeronave cu echipaj la bord (NATOTerm, fără an). De obicei, acest termen se mai folosește pentru UA din clasa a III-a, în mod special, pentru a face diferențierea între nivelul de pregătire al operatorilor acestora.

Termenul „dronă” este folosit în mod obișnuit și acceptat pe scară largă în domeniul civil pentru toate tipurile de sisteme fără pilot la bord. În general, se va folosi termenul „dronă” pentru a face referire la toate tipurile de sisteme comerciale,

care sunt, în general, mai mici și mai puțin complexe decât omologii lor militari. Termenul „dronă” implică faptul că sistemul este operat, de obicei, de către o singură persoană, nu neapărat calificată, de la o telecomandă portabilă, în condiții de vizibilitate directă (LOS–Line Of Sight). Astfel, se poate folosi termenul „dronă” și pentru majoritatea sistemelor militare care se încadrează în categoria NATO din clasa I, deoarece dimensiunea și complexitatea acestora sunt destul de comparabile cu modelele de consum disponibile în comerț și, prin urmare, necesită o abordare similară atunci când trebuie contracarate.

Egalitatea de gen

Egalitatea de gen și echitatea în limbaj au fost discutate pe larg de mulți ani și au ajuns să fie implementate deja în multe domenii și în limbajul uzual. Drept urmare, o parte din terminologia aviației civile și militare s-a schimbat/adaptat la noile cerințe, de multe ori la un nivel discret.

Limbajul care include dimensiunea de gen înseamnă a scrie și a vorbi într-un mod care nu discriminează sau marginalizează pe bază de gen și nu promovează sau perpetuează stereotipurile de gen. Prin urmare, utilizarea proactivă și consecventă a unui limbaj favorabil incluziunii de gen este imperativă pentru promovarea egalității de gen la locul de muncă și pentru crearea unui mediu de lucru incluziv pentru toți membrii personalului (NATO 2020, 6).

Este important să se facă distincția dintre „genul gramatical” și genul ca și construcție socială. Acesta din urmă se referă la rolurile și atributele sociale, asociate cu a fi bărbat sau femeie. Rolurile de gen determină ceea ce este de așteptat și permis în anumite contexte și poate varia în funcție de situație și de timp. Este important de reținut că „gen” nu echivalează cu „femei” și reprezintă un concept separat de sexul biologic (NATO 2020, 7).

Care este legătura cu aeronavele fără pilot la bord? Problema apare la folosirea termenului de „unmanned” din limba engleză și mai specific, la forma generică de masculin ”man”, atunci când facem referire la o sarcină care poate fi executată atât de bărbați, cât și de femei. Utilizarea masculinului era adesea considerată ca fiind forma generală, în timp ce femininul era perceput ca referindu-se exclusiv la femei și de aceea noua normă devine genul incluziv (neutru) care nu mai face diferențierea între persoane. De aceea multe state și companii mai mari au schimbat terminologia de ”unmanned” cu ”uncrewed”. Cel mai bun exemplu apare în documentul referitor la bugetul DoD pentru Forțele Aeriene americane pentru anul fiscal 2023, în care au început să utilizeze termenul „fără echipaj” pentru a descrie sistemele de aeronave pilotate de la distanță sau fără pilot la bord (Defense.gov 2022).

The Washington Times scrie că Pentagonul renunță la folosirea termenului „fără pilot”, ca un gest de corectitudine politică, și se va referi de acum înainte la dronele

„fără echipaj” (Gertz 2022). Un alt exemplu este cel al Asociației comerciale globale pentru industriile privind autonomia, robotica și vehiculele aeriene, terestre și maritime automatizate AUVSI (Association for Uncrewed Vehicle Systems International), care a anunțat schimbarea numelui pentru a reflecta eforturile continue de promovare a incluziunii de gen. Pe lângă renunțarea la cuvântul „fără pilot” și la alți termeni specifici de gen în denumirea sa, în documentele de funcționare și în limbajul asociației, a anunțat lansarea Grupului consultativ pentru diversitate, echitate și incluziune (AUVSI 2022).

De asemenea, comitetul pentru terminologie (Joint Terminology Panel – JTP) din Canada a propus Departamentului Apărării Naționale și Forțelor Armate Canadiene (DND/CAF) să renunțe la terminologia bazată pe gen și prin urmare, cuvântul ”unmanned” a fost înlocuit cu ”uncrewed”, în ceea ce privește vehiculele autonome și cele operate de la distanță (Government of Canada 2021). Publicația britanică *Unmanned Systems Technology* și-a schimbat denumirea în Uncrewed Systems Technology, începând cu numărul 44, din iunie/iulie 2022, pentru a promova incluziunea de gen ca fiind esențială pentru continua dezvoltare (Moss 2022, 4).

Se poate remarca și comunicatul de presă al Ministerului Apărării Naționale referitor la solicitarea prealabilă către Parlamentul României privind inițierea procedurii de atribuire a contractelor aferente achiziției de sisteme de aeronave fără echipaj la bord (UAS) Bayraktar TB2 (MApN.ro 2022).

Terminologia agreată de NATO poate fi schimbată numai la cererea Biroului de Standardizare NATO și este supusă aprobării statelor membre. Modificarea terminologiei agreate de NATO poate influența semnificația unor termeni și de aceea trebuie găsită soluția optimă pentru înlocuire. Spre exemplu, înlocuirea UA cu RPA ar părea varianta cea mai apropiată de luat în considerare, dar chiar dacă RPA poate părea un sinonim neutru din punctul de vedere al genului pentru UA și nu conține cuvântul „bărbat”, acesta nu se referă la același concept.

Concluzii

Aeronavele fără echipaj la bord sunt în prim plan în toate conflictele actuale și, cu siguranță, reprezintă viitorul în modul de ducere al operațiilor militare. În domeniul civil, dronele încep să fie utilizate în foarte multe domenii, de la agricultură și construcții, până la filmare și securitate. Dezvoltarea continuă a acestei tehnologii, împreună cu îmbunătățirile din domeniul senzorilor, al bateriilor și al sistemelor de navigație vor deschide noi posibilități de utilizare și de îmbunătățire a performanțelor. Dezvoltarea continuă și evoluția tehnologică vin împreună cu schimbarea permanentă a terminologiei.

Odată cu creșterea acceptării sociale și a conștientizării, au apărut noi termeni pentru a reflecta mai bine realitatea socială și culturală. De exemplu, termeni care

erau acceptați și utilizați în trecut pot fi considerați astăzi insensibili, ofensatori sau inadecvați. Astfel, apar noi termeni pentru a descrie experiențe sau identități care nu erau recunoscute anterior și care trebuie să se adapteze și să țină cont de incluziunea privind identitatea de gen pentru a ajuta la crearea unui mediu mai sigur și potrivit pentru toți oamenii.

Schimbarea permanentă a terminologiei este un fenomen natural într-o lume în continuă evoluție. În fiecare domeniu, noi cuvinte apar și altele devin învechite sau sunt înlocuite de termeni mai preciși sau mai potriviți contextului actual. Aceste schimbări de terminologie se adoptă la nivel NATO în toate domeniile și propunerile pentru a schimba denumirea din ”unmanned aircraft” în ”uncrewed aircraft” sunt deja inițiate și, cel mai probabil, se vor regăsi în viitoarele reglementări. Astfel, termenul „aeronavă fără pilot la bord” va deveni „aeronavă fără echipaj la bord”. În concluzie, schimbarea permanentă a terminologiei este un aspect important al evoluției culturale și sociale. Aceasta poate ajuta la crearea unui limbaj mai precis și mai adecvat pentru a descrie realitatea în care trăim și pentru a reflecta mai bine diversitatea și complexitatea experiențelor umane.

Referințe

Amazon. 2022. ”Amazon Prime Air prepares for drone deliveries.” <https://www.aboutamazon.com/news/transportation/amazon-prime-air-prepares-for-drone-deliveries>.

AUVSI. 2022. ”Leading industry association rebrands as association for Uncrewed Vehicle Systems International.” <https://www.auvsi.org/leading-industry-association-rebrands-association-uncrewed-vehicle-systems-international>.

BBC News. 2014. ”UK drone carries out first strike in Iraq.” <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-29992686>.

Comisia Europeană. 2019. „Regulamentul de punere în aplicare (UE) 2019/947 AL COMISIEI din 24 mai 2019 privind normele și procedurile de operare a aeronavelor fără pilot la bord.” *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0947&from=PL>.

Defense.gov. 2022. ”Air Force Officials Hold a Press Briefing on FY23 Air Force Budget, March 28, 2022.” <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/2981330/air-force-officials-hold-a-press-briefing-on-fy23-air-force-budget-march-28-2022/>.

Farooq, Umar. 2019. ”The second drone age.” <https://theintercept.com/2019/05/14/turkey-second-drone-age/>.

Fuller, Christopher J. 2017. *See it/Shoot It: The Secret History of the CIA’s Lethal Drone Program*. New Haven: Yale University Press.

Gertz, Bill. 2022. ”Drones will now be «uncrewed», not «unmanned» in Pentagon shift.” <https://www.washingtontimes.com/news/2022/nov/30/drones-will-now-be-uncrewed-not-unmanned-pentagon-/>.

Government of Canada. 2021. "From Unmanned to Uncrewed: Moving away from gender-based terminology." <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/maple-leaf/defence/2021/05/unmanned-to-uncrewed-moving-away-from-gender-based-terminology.html>.

Human Rights Watch. 2009. "Precisely Wrong. Gaza Civilians Killed by Israeli Drone-Launched Missiles." <https://www.hrw.org/report/2009/06/30/precisely-wrong/gaza-civilians-killed-israeli-drone-launched-missiles>.

ICAO Store. 2018. "Annex 6 - Operation Of Aircraft." <https://store.icao.int/en/annexes/annex-6>.

ICAO. 2011. "Unmanned Aircraft Systems (UAS)." https://www.icao.int/meetings/uas/documents/circular%20328_en.pdf.

IWM. 2023. "A Brief History of Drones." <https://www.iwm.org.uk/history/a-brief-history-of-drones>.

Kreis, John F. 1990. "Unmanned Aircraft in Israeli Air Operations." *Air Power History* 37 (4): 46.

MApN.ro. 2022. „Demersuri privind achiziția a trei sisteme de aeronave fără echipaj uman la bord (UAS)." [https://www.mapn.ro/cpresa/17587_Demersuri-privind-achizitia-a-trei-sisteme-de-aeronave-fara-echipaj-uman-la-bord-\(UAS\)_html](https://www.mapn.ro/cpresa/17587_Demersuri-privind-achizitia-a-trei-sisteme-de-aeronave-fara-echipaj-uman-la-bord-(UAS)_html).

Moss, Simon. 2022. "Range rovers." *Uncrewed Systems Technology Critical intelligence for land, sea and aerospace engineers*. High Power Media.

NATO. 2019. "Minimum Training Requirements for Unmanned Aircraft Systems (UAS) Operators and Pilots." . NATO Standardization Office - ATP-3.3.8.1, Edition B Version 1.

—. 2020. "NATO Gender-Inclusive Language Manual." https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pictures/images_mfu/2021/5/pdf/210514-GIL-Manual_en.pdf.

NATOterm. fără an. "NATO terminology database." Accesat 2022. <https://nso.nato.int/natoterm/Web.mvc>.

Scurtă analiză a culturii de securitate din perspectiva societății postmoderne

A short analysis of security culture from the perspective of postmodern society

Drd. Vladimir MILOȘEVICI*

*Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, România
e-mail: milosevicvladimir@gmail.com

Abstract

Acest articol explorează noi dimensiuni ale securității în contextul postmodernității. Articolul evidențiază influența postmodernismului și a postmodernității asupra culturii de securitate și prezintă măsurile necesare diminuării riscurilor asociate acestei paradigme. Într-o societate caracterizată de pluralitate, relativism și diversitate, cultura de securitate trebuie să evolueze pentru a aborda noile provocări digitale. Se prezintă modul în care conceptul de relativizare a adevărului din perspectiva postmodernismului poate afecta abordarea securității, subliniind atât beneficiile, cât și provocările. De asemenea, se examinează impactul globalizării și digitalizării asupra securității, evidențiindu-se necesitatea cooperării internaționale și a strategiilor interdisciplinare. Articolul subliniază că promovarea educației digitale, creșterea nivelului de conștientizare, dezvoltarea colaborării și implementarea tehnologiei sunt cruciale în formarea unei culturi de securitate adaptabile și eficiente în fața provocărilor postmodernității.

This article explores new dimensions of security in the context of postmodernity. The article highlights the influence of postmodernism and postmodernity on security culture and presents necessary measures to mitigate the risks associated with this paradigm. In a society characterized by plurality, relativism, and diversity, security culture must evolve to address new digital challenges. It presents how the concept of the relativization of truth from the perspective of postmodernism can affect the approach to security, highlighting both benefits and challenges. It also examines the impact of globalization and digitization on security, highlighting the need for international cooperation and interdisciplinary strategies. The article emphasizes that promoting digital education, raising awareness, developing collaboration, and implementing technology are crucial in building an adaptable and effective security culture in the face of the challenges of postmodernity.

Cuvinte-cheie:

cultură de securitate; postmodernism; postmodernitate; relativizarea adevărului; diversitate; cooperare internațională; educație digitală; culturi strategice.

Keywords:

security culture; postmodernism; postmodernity; relativization of truth; diversity; international cooperation; digital education; strategic cultures.

Studiile și cercetările actuale privind analiza culturii de securitate, din perspectiva societății postmoderne pun în evidență noi dimensiuni, axându-se, în principal, pe dimensiunea identitară, pe dimensiunile discursului și ale narației, acceptând, în același timp, alături de studii și analize mai vechi, prevalența importanței actorilor nonstatali „*de la indivizi, grupuri etnice și/sau religioase până la blocuri regionale, organizații nonguvernamentale, inclusiv corporații multinaționale, securitatea indivizilor, fiind considerată net superioară ca importanță față de cea a statului.*” (Sarcinschi 2005, 11)

Este, de asemenea, evident faptul că societatea postmodernă se confruntă cu o serie de provocări complexe și fluctuante, iar una dintre cele mai importante este reprezentată de fenomenul dezinformării și amenințărilor virtuale. În acest context, *cultura de securitate* (Administrația Prezidențială 2020) joacă un rol crucial în protejarea individului și a comunității împotriva manipulării informației și riscurilor digitale. Din perspectivă sociologică, analizarea culturii de securitate în cadrul societății postmoderne devine esențială pentru a înțelege modul în care indivizii și colectivitățile se adaptează și se raportează la noile provocări digitale.

Tehnologiile digitale și platformele de social media au schimbat paradigma comunicării, oferind oportunități imense pentru conectare și acces la informație. Cu toate acestea, evoluția tehnologică a adus și riscuri semnificative, cum ar fi proliferarea dezinformării și a fake news-urilor.

Unul dintre aspectele definitorii ale *culturii de securitate*¹ în societatea postmodernă este creșterea gradului de conștientizare a amenințărilor virtuale și a importanței protejării datelor personale. Oamenii sunt tot mai conștienți de vulnerabilitatea lor în mediul online și de impactul negativ pe care dezinformarea și manipularea informației îl pot avea asupra alegerilor și comportamentelor lor. Astfel, cultura de securitate încurajează dezvoltarea de strategii și competențe pentru a evalua critic informația și pentru a identifica sursele nesigure.

Studii și cercetări recente² au pus în evidență faptul că societatea postmodernă se caracterizează printr-o diversitate crescută și printr-o varietate de perspective asupra realității. Acest pluralism aduce cu sine o provocare suplimentară în ceea ce privește gestionarea informațiilor și a surselor de încredere. Cultura de securitate, în acest context, își propune să promoveze alfabetizarea digitală și media, oferind individului instrumentele necesare navigării în mod responsabil prin marea de informații disponibile pe internet. Totodată, cultura de securitate în societatea postmodernă este strâns legată de noțiunea de responsabilitate colectivă. Într-o lume interconectată, acțiunile și alegerile individuale pot avea un impact semnificativ asupra

¹ „Componentă a culturii organizaționale, cultura de securitate reprezintă valorile, normele, atitudinile, cunoștințele și acțiunile asumate și împărtășite de membrii organizației privind siguranța mediului intern și extern.” <http://www.ares.ro/despre-organizatia-ares/cultura-de-securitate/>

² Studiile oferă perspective teoretice și analize complexe asupra schimbărilor societale și culturale, produse în epoca postmodernă și modul în care acestea afectează maniera în care indivizii și comunitățile percep și gestionează securitatea informațională.

celorlalți. Astfel, promovarea unei culturi de securitate implică și un apel la implicare și solidaritate din partea tuturor membrilor societății, pentru a proteja și a sprijini comunitatea în ansamblu.

Astfel, într-o primă și parțială concluzie, dezvoltarea culturii de securitate în societatea postmodernă este o componentă esențială și necesară pentru a putea face față provocărilor digitale din ce în ce mai complexe. Conștientizarea riscurilor și dezvoltarea competențelor pentru a naviga în mod responsabil prin mediul online sunt fundamentale pentru protejarea individului și a comunității, iar adaptarea și consolidarea culturii de securitate reprezintă un proces continuu și necesar pentru o societate rezilientă în fața dezinformării și a amenințărilor virtuale. Prin promovarea valorilor de responsabilitate, solidaritate și alfabetizare digitală, societatea postmodernă poate construi un fundament solid pentru securitatea informațională și pentru protejarea intereselor și valorilor sale fundamentale.

1. Delimitări de natură conceptuală

Se observă atât în mediile comune, cât și în cele academice folosirea greșită a noțiunilor de postmodernism și postmodernitate. Precizez că acestea sunt două concepte care se referă la aspecte distincte ale culturii, filozofiei și societății. În rândurile următoare, voi încerca să delimitez și să analizez aceste două noțiuni:

Postmodernismul³ (Harvey 1991, 182-184) este o mișcare intelectuală și culturală care a apărut în secolul al XX-lea și care continuă să influențeze gândirea și arta contemporană. Acesta reprezintă o respingere a valorilor și principiilor modernității și a gândirii lineare și raționale. Caracteristicile postmodernismului includ:

- *Pluralitatea și relativismul*: Postmodernismul respinge ideea unei singure mari narative sau a unei realități absolute și stabile. În schimb, promovează pluralitatea de perspective și recunoaște că adevărul și cunoașterea pot fi relative, dependente de context și de interpretare.
- *Fragmentarea și eclecticismul*: Postmodernismul se caracterizează prin împrumutul și combinarea diferitelor stiluri, genuri și tehnici artistice, filozofice și culturale. Nu există un set definit de norme sau valori, ci o abordare eclectică și deschisă.
- *Ironia și autoreflexivitatea*: Postmodernismul utilizează adesea ironia și autoreflexivitatea pentru a critica și a demonta discursurile și convențiile culturale și sociale.

³ Postmodernismul este un curent intelectual care respinge premisele moderne ale certitudinii obiective, ale universalității și ale metanarațiunilor, susținând, în schimb, relativismul, fragmentarea, intertextualitatea și diversitatea culturală. Postmodernismul explorează critica față de marile structuri de putere și față de normele convenționale, adoptând adesea o atitudine ironică și jocul în modul în care se raportează la cunoaștere, realitate și expresie artistică. Este important să înțelegem că postmodernismul nu este o teorie sau o paradigmă unitară, ci mai degrabă o colecție de perspective, concepte și atitudini care pot varia, în funcție de domeniul cultural sau intelectual în care sunt aplicate. Definiția și interpretarea postmodernismului pot diferi, în funcție de autorul sau cercetătorul care îl abordează, dar în esență, acesta reprezintă o explorare critică a cadrului modern și a conceptelor convenționale de adevăr, identitate și cunoaștere.

⁴ Postmodernitatea este un concept complex și adesea controversat în domeniul filozofiei, culturii și sociologiei. Definiția exactă poate varia în funcție de perspectivele și teoriile fiecărui cercetător.

Într-o definiție generală, postmodernitatea se referă la o perioadă sau la un stadiu cultural și filozofic care urmează modernitatea. Acest termen este folosit pentru a descrie schimbările profunde în gândirea, valorile și structurile sociale care au avut loc după perioada modernă.

Postmodernitatea⁴ este o stare sau o perioadă istorică, caracterizată de predominanța valorilor, culturii și modului de viață specifice *postmodernismului*. Acest termen se referă la societatea și cultura postmodernă, care sunt influențate de principiile și caracteristicile postmodernismului (Giddens 2000). Caracteristicile unei societăți postmoderne includ:

- *Deschiderea către diversitate*: În societatea postmodernă, diversitatea culturală, etnică, religioasă și sexuală este recunoscută și valorizată.
- *Globalizarea și digitalizarea*: societatea postmodernă este marcată de globalizare, facilitată de tehnologia digitală, care permite o comunicare rapidă și o accesibilitate la nivel mondial la informații și cultură.
- *Fragmentarea identităților*: În societatea postmodernă, identitățile individuale și colective sunt mai fluide și mai complexe. Oamenii își construiesc identitatea dintr-o varietate de aspecte culturale și sociale.
- *Înclinație exagerată pentru noutate și consum*: Postmodernitatea este caracterizată de un consum excesiv și de o căutare a noutății, adesea în detrimentul valorilor tradiționale sau stabilite.

În concluzie, *postmodernismul* reprezintă mișcarea intelectuală și culturală, în timp ce *postmodernitatea* se referă la starea sau perioada istorică specifică, influențată de principiile și caracteristicile postmodernismului. De asemenea, *postmodernitatea* se remarcă prin pluralitate, relativism, deschidere către diversitate și globalizare, cu implicații în diferite domenii, inclusiv în cultura de securitate și în modul în care indivizii percep și abordează fenomenul dezinformării prin social media (Jameson 2021).

Cultura de securitate a cunoscut o evoluție continuă, dar, în principiu, elementele ei au rămas aceleași. Astfel, cultura de securitate ar reprezenta „ansamblul de norme, valori și practici colective care încadrează percepțiile și acțiunile actorilor din sfera securității. Aceasta determină ce este considerat a fi o amenințare, cum trebuie evaluate riscurile și cum trebuie concepute și implementate răspunsurile la aceste amenințări.” (Buzan, Waeber și De Wilde 1998) Pentru cei mai mulți cercetători și specialiști ai domeniului, cultura de securitate se referă la „setul de valori, împărtășite de toată lumea dintr-o organizație, care determină modul în care oamenii trebuie să gândească și să abordeze securitatea. Conceperea corectă a culturii de securitate va ajuta la dezvoltarea unei forțe de muncă conștiente de securitate și la promovarea comportamentelor de securitate dorite.” (National Protective Security Authority 2023)

În acest context, devine relevantă și necesară și o analiză a conceptului de **securitate strategică**, despre care Colin Gray afirma că „reprezintă setul de credințe, atitudini, valori și înțelegeri care ghidează deciziile și acțiunile liderilor

și factorilor de decizie în ceea ce privește securitatea națională. Aceasta influențează modul în care sunt identificate obiectivele strategice, sunt evaluate opțiunile strategice și sunt gestionate resursele pentru atingerea acestor obiective.” (Gray 1999)

Toate cele expuse subliniază importanța aspectelor nontehnice în securitate și strategie, cum ar fi percepțiile, valorile, înțelegerile și normele care influențează luarea de decizii și formularea politicii de securitate. O cultură de securitate puternică și o cultură strategică coerentă pot avea un impact semnificativ asupra abordărilor unui stat sau organizație, în fața amenințărilor și provocărilor de securitate. Definițiile pe care le-am prezentat anterior sunt rezumate ale conceptelor de cultură de securitate și de cultură strategică, așa cum sunt înțelese în literatura academică și în domeniul studiilor de securitate și strategie.

Cultura de securitate și cultura strategică sunt concepte fundamentale în domeniul studiilor de securitate și strategie. Acestea reprezintă modalități de a înțelege atitudinile, comportamentele, cunoștințele și valorile care stau la baza abordărilor individuale și colective în ceea ce privește securitatea națională și internațională.

2. Influențele postmodernismului și postmodernității asupra culturii de securitate

Atât postmodernismul, cât și postmodernitatea pot influența și influențează cultura de securitate, dar în moduri diferite.

A. Influența postmodernismului

Postmodernismul promovează pluralitatea și relativismul, ceea ce poate duce la o abordare mai deschisă și diversificată în ceea ce privește securitatea. Astfel, diverse viziuni și interpretări pot fi luate în considerare atunci când se dezvoltă strategii de securitate. Relativizarea excesivă a adevărului este un concept asociat cu postmodernismul, care aduce în discuție natura subiectivă și contextual-dependentă a cunoașterii și a adevărului. În esență, aceasta înseamnă că, în viziunea postmodernă, adevărul nu este considerat un concept absolut și obiectiv, ci mai degrabă este influențat de perspectiva, experiența și contextul individual sau cultural al fiecărei persoane. Acest concept a câștigat teren într-un context în care teoriile critice și deconstrucționiste au început să analizeze modul în care discursurile și reprezentările sociale influențează cunoașterea și adevărul. În această optică, ideea de *metanarațiune* sau *adevăr universal* este pusă sub semnul întrebării, iar diversitatea de perspective este recunoscută și acceptată (Baudrillard 2008, 57-59). Prin urmare, relativizarea excesivă a adevărului, în viziunea postmodernismului, poate avea unele implicații și provocări:

- Postmodernismul poate conduce la o *subminare a certitudinii* și a încrederii în adevărul absolut. Aceasta poate genera confuzie și incertitudine în ceea ce privește aspectele fundamentale ale cunoașterii și comunicării.

- Perspectiva postmodernă recunoaște existența *interpretărilor multiple și subiective* ale adevărului. Aceasta poate să aducă o viziune mai diversificată și să deschidă calea spre înțelegerea mai aprofundată a complexității umane și a contextelor culturale.
- Relativizarea excesivă a adevărului poate fi exploatată pentru a *manipula* informațiile și pentru a *propaga dezinformarea*. Faptul că orice viziune sau interpretare poate fi susținută sub pretextul subiectivității poate facilita propagarea unor teorii false.
- Prea multă relativizare poate *fragmenta discursul public* și poate duce la situații în care nu se mai poate ajunge la un consens sau la un punct de vedere comun. Aceasta poate afecta capacitatea societății de a răspunde la probleme complexe și globale.
- Cu toate acestea, relativizarea adevărului poate sublinia importanța *deschiderii către dialog și critică constructivă*. Abordarea subiectivității și a multiplelor perspective poate contribui la o mai bună înțelegere a diversității umane și la căutarea unor soluții mai complete și mai corecte.

În concluzie, conceptul de *relativizare excesivă a adevărului* din perspectiva postmodernismului este unul complex și controversat. Deși poate aduce provocări și riscuri, poate contribui și la dezvoltarea unei gândiri critice și a unei abordări mai empatice a diversității umane și a complexității sociale. Mai trebuie subliniat faptul că postmodernismul aduce în atenție subiectul *autoreflexivității*, ceea ce poate încuraja o abordare critică a culturii de securitate existente și a practicilor curente. Aceasta poate duce la o mai mare atenție acordată implicațiilor și efectelor deciziilor de securitate.

B. Influența societăților postmoderne

Așa după cum afirmam, postmodernitatea este marcată de globalizare și digitalizare, iar acest lucru poate duce la o creștere a amenințărilor transnaționale și la necesitatea unei abordări globale a securității. În baza acestei premise, este absolut necesar ca strategia culturii de securitate să devină mai orientată către cooperarea internațională și schimbul de informații.

În virtutea relației de cauzalitate circulară⁵ dintre postmodernism (cauză) și societatea postmodernă (efect), se poate afirma că, și la nivel social, relația dintre societate și adevăr devine mai fluidă și contextuală, cu o accentuare a subiectivității și a diversității de perspective. Ceea ce trebuie subliniat, dincolo de relativizarea, fragmentarea și diversitatea discursurilor, este *critica discursurilor dominante*, în societățile postmoderne existând o exarcebare a atitudinii critice față de acestea sau față de cele instituționale. Adevărurile impuse sau considerate *oficiale* sunt adesea supuse unei analize critice și deconstrucției pentru a înțelege cum sunt construite și pentru a expune potențialele lor limite.

⁴Relația în care cauza și efectul se influențează reciproc este denumită *cauzalitate circulară* sau *cauzalitate în buclă* (în engleză, *feedback causality* sau *causal loop*). Această formă de cauzalitate implică o interacțiune complexă, în care atât cauza, cât și efectul acționează reciproc și se amplifică sau se modifică unul pe celălalt într-un ciclu continuu. Aceasta poate duce la dinamici complexe și chiar la situații paradoxale, în care influențele reciproce pot deveni dificil de deslușit sau de controlat. Cauzalitatea circulară este adesea întâlnită în sistemele dinamice, fie ele naturale, sociale sau tehnologice.

Totodată, postmodernitatea aduce în prim-planul preocupărilor diversitatea culturală și etnică. Acest lucru influențează modul în care cultura de securitate abordează amenințările interne, cum ar fi cele legate de terorism sau de conflictele interetnice.

De aici, se poate concluziona că există o varietate de factori și de teorii (Lyotard 2003, 11) care influențează cultura de securitate, iar postmodernismul și postmodernitatea pot juca roluri diferite, în funcție de contextul și de specificul fiecărei societăți. De asemenea, **intersecția cu mediile digitale și cu rețelele sociale** a amplificat diversitatea de perspective și a permis exprimarea liberă a opiniei, fapt ce a condus la un amestec complex de *adevăruri, dezinformări și interpretări subiective*.

3. Necesitatea dezvoltării culturii de securitate și a culturilor strategice

Cunoașterea culturii de securitate și a subculturilor strategice într-un stat este esențială pentru studenții și cercetătorii din domeniul studiilor de securitate, din mai multe motive:

Înțelegerea temeiurilor deciziilor de securitate: Cunoașterea culturii de securitate permite înțelegerea profunzimii și naturii deciziilor de securitate ale unui stat. Atitudinile, valorile și normele care stau la baza culturii de securitate influențează prioritățile naționale, identificarea amenințărilor și formularea răspunsurilor. Aceasta ajută cercetătorii să dezvolte concepții mai informate asupra motivațiilor și acțiunilor unui stat în domeniul securității.

Proiectarea politicilor de securitate: Cunoașterea culturii de securitate și a subculturilor strategice poate ajuta la dezvoltarea și adaptarea politicilor de securitate într-un mod care să corespundă valorilor și înțelegerilor specifice ale unei țări. Identificarea subculturilor strategice permite înțelegerea diversității de opinii și de abordări în rândul factorilor de decizie și stabilirea unui echilibru între diversele perspective.

Prevenirea conflictelor interne: Înțelegerea subculturilor strategice poate ajuta la identificarea disensiunilor interne dintr-un stat, legate de abordări strategice și de securitate. Prin înțelegerea diversității de opinii și valori, se pot dezvolta strategii de gestionare a acestor tensiuni, contribuind astfel la menținerea stabilității și prevenirea conflictelor interne.

Cunoașterea culturii de securitate oferă un context esențial pentru analiza și interpretarea evenimentelor de securitate. Fără a înțelege valorile și percepțiile specifice ale unui stat, este dificil să se realizeze o analiză comprehensivă și precisă a modului în care acesta reacționează la provocări de securitate.

Diplomație și relații internaționale: Cunoașterea subculturilor strategice poate sprijini eforturile de diplomație și de construire a relațiilor internaționale. Înțelegerea modului în care diferite state percep securitatea și își formulează strategiile poate facilita dialogul și colaborarea dintre țări.

În ansamblu, cunoașterea culturii de securitate și a subculturilor strategice contribuie semnificativ la dezvoltarea unei abordări comprehensive și informate a studiilor de securitate și asigură pregătirea viitorilor lideri și experți în securitate pentru abordarea provocărilor complexe ale lumii contemporane.

În vederea atingerii scopului și obiectivelor sale, cultura de securitate poate adopta următoarele abordări:

Abordare pluralistă, care poate fi susținută de influențele postmodernismului prin promovarea diversității de perspective și opinii. În acest sens, cultura de securitate poate fi deschisă la includerea multiplelor voci și interese ale diferitelor grupuri și comunități. Aceasta presupune consultarea și implicarea publicului în procesul de definire a amenințărilor și strategiilor de securitate.

Cultura de securitate poate adopta o *abordare reflexivă*, influențată de postmodernism, prin care se autoevaluează critic în mod constant. Aceasta implică analizarea și revizuirea periodică a politicilor și practicilor de securitate pentru a identifica potențiale deficiențe și pentru a aduce îmbunătățiri.

Din moment ce postmodernitatea aduce cu sine interconectarea globală și un grad de complexitate sporit al problemelor, o *abordare interdisciplinară* este absolut necesară, aceasta implicând colaborarea dintre diferite domenii și experți pentru a aborda amenințările într-un mod comprehensiv și holistic.

Cultura de securitate poate promova *încrederea și transparența în relația cu publicul* și cu alte instituții. Acest lucru poate contribui la creșterea nivelului de cooperare și sprijin din partea comunității în vederea implementării măsurilor de securitate.

Postmodernitatea aduce și un grad mare de incertitudine și de schimbare, ceea ce implică o *abordare adaptivă* din partea culturii de securitate, adică o capacitate sporită de a răspunde rapid la noile amenințări și de a adapta strategiile de securitate, în funcție de contextul și evoluția situației. Și, nu în ultimul rând, cultura de securitate poate investi în educație și conștientizare pentru a dezvolta o opinie publică responsabilă și informată. Aceasta implică promovarea educației privind riscurile și amenințările online, dezvoltarea competențelor digitale și abilităților critice pentru a evalua informațiile și știrile.

Toate aceste abordări menționate mai sus pot contribui la o cultură de securitate mai eficientă și adaptabilă, în vederea atingerii obiectivelor de protecție și de siguranță ale societății.

4. Măsurile pentru diminuarea riscurilor postmodernității în construcția unei culturi de securitate

Pentru a diminua riscurile tot mai mari în construcția unei culturi de securitate, care se manifestă la nivelul societăților postmoderne, este important să se ia în considerare următoarele măsuri și/sau strategii:

Promovarea educării și alfabetizării digitale: Oamenii ar trebui să fie educați cu privire la riscurile și amenințările asociate postmodernității, cum ar fi dezinformarea, propagarea informațiilor false și manipularea mediatică. Dezvoltarea competențelor digitale și abilităților critice poate ajuta la evaluarea și gestionarea informațiilor în mod responsabil și informat.

Creșterea nivelului de conștientizare: Publicul și instituțiile de securitate ar trebui să fie conștiente de provocările postmodernității și să înțeleagă impactul acestora asupra culturii de securitate. Aceasta implică organizarea de campanii de informare și conștientizare pentru a sublinia importanța adoptării unor abordări responsabile și adaptabile în fața noilor amenințări.

Dezvoltarea colaborării și cooperării: În contextul complex al postmodernității, cooperarea dintre diferitele instituții și agenții de securitate este esențială. Comunicarea și schimbul de informații pot contribui la dezvoltarea unor strategii integrate de securitate și la identificarea mai eficientă a amenințărilor.

Implementarea tehnologiei și soluțiilor de securitate: Utilizarea tehnologiei avansate și a soluțiilor de securitate poate ajuta la identificarea și contracararea mai eficientă a dezinformării și a amenințărilor online. De exemplu, pot fi dezvoltați algoritmi de inteligență artificială pentru filtrarea conținutului fals și pentru identificarea schemelor de manipulare.

Suținerea cercetării și inovației: Întrucât postmodernitatea aduce cu sine schimbări rapide și imprevizibile, cercetarea și inovația sunt esențiale pentru a rămâne în pas cu noile amenințări. Guvernele, instituțiile academice și sectorul privat ar trebui să susțină cercetarea în domeniul securității și dezvoltarea de tehnologii inovatoare.

Promovarea eticii și valorilor democratice: Cultura de securitate ar trebui să fie ghidată de principii etice și de valori democratice. Transparența, responsabilitatea și respectarea drepturilor individuale sunt aspecte esențiale pentru a contracara riscurile postmodernității și pentru a construi o cultură de securitate durabilă.

Implicarea comunității și cetățenilor: Comunitățile și cetățenii ar trebui să fie implicați în procesul de formare a culturii de securitate. Participarea publicului poate spori nivelul de conștientizare și de sprijin pentru măsurile de securitate și poate contribui la identificarea și abordarea problemelor specifice ale comunităților locale.

În concluzie, diminuarea riscurilor postmodernității în procesul de formare a culturii de securitate implică o abordare comprehensivă și integrată, care să includă atât aspecte teoretice, cât și măsuri practice, adaptate la specificul contextului social și politic al fiecărei societăți.

5. Strategia cercetării pentru realizarea unei analize a culturii de securitate

Pentru a realiza o analiză a culturii de securitate, consider că, în principiu, ar trebui avute în vedere următoarele obiective și etape de lucru:

Obiectivele cercetării:

- *Înțelegerea atitudinilor și valorilor care stau la baza politicilor de securitate ale unui stat;*
- *Identificarea principalelor amenințări percepute și stabilirea priorităților de securitate;*
- *Analizarea modului în care cultura de securitate influențează deciziile și discursul public legat de securitate.*

Metode de cercetare:

a) Analiza documentelor:

- *Studierea strategiilor naționale de securitate, a documentelor oficiale și discursurilor liderilor politici pentru a identifica prioritățile de securitate și cuvintele-cheie utilizate;*
- *Examinarea politicilor anterioare și a evoluției priorităților de securitate pentru a identifica schimbările semnificative.*

b) Interviu în profunzime:

- *Realizarea de interviuri cu oficiali guvernamentali din domeniul securității, cu experți în securitate și cu academicieni pentru a obține opinii interne cu privire la atitudini, valori și priorități.*

c) Analiza discursului:

- *Monitorizarea discursului oficial al liderilor politici, a comunicatelor de presă și declarațiilor publice pentru a identifica cuvintele-cheie și argumentele legate de securitate;*
- *Analiza retorică a modului în care securitatea este prezentată în mass-media și în discursurile publice.*

d) Studii de caz:

- *Analizarea deciziilor de securitate anterioare, cum ar fi reacțiile la evenimente majore sau la amenințări specifice, pentru a evidenția influența culturii de securitate asupra răspunsurilor statului.*

e) Chestionare și sondaje:

- Realizarea unor chestionare anonime pentru a colecta opinii și percepții ale cetățenilor legate de amenințările de securitate și de prioritățile guvernului.

f) Analiza mediului social:

- Monitorizarea discuțiilor legate de securitate pe platformele de social media pentru a observa modul în care cetățenii discută și percep subiectul.

Etapele cercetării:

Colectarea datelor: se vor aduna date din documente oficiale, discursuri, articole, declarații publice și alte resurse relevante.

Interviuri și sondaje: se realizează interviurile și sondajele planificate pentru a obține perspective diverse.

Analiza datelor: se analizează datele colectate prin identificarea de modele, cuvinte-cheie și tendințe în discursurile și documentele studiate.

Interpretarea: se interpretează datele colectate în contextul culturii de securitate a statului, evidențiind legăturile dintre atitudini, valori și politicile de securitate.

Elaborarea concluziilor: se formulează concluzii bazate pe analiza datelor și pe interpretare, subliniind principalele constatări legate de cultura de securitate.

Redactarea raportului: se redactează un raport detaliat care prezintă metodele utilizate, concluziile cheie și implicațiile pentru politicile de securitate ale statului respectiv.

Prezentarea rezultatelor: acest raport, precum și alte documente relevante sunt prezentate în cadrul conferințelor, seminarelor și/sau sunt publicate în reviste academice pentru a împărtăși cunoștințele obținute.

Această strategie de cercetare combină multiple metode pentru a obține o înțelegere cuprinzătoare a culturii de securitate a unui stat. Întregul proces implică o abordare multidisciplinară și atenție la detalii pentru a capta subtilitățile și dinamica acestui domeniu.

Referințe

Administrația Prezidențială. 2020. „Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024”. *Monitorul Oficial* 574. https://www.presidency.ro/files/userfiles /Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf.

Asociația Română pentru Educație și Cultură de Securitate. fără an. „Cultura de securitate”. <http://www.arecs.ro/despre-organizatia-arecs/cultura-de-securitate/>.

Baudrillard, Jean. 2008. *Simulacre și simulare*. Vol. „Hipermarket și Hipermarfă”. Cluj: IDEA Design & Print.

Buzan, Barry, Ole Waever și Jaap De Wilde. 1998. *Security. A new framework for analysis*. Londra: Lynne Rienner Publishers.

Castells, Manuel. 2009. *The Information Age: Economy, society and Culture*. 2nd. Vol. I: "The Rise of the Network Society". Wiley-Blackwell.

Funieru, Florentina. 2011. „Societate și Securitate”. *Revista Română de Sociologie*, nr. 1-2. revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.1_2_2011/09_FFunieru.pdf.

Giddens, Anthony. 2000. *Consecințele modernității*. București: Editura Univers.

Gray, Colin. 1999. *Modern Strategy*. Oxford University Press.

Harvey, David. 1991. *The Condition of Postmodernity*. Publisher Wiley-Blackwell.

Jameson, Fredric. 2021. *Postmodernismul sau logica culturală a capitalismului târziu*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”.

Liotard, Jean-François. 2003. *Condiția postmodernă. Raport asupra cunoașterii*. Cluj: IDEA Design & Print.

National Protective Security Authority. 2023. "Security Culture". <https://www.npsa.gov.uk/security-culture>.

Sarcinschi, Alexandra. 2005. *Dimensiunile nonmilitare ale securității*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Walt, Stephen-Martin. 1985. "Alliance Formation and the Balance of World Power". <http://www.jstor.org/stable/2538540>.

Modernizarea sistemului de resurse umane ca factor determinant al securității naționale

The modernization of the human resources management system as a determining factor of national security

Drd. Elena-Alexandra MAZILU (ALEXANDRESCU)*

* Comandamentul comunicațiilor și informaticii;

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România

e-mail: alexandra.alexandrescu89@gmail.com

Abstract

Modernizarea și dezvoltarea sunt principalii factori care contribuie la securitatea națională, iar oamenii sunt cei care produc schimbarea prin diferite metode și tehnici. Dintre principalele sisteme care asigură securitatea națională, sistemul de management al resurselor umane joacă un rol decisiv în acest proces, iar modernizarea acestuia contribuie la asigurarea și dezvoltarea securității naționale. Modernizarea determină digitalizarea prin implementarea de noi sisteme și procese informatice. Pentru ca aceste procese de modernizare să se dezvolte eficient, dezvoltarea sistemului de management al resurselor umane implică și dezvoltarea leadershipului și a liderilor din interiorul organizațiilor. Investiția în oameni este foarte bună, deoarece oamenii sunt una dintre cele mai valoroase resurse ale unei organizații. Prin îmbunătățirea activității resurselor umane, o organizație poate reduce costurile pe termen lung. Utilizarea managementului digital al resurselor umane este noua provocare pentru fiecare organizație.

Modernization and development are the main factors that contribute to national security, and people are those who bring about change through various methods and techniques. Among the primary systems ensuring national security, the human resources management system plays a decisive role in this process, and its modernization contributes to ensuring and enhancing national security. Modernization necessitates digitalization through the implementation of new informatics systems and processes. To ensure the efficient development of this modernization process, the enhancement of the human resources management system also implies the cultivation of leadership and leaders within organizations. Investing in people is highly beneficial because they are one of the most valuable resources within an organization. By improving human resources activities, an organization can reduce long-term costs. The use of digital human resources management poses a new challenge for every organization.

Cuvinte-cheie:

securitate națională; securitate umană; digitalizare;
sistem de management al resurselor umane.

Keywords:

*national security; human security; digitalization;
human resources management system.*

Pentru ca modernizarea sistemului de management al resurselor umane să contribuie la dezvoltarea securității naționale este necesar ca toate instituțiile implicate în asigurarea securității naționale să stabilească obiective clare de modernizare a sistemului de management al resurselor umane. Pentru realizarea unei cercetări în acest domeniu este relevant să se identifice care sunt principalele instituții implicate în asigurarea securității naționale și care sunt principalii pași pe care acestea trebuie să îi urmeze pentru a moderniza sistemul de management al resurselor umane.

Instituțiile militare și structurile Serviciului Român de Informații sunt principalele care au responsabilitatea de a îndeplini obligațiile României ca stat membru al NATO și al UE. Aceste instituții trebuie să se implice în activități de securitate pe plan național și internațional și au nevoie de un sistem performant de management al resurselor umane pentru a dezvolta strategii și politici de securitate națională în vederea alinierii la standardele internaționale de securitate.

Amenințările tehnologice apar zilnic, deoarece inteligența artificială evoluează în mod constant cu viteza luminii, iar profesioniștii trebuie să țină pasul cu aceste evoluții prin dezvoltare profesională continuă și prin specializare. Chiar dacă resursele umane participă în mod regulat la diverse cursuri și misiuni de specializare, acest lucru nu este suficient, deoarece instituțiile trebuie să le ofere și un mediu de lucru adecvat pentru a dezvolta și a aplica cunoștințele dobândite în timpul specializării. Aceasta este una dintre metodele de modernizare a sistemului de resurse umane în cadrul unei organizații prin investiții în oameni și echipamente.

1. Securitatea umană și digitalizarea

Marty Kaldor apreciază că securitatea și dezvoltarea sunt două concepte care cuprind libertatea față de frică și libertatea față de necesități (Kaldor 2010, 39-40). Prin prisma acestor idei, s-a ajuns la concluzia că dezvoltarea nu înseamnă numai standard de viață din ce în ce mai ridicat, ci și sentimentul de confort psihic care ține de dezvoltarea spirituală a individului și de relaționarea sa cu lumea pe care o compune și în care este inclus (cât de sigur e pe stradă, cât de mult este implicat în luarea deciziilor etc.).

Pe baza acestor principii, s-a ajuns la concluzia că statul este responsabil de asigurarea securității umane prin intermediul organizațiilor, în timp dezvoltându-se, la nivelul domeniului resurse umane, anumite teorii motivaționale care sprijină politicile de dezvoltare a carierelor, contribuind la armonizarea nevoilor individuale cu nevoile organizaționale.

Este necesar ca principiile politicii de securitate umană să se aplice continuu, gradual, deoarece securitatea umană depinde de securitatea economică, de securitatea informațională și de securitatea mediului (Figura 1.1.), fiind, de fapt, o

sumă a acestor componente, întrucât nu putem vorbi despre un individ sănătos cu un trup bolnav sau cu o minte rătăcită, prost hrănit și neîngrijit ([Universitatea Spiru Haret 2015](#)).

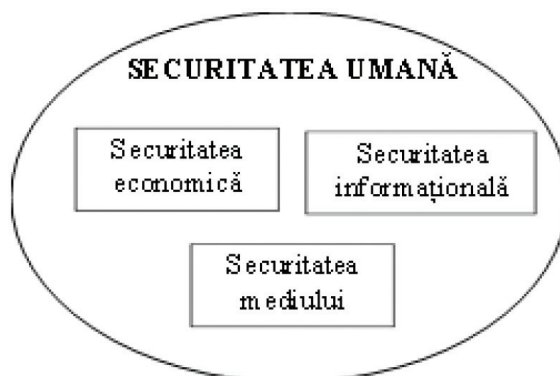

Figura 1.1. Principalele componente ale securității umane

Astfel, o persoană echilibrată, având la îndemână resurse și instruire completă și complexă va putea performa, inova și asigura stabilitate și pentru cei din jur, inclusiv din punct de vedere militar. Aceste domenii se întrepătrund, se conectează, având scopuri, dezvoltări și mobile comune. Încercând a descoperi factorul comun, există abordări de tipul neoliberalismului, care consideră că individul, fiind elementul fundamental al societății, devine liantul tuturor dimensiunilor securității. Se afirmă astfel că, în prezent, ne situăm într-o nouă paradigmă de securitate, că „securitatea la orice nivel are ca subiect omul, care transcende toate granițele” ([Sarcinschi 2005, 21-23](#)).

Conform criteriilor aparținând autorilor lucrării Lumea 2009, sistemul global presupune „...o justapunere a cinci subsisteme majore: politic, economic, social, cultural și ecologic” ([Frunzeti și Zodian 2011, 37-45](#)). Acestea, alături de *sectorul militar*, alcătuiesc cele șase dimensiuni ale securității statelor. Statele stabilesc o serie de strategii pentru gestionarea securității lor, de regulă, grupate pe următoarele paliere: strategia de securitate națională, strategia de apărare națională și strategia militară.

În luna noiembrie a anului 2020 în cadrul Centrului de la Geneva pentru guvernarea sectorului securității, a avut loc o conferință referitoare la conexiunea dintre sistemul de management al resurselor umane și sistemul de management financiar, având rolul de a identifica oportunitățile de stabilire a unor strategii în domeniul resurselor umane, cu impact asupra securității ([ISSAT, fără an](#)). S-a pus accent pe asigurarea unui sistem de salarizare transparent și echitabil, pe asigurarea transparenței în cadrul proceselor de recrutare, de promovare și de evaluare a performanțelor profesionale. Pentru a diminua efectele corupției la nivel instituțional și, respectiv, la nivelul departamentelor de resurse umane, trebuie stabilite proceduri clare și transparente referitoare la desfășurarea proceselor specifice resurselor umane.

În opinia prof. univ. dr. Mihail Dumitrescu, cei trei vectori de succes ai unei organizații sunt *managementul, tehnologia și utilizarea inteligentă a resurselor umane*,

și aceștia au la bază contribuția personalului (Nicolescu 2004, 145-146). Strategia unei organizații trebuie să țină cont de acești factori și să investească periodic în dezvoltarea acestor trei vectori, astfel încât să sporească performanța organizațională. De-a lungul anilor, s-a demonstrat că nu este suficient să se investească doar în modernizarea echipamentelor și în specializarea personalului, ci este necesar să se pună accent pe dezvoltarea parteneriatelor dintre țări, pentru că este adevărat principiul „unde sunt mulți, puterea crește”. Uniunea Europeană se bazează pe acest principiu pe care l-a reglementat în 2022 prin lansarea unui document oficial, anume *Busola strategică pentru securitate și apărare*.

Busola strategică este organizată ținând cont de patru factori – acțiune, securitate, investiții și parteneriate –, care se referă la patru dimensiuni: gestionarea crizelor, reziliența, dezvoltarea capacităților și parteneriatele. În ceea ce privește securitatea națională și internațională, busola strategică aduce în discuție dezvoltarea a două noi instrumente de securitate care ar putea fi implementate de fiecare țară din Uniunea Europeană, respectiv EU Single Intelligence Analysis Capacity și EU Hybrid Toolbox.

EU Single Intelligence Analysis Capacity este ca un punct de conexiune de securitate pentru toate țările din Uniunea Europeană care împărtășesc riscurile de securitate apărute în ceea ce privește conflictele armate și atacurile cibernetice. În acest fel, se dezvoltă o cultură comună a informațiilor în rândul țărilor europene, iar serviciile de informații ale statelor membre devin mai puternice și mai eficiente, UE transformându-se într-un actor strategic.

Din ce în ce mai des, securitatea UE este amenințată de diferite tactici hibride folosite de actori statali și nonstatali. O altă soluție, adoptată de busola strategică pentru protejarea securității UE, a fost dezvoltarea EU Hybrid Toolbox. Prin acest set de instrumente, se dorește dezvoltarea diferitelor strategii de detectare a campaniilor hibride în stadii incipiente, în acest fel, UE, statele membre și partenerii având posibilitatea de a realiza un răspuns coordonat în fața amenințărilor și atacurilor hibride (Consiliul Uniunii Europene 2022). Dezvoltarea unei înțelegeri și a unei analize comune a amenințărilor și campaniilor hibride va crea o UE puternică, iar analiza riscurilor hibride este principalul instrument utilizat în acest proces de dezvoltare a unei EU Hybrid Toolbox. Se recomandă elaborarea și actualizarea periodică a unei strategii spațiale a UE pentru securitate și apărare, deoarece zilnic apar amenințări complexe.

Un alt obiectiv al busolei strategice este dezvoltarea unui centru de inovare în domeniul apărării în cadrul Agenției Europene pentru Apărare. Prin acest HUB, se dezvoltă cooperarea în domeniul inovării în sectorul apărării între statele membre, servind drept catalizator și amplificator, pentru o mai bună pregătire pentru viitorul câmp de luptă și pentru tehnologiile de ultimă generație (European Defence Agency 2022). În ceea ce privește parteneriatul dintre ONU și UE, busola strategică consideră că ar trebui organizate mai multe misiuni de pace și de gestionare a crizelor pentru perioada 2022-2024.

Din 2021 a fost lansat un nou program pentru a sprijini digitalizarea administrațiilor publice din toate țările Uniunii Europene. Programul „Europa digitală” a fost structurat pentru a fi dezvoltat din 2021 până în 2027, iar obiectivul principal al acestui program este de a digitaliza Europa, în special organizațiile din sectorul public.

În conformitate cu acest program, este relevantă crearea de diferite huburi de inovare digitală în diverse regiuni din România pentru a facilita și a accelera digitalizarea în zonele respective. De exemplu, un hub de inovare digitală (numit DIH4S), situat în regiunea nord-vestică a României a fost creat în 2015 pentru a reuni profesioniști din domeniul digitalizării și al transformării digitale, mai exact aproximativ 80 de companii IT care ar trebui să contribuie la acest proces, mediul academic și administrația, fiind primul hub de inovare digitală din România. De exemplu, aceste centre de inovare digitală oferă servicii de audit privind oportunitățile de inovare digitală, evaluează gradul de pregătire pentru inovare digitală și stabilesc un plan de implementare. Acestea aduc transformarea digitală în sectorul public, acoperind o gamă largă de domenii tehnologice, cum ar fi cloud computing, inteligența artificială sau securitatea cibernetică.

Pentru obținerea succesului și pentru creșterea securității naționale, este necesar să se stabilească obiective clare de modernizare a sistemului de management al resurselor umane, corelate cu obiectivele strategice naționale de apărare. Forțele aeriene, terestre și navale sunt implicate în asigurarea integrității teritoriale a națiunii, utilizând capacitățile de război terestru și maritim (Leonard 2017).

2. Instrumente de modernizare a sistemului de management al resurselor umane

Primul pas în procesul de modernizare a sistemului de management al resurselor umane al unei organizații ar trebui să fie evaluarea practicilor de resurse umane care sunt implementate în cadrul organizației respective. Cele mai frecvent utilizate instrumente în procesul de evaluare sunt examinarea, studiile de caz și chestionarele aplicate în organizația respectivă. Specialiștii în resurse umane trebuie să aibă o oglindă clară a politicilor și practicilor actuale de resurse umane aplicate și a obiectivelor de modernizare, stabilite de către directorul general, pentru a putea elabora un plan personalizat de modernizare a sistemului de management al resurselor umane.

Directorul general și echipa de management trebuie să înțeleagă foarte bine planul respectiv și care sunt principalele etape ale modernizării pentru ca specialiștii în resurse umane să obțină angajamentul lor de a le aplica și de a le gestiona. În acest proces de modernizare a sistemului de management al resurselor umane, este necesar să se țină cont și de cadrul legal național privind resursele umane, cum ar fi codul muncii, codul fiscal și legea privind salariile și pensiile. Specialiștii

în resurse umane ar trebui, de asemenea, să evalueze la început capacitatea liderilor și managerilor de a genera schimbarea. De asemenea, este important ca aceștia să stabilească un angajament de cooperare. Specialiștii în resurse umane ar trebui să ia în considerare faptul că nu există două organizații identice în ceea ce privește procedurile și obiectivele lor. Prin urmare, ei trebuie să își adapteze abordările, fiind conștienți de aspectele specifice ale organizației.

Ulterior, pe parcursul procesului de modernizare a resurselor umane, este important să se efectueze evaluări informale în mod continuu, pe tot parcursul angajamentului, deși poate fi utilă și efectuarea periodică a unor evaluări mai formale. Gestionarea strategică a resurselor umane ar trebui să fie „aliniată la obiectivele strategiilor militare și de securitate națională ale națiunii” (Leonard 2017). Încă de la început, este necesar să se alinieze obiectivele organizaționale cu obiectivele sistemului de management al resurselor umane, și un instrument important pentru a face acest lucru ar putea fi sistemul strategic de management al talentelor în domeniul resurselor umane. O soluție ar putea fi ca procesele de gestionare a resurselor umane să fie dezvoltate în concordanță cu obiectivele strategice naționale, luând în considerare faptul că cerințele forței de muncă reprezintă fundamentul strategiei de resurse umane. Specialiștii ar trebui să identifice conexiunile funcționale dintre dezvoltarea cerințelor naționale de apărare și obiectivele strategice ale resurselor umane.

Procesul de modernizare nu poate fi demarat și desfășurat în același timp pentru toate instituțiile implicate în asigurarea securității naționale. Un plan de modernizare trebuie stabilit după identificarea principalelor instituții implicate în asigurarea securității naționale și trebuie personalizat în funcție de forța de muncă și de resursele financiare disponibile pentru fiecare instituție.

Ce părere aveți referitor la utilizarea unei matrice de evaluare a competențelor profesionale ca instrument de modernizare a sistemului de management al resurselor umane?

Matricea de evaluare a competențelor profesionale este un instrument de management foarte util care ajută la folosirea optimă a resurselor umane interne, oferind o imagine mult mai clară a competențelor profesionale ale angajaților. De asemenea, poate fi utilizată în procesul de formare atât pentru a determina nevoile exacte de formare, cât și pentru a folosi proprii angajați ca formatori interni.

În același timp, poate fi întrebuițat foarte bine în procesul de recrutare, deoarece facilitează mult identificarea necesarului de forță de muncă, ajută la definirea criteriilor utilizate în procesul de recrutare și, de asemenea, ajută la definirea criteriilor aplicate în procesul de evaluare a performanțelor. Cu ajutorul acestui instrument puteți crea un echilibru în ceea ce privește echipele de lucru și puteți alinia mai ușor competențele angajaților la obiectivele organizaționale. Este posibil să creați această matrice la nivel de departament, dar și la nivel de proiect, ceea ce face mult mai ușoară crearea unui grup de lucru.

Crearea unei astfel de matrice de competențe profesionale implică doi pași principali: determinarea competențelor profesionale necesare pentru un anumit post sau proiect și analizarea competențelor profesionale ale angajaților existenți la momentul respectiv. În funcție de rezultatele acestei matrice de competențe, se pot stabili cursuri de formare internă, se pot crea echipe mixte, se pot stabili mentori care să-i învețe pe cei care au mai puțină experiență în anumite domenii, se pot angaja alte persoane specializate în anumite domenii sau se poate propune reconversia profesională pentru alte tipuri de angajați.

Există situații în care managerii sunt plăcut surprinși să descopere în cadrul organizației talente de care nu știau și, în acest fel, pot folosi aceste resurse și în procesul de dezvoltare a programelor de formare internă, utilizând formatori interni. Apariția noțiunii de „managementul talentelor” a avut loc în anii '90 și a fost creată de McKinsey. Aceasta continuă să fie o prioritate și pentru specialiștii de astăzi din domeniul managementului resurselor umane. Blass a definit managementul talentelor ca „managementul adițional în care se includ oportunitățile și procesele care se pun la dispoziția talentelor din cadrul unei organizații” (Blass 2009, 24-33).

În acest mediu competitiv, organizațiile înțeleg că abilitățile angajaților reprezintă principalul motor pentru obținerea succesului, lipsa talentului constituind o amenințare. Atragerea și menținerea talentelor reprezintă o problemă substanțială, motiv pentru care companiile au început să investească tacit în vederea depășirii problemelor conexe și să implementeze diferite strategii, cu scopul de a păstra un fond de talente sănătos. Atragerea angajaților în procesul decizional, rotirea acestora pe diferite poziții și prefigurarea parcursului individual de dezvoltare personală și de promovare ierarhică vor forma angajați orientați spre inovare, implicare și deschidere spre exteriorizarea satisfacției pentru munca lor.

Figura următoare reprezintă o matrice a competențelor profesionale, elaborată la nivelul Departamentului Montaj și instalare, într-o companie care produce și comercializează echipamente medicale (Tabelul 2.1.). Tabelul 2.1. – Matricea de evaluare a competențelor profesionale, Figura 2.1. – Procentul persoanelor cu competențe ridicate (≥ 4 , rezultate din Tabelul 2.1.) și Tabelul 2.2. – Numărul angajaților calificați pe fiecare competență în parte sunt realizate pe baza unei analize desfășurate la nivelul unei companii din România care produce și comercializează echipamente medicale. Culegerea datelor s-a realizat prin aplicarea unor chestionare persoanelor cu funcții manageriale și de execuție din cadrul Departamentului Montaj și instalări. Chestionarul a cuprins un număr de 25 de întrebări și s-a aplicat unui eșantion de 26 de persoane. Eșantionul a fost constituit din două persoane care dețin poziții manageriale și 24 de persoane cu funcții de execuție. Prin intermediul departamentului de asamblare și instalare, compania asigură partea de asamblare a echipamentelor comercializate la sediul clientului, în principal în spitale și clinici publice și private.

TABELUL 2.1. Matricea de evaluare a competențelor profesionale

Nr. crt.	NUME ȘI PRENUME	Funcția	MONTAJ UȘI	MONTAJ SISTEME VENTILAȚIE	PROBE ELECTRICE	INST. PANOULI ALARMARE+HU 10	MONTAJ STGM	MONTAJ CONSOLE	MONTAJ RAMPE	BAZARE INSTALAȚIE	MONTAJ+PIF TMA	MONTAJ+PIF TMV	MONTAJ LAYOARE +PLOSAR
1	POPESCU A.	LĂCĂTUȘ MECANIC	4	2	5	5	5	5	5	5	2	2	3
2	POPESCU B.	LĂCĂTUȘ MECANIC	1	1	5	5	5	5	5	5	2	2	4
3	POPESCU C.	ELECTRICIAN	2	2	5	5	5	5	5	5	3	3	5
4	POPESCU D.	INSTALATOR	3	2	5	5	5	5	5	5	3	3	4
5	POPESCU E.	MECANIC MONTATOR	1	1	5	5	5	5	5	5	2	2	4
6	POPESCU F.	LĂCĂTUȘ MECANIC	2	2	2	2	4	3	4	1	1	1	3
7	POPESCU G.	ELECTRICIAN	1	1	5	5	3	3	4	1	2	2	4
8	POPESCU S.	INSTALATOR	4	4	3	2	4	4	4	4	3	3	4
9	POPESCU T.	INSTALATOR	3	2	3	1	2	2	3	1	1	1	3
10	POPESCU R.	TEHNICIAN ELECTROMECHANIC	1	1	2	2	3	1	3	1	1	1	1
11	TUDOR A.	ELECTROMECHANIC	2	2	5	5	5	5	5	5	3	2	5
12	TUDOR B.	ELECTROMECHANIC	1	1	3	2	3	3	3	1	1	1	3
13	TUDOR C.	ELECTROMECHANIC	1	5	2	2	3	3	4	4	1	1	3
14	TUDOR D.	ELECTROMECHANIC	1	3	3	4	4	4	4	5	1	1	3
15	TUDOR F.	ELECTROMECHANIC	1	1	3	3	3	2	3	1	1	1	3
16	TUDOR G.	INSTALATOR	1	5	3	3	4	4	4	1	1	1	3
Nr. persoane cu competențe ridicate ≥ 4			2	3	7	8	10	9	12	9	0	0	7
% din nr. total angajați			13%	19%	44%	50%	63%	56%	75%	56%	0%	0%	44%
LEGENDĂ													
			1	2		3		4			5		

Interpretarea datelor

Din matricea competențelor, realizată la nivelul Departamentului *Montaj și instalări*, reiese că, la nivelul calificărilor de montaj uși și montaj sisteme de ventilație, este necesar să se realizeze specializarea angajaților, acest lucru putându-se obține cu ajutorul celor două, respectiv trei persoane care au experiență pe această nișă și care pot fi mentori, la

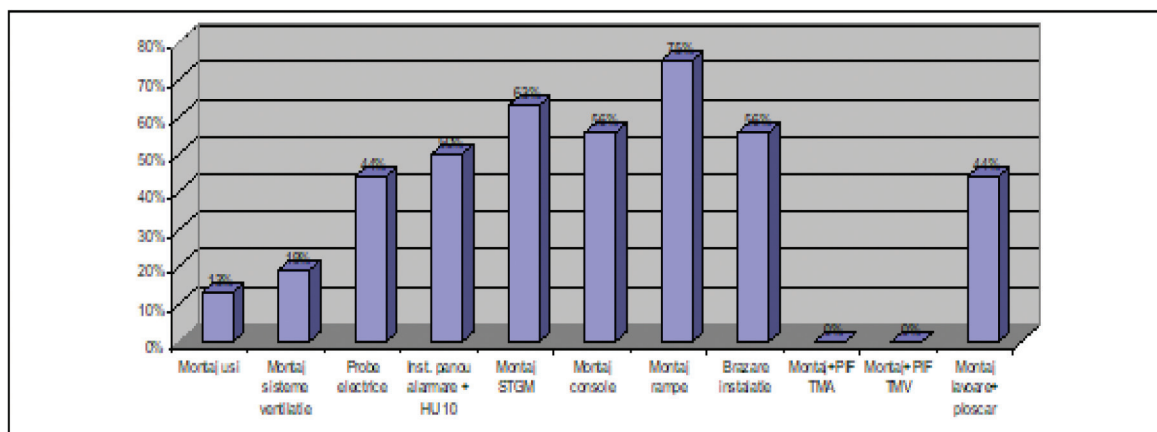

Figura 2.1. Procentul persoanelor cu competențe ridicate (≥ 4, rezultate din Tabelul 2.1.)

început, pentru, cei evaluați cu nivelul 2 și 3 pentru acele competențe (*Tabelul 2.1.*).

La nivelul calificărilor de montaj și punere în funcțiune a stațiilor medicale de aer comprimat, este indicat să se angajeze personal specializat, cu experiență în acest domeniu, care, ulterior, să-i formeze și pe ceilalți membri din echipă. Obiectivul Departamentului Montaj și instalări trebuie să fie ca, în decurs de un an de zile, să obțină 50% personal competent pentru fiecare calificare în parte.

Totodată, se poate observa că sunt 6 angajați care au fost evaluați cu competența 5 la aceleași activități. O parte din respectivii angajați pot fi desemnați mentori pentru celelalte persoane, iar o parte se pot specializa pe alte ramuri, unde au fost evaluați

TABELUL 2.2. Numărul angajaților calificați pe fiecare competență în parte

	Competența				
	1	2	3	4	5
Operațiunea	Număr persoane				
Montaj uși	9	3	2	2	0
Montaj sisteme de ventilație	6	6	1	1	2
Probe electrice	0	3	6	0	7
Instalare panou alarmare	1	5	2	1	7
Montaj stații gaze medicale	0	1	5	4	6
Montaj console	1	2	4	3	6
Montaj rampe	0	0	4	6	6
Brazare instalație	7	0	0	2	7
Montaj și PIF TMA (punere în funcțiune sisteme de aer comprimat)	8	4	4	0	0
Montaj și PIF TMV (punere în funcțiune sisteme de ventilație)	8	5	3	0	0
Montaj lavoare + ploscar	1	0	8	5	2

cu competența 2 sau 3 (*Tabelul 2.2.*).

Din *Tabelul 2.2.* reiese câte persoane sunt calificate pe fiecare competență în parte. De exemplu, pe partea de montaj uși, avem 9 persoane care au fost evaluate cu competența 1. Acest tabel ne poate ajuta pentru a avea o viziune mult mai clară asupra modului în care putem forma echipele de lucru.

Un rol important în digitalizarea departamentelor de resurse umane îl are *implementarea semnăturii electronice* calificate, aceasta fiind foarte utilă mai ales în această perioadă, când din cauza restricțiilor impuse de pandemie, s-au limitat interacțiunile fizice, în special. Prin intermediul serviciului de semnare electronică la distanță, se eficientizează procesele din companie, având valoare legală 100%, datorită faptului că semnătura electronică calificată este singurul tip de semnătură echivalentă juridic cu cea olografă, potrivit Regulamentului European eIDAS 910/2014 (National Institute of Standards and Tehnology, fără an). Mai mult decât atât, se reduce timpul de generare, semnare, expediere a documentelor, ceea ce înseamnă un câștig în procesul decizional cu privire la contractarea de noi resurse sau prelungirea colaborărilor existente.

Soluțiile de digitalizare oferă beneficii pe mai multe planuri, iar unul dintre ele este cel ecologic, prin prisma faptului că nu se mai utilizează resurse, precum hârtia sau tușul pentru imprimare. Acestea se traduc, în final, într-un comportament mai responsabil față de mediu, dar și într-o reducere considerabilă a costurilor.

Arhivarea este, de asemenea, unul dintre marile atuuri ale utilizării semnăturii electronice, deoarece documentele semnate astfel trebuie păstrate exclusiv în mediul digital. O arhivare clasică presupune costuri ridicate cu depozitarea și păstrarea documentelor în condiții speciale, ocuparea unui spațiu fizic, dar și o consultare a arhivei mult mai anevoioasă. Însă arhivarea electronică înseamnă o reducere de 67% a costurilor, comparativ cu arhivarea fizică, aspect extrem de important, ținând cont de faptul că departamentul de resurse umane este unul dintre cele mai mari consumatori de hârtie, iar arhivarea presupune, aici, păstrarea documentelor pentru perioade foarte lungi de timp, de până la 75 de ani, cum este cazul contractelor de muncă.

Concluzii

Sistemul de management al resurselor umane are un rol important în asigurarea securității naționale și chiar dacă tehnologia evoluează zilnic, oamenii sunt cei ce implementează digitalizarea și produc schimbarea în interiorul organizațiilor. Globalizarea aduce diferite provocări în ceea ce privește securitatea națională, iar modernizarea este cheia succesului și a confruntării cu toate aceste schimbări. Gestionarea eficientă a resurselor umane este necesară pentru a asigura transparența și echitatea prin dezvoltarea leadershipului în cadrul organizațiilor și a unui sistem modern de formare și de evaluare a performanțelor profesionale.

Pentru a asigura securitatea națională, este necesar ca oamenii să se simtă confortabil și protejați și în viața lor profesională, iar sistemul de gestionare a resurselor umane este unul dintre factorii care contribuie la aceste aspecte prin implementarea diferitelor politici sociale și condiții de lucru, acordând prioritate diversității, echității, incluziunii și accesibilității. Departamentele de resurse umane stabilesc diferite obiective de creare a unor practici mai eficiente și mai eficace de angajare, recrutare, retenție și dezvoltare a talentelor, sprijinind oportunitățile de dezvoltare profesională la toate nivelurile forței de muncă.

În plus, se dorește crearea de oportunități pentru ca forța de muncă din domeniul securității naționale să migreze între instituții, și prioritizarea capacităților și personalului din domeniul resurselor umane pentru a conduce aceste inițiative. Ținând cont de toate amenințările care apar, este necesar ca resursele umane să fie permanent actualizate, să se apeleze la digitalizare pentru a crea un mediu de lucru sigur. Modernizarea presupune digitalizare, activități de formare continuă și un management complex al carierei.

Referințe

Beardwell, J. și Thompson A. 2017. *Human resource management*. London Pearson education limited.

Blass, E. 2009. *Defining talent*. London: Palgrave Macmillan.

Consiliul Uniunii Europene. 2022. "Council conclusion on a Framework for a coordinated EU response to hybrid campaigns". <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/21/council-conclusions-on-a-framework-for-a-coordinated-eu-response-to-hybrid-campaigns>.

European Defence Agency. 2022. "Hub for EU Defence Innovation Established within EDA". <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2022/05/17/hub-for-eu-defence-innovation-established-within-eda>.

Frunzeti, Teodor și Zodian Vladimir. 2011. *Lumea 2009 – Enciclopedie Politică și Militară*. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.

ISSAT. fără an. "Geneva Centre for Security Sector Governance". Accesat 27 mai 2023. https://issat.dcaf.ch/download/159536/3340927/DCAF_ISSAT%20HRM_PFM%20discussion%20paper.pdf.

Jones, John W. 1998. *Virtual HR: Human Resources Management in the Information Age*. Crisp Publications.

Kaldor, Mary. 2010. *Securitatea umană*. Editura CA Publishing.

Kletter, Jason. 2001. *Adoption of human resource innovations a multiple case study*. California.

Leonard, Henry. 2017. "Human Resources Management". *The Journal of Complex Operations*. <https://cco.ndu.edu/News/Article/1375863/7-human-resources-management>.

Malakven, Stephen K. 2013. *Succession management practices and their implications on employee retention in public sector organizations in Kenya*. Tanzania.

McLagan, P. A. 2002. "Leading Complex Change". In *Change Is Everybody's Business*.

Mell, Peter M. și Grance Timothy. 2011. *The NIST Definition of Cloud Computing, NIST Special Publication*. US Department of Commerce.

National Institute of Standards and Tehnology. fără an. "The Nist Definition of Cloud Computing". Actualizat 10 noiembrie 2018. <https://www.nist.gov/publications/nist-definition-cloud-computing>.

Nicolescu, Ovidiu. 2004. *Managerii și managementul resurselor umane*. București: Editura Economică.

Pynes, Joan E. 2009. *Human Resources management for public and nonprofit organizations*. HB Printing.

Sarcinschi, Alexandra. 2005. *Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

Universitatea Spiru Haret. 2015. „Europa”. <http://europa2020.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2015/04/Curs-SIDP.pdf>.

**Agresiunea Federației Ruse împotriva
Ucrainei – atac la adresa sistemului
internațional de securitate, bazat pe norme**
*The Russian Federation's Aggression
against Ukraine - an attack against
the international law-based security system*

Dr. Dragoș-Adrian BANTAȘ*
Drd. Sebastian BĂLĂNICĂ**

*Parlamentul României, Camera Deputaților
e-mail: adrian.bantas@gmail.com

**Facultatea de Științe Politice – Universitatea din București, România

Abstract

În paradigma realistă din cadrul disciplinei relațiilor internaționale, în care statele operează în baza unei analize lucide și raționale a propriilor interese, acțiunile Federației Ruse pe plan internațional pot primi justificări, situate într-o zonă gri, caracterizată prin imprecizie, prin excelență, între necesitatea asigurării propriei securități și dorința de a domina spațiul adiacent centrului său imperial. În acest context, granița dintre prevalența concepțiilor specifice dreptului natural care determină acțiunile specificate și justificarea manifestă a intereselor reale, bazate pe aceste concepții, se estompează pe rând. Ceea ce persistă este refuzul Rusiei de a accepta o ordine internațională, axată pe reguli, văzută ca un cadru conceptual american, în special, și occidental, în general. În acest context, Rusia își însușește, cel puțin la nivel superficial, dezideratul unei astfel de ordini internaționale, dar îl interpretează prin propriul filtru, bazat în special pe dreptul natural.

In the realistic paradigm within the discipline of international relations in which states act based on a lucid and rational analysis of their own interests, the actions of the Russian Federation at the international level can be given justifications located in a gray area characterized by imprecision par excellence, between the necessity of ensuring its own security and the desire to dominate the space adjacent to its imperial center. In this context, the boundary between the prevalence of the conceptions specific to the natural law that determine the specified actions and the manifest justification of real interests based on these conceptions blurs in turn. What persists is Russia's refusal to accept a rules-based international order, seen as a conceptual framework of America in particular and Western origin in general. In this context, Russia takes, at least on a superficial level, the desideratum of such an international order, but interprets it through its own filter, based in particular on natural law.

Cuvinte-cheie:

Rusia; realism; constructivism; drept natural; utilizarea forței; ordine internațională; drept pozitiv.

Keywords:

Russia; realism; constructivism; natural law; use of force; international order; positive law.

Trăim clipe¹ la care nu ne-am dorit niciodată să fim martori. În urmă cu mai bine de un an și jumătate, invocând motive istorice și pretexte de drept internațional public, președintele Federației Ruse a decis să transforme în realitate ceea ce mulți dintre noi nu credeam că se va mai întâmpla, în ciuda numeroaselor avertismente. Acesta a decis, în mod concret, să lanseze o agresiune militară împotriva unui stat suveran, astfel încât acesta să nu-și poată exercita liber atributele suveranității naționale, așa cum sunt definite în acordurile internaționale.

Desigur, chiar și simpla enunțare a acestor motive poate părea absurdă. În anul 2023, avem pretenția că relațiile internaționale funcționează pe baza dreptului internațional. Acest lucru se datorează faptului că, după experiența devastatoare a Celui de-Al Doilea Război Mondial, reprezentanții statelor lumii și-au dat seama că, în absența dreptului internațional, singura bază pe care se desfășoară interacțiunile dintre state este forța. Cu toate acestea, recurgerea la forță, în contextul progreselor tehnologice din secolele XX și XXI, conduce la o asemenea amploare a pierderilor de vieți omenești și a distrugerilor materiale încât devine pur și simplu inacceptabilă.

Cu toate acestea, nu toți actorii internaționali acceptă preeminența dreptului internațional asupra forței, atunci când este vorba de urmărirea propriilor interese sau, dacă o acceptă la nivel teoretic, îi conferă valențe care îi subminează până la disoluție scopul principal – acela de a contribui la construirea unui climat de pace și securitate globală. Motivul cel mai des invocat pentru această respingere este presupunerea că conceptul de ordine internațională bazată pe drept este folosit ca un instrument de promovare a aplicării soluțiilor juridice uniforme în contexte sociale și culturale diferite (Popa 2016, 61), și chiar pentru impunerea unei ordini globale, în care valorile și criteriile de piață, cum ar fi eficiența și utilitatea, tind să obtureze și chiar să înlocuiască valorile străine pieței, precum solidaritatea socială, echitatea sau implicarea civică, modificând alocarea resurselor în societate (Popa 2021, 81). De exemplu, într-unul dintre discursurile sale din timpul desfășurării agresiunii împotriva Ucrainei², președintele Federației Ruse a contestat însăși ordinea internațională bazată pe reguli și, implicit, și-a exprimat preferința sau sprijinul pentru o ordine internațională bazată pe forță (ca unică variantă la ordinea internațională bazată pe reguli). O asemenea atitudine este, în sine, o sursă de amenințări la adresa securității statelor și a sistemului, dar, atunci când provine de la unul dintre cele mai puternice state din sistem, devine o amenințare, direct sau indirect, pentru aproape toți ceilalți actori.

Cu toate acestea, dreptul internațional este guvernat de o serie de principii fundamentale. Printre acestea, principiul egalității suverane a statelor este atât de important încât a fost consacrat în Articolul 2 din Carta Națiunilor

¹ La momentul redactării acestor rânduri.

² Pentru aspecte relevante din cadrul discursului, a se vedea Gabriel Glickman, "Putin rejecting the rules-based global order makes the world more dangerous", <https://www.washingtonpost.com/made-by-history/2022/10/16/putin-rejecting-rules-based-global-order-makes-world-more-dangerous/>, 16.10.2022, accesat 04.09.2023.

Unite, care poate fi considerată „constituția” comunității internaționale. De asemenea, în același articol, este consacrat un alt principiu definitoriu al dreptului internațional, și anume acela de a nu recurge la forță sau la amenințarea cu forța. Ambele principii sunt încălcate într-un mod flagrant și de neconceput în aceste zile.

Astfel, avem acum o confruntare între două paradigme ale dreptului internațional, și anume cea pozitivistă – exprimată de partea occidentală – și cea naturalistă, prezentată de Rusia. Mai mult decât atât, acest clivaj are rădăcini mult mai adânci, paradigma pozitivistă având originea în jurul dreptului războiului, fiind folosită de statele occidentale. Pe de altă parte, Rusia a manifestat întotdeauna o înclinație spre zona dreptului natural, cel mai evident fiind prin leitmotivele utilizate de-a lungul timpului. De la conceptul celei de-a treia Rome până la panslavismul din secolul al XIX-lea, Rusia a folosit diverse concepte care au fost stabilite în jurul conceptului de „drept divin” și al ideilor exprimate în cadrul dreptului natural. Desigur, aceste două forme – pozitivistă și, respectiv, naturalistă – nu sunt singurele sub care pot fi evidențiate divergențele la nivel perceptual și conceptual dintre Rusia și statele occidentale, una fiind semnificativă și destul de recurentă, mai ales la nivel istoriografic.

Dreptul pozitiv și dreptul natural, ca fundamente conceptuale ale ordinii internaționale bazate pe norme, respectiv ale celei bazate pe forță

În acest sens, am ales să ilustrăm cele două paradigme prin referire la fundamentul teoretic al fiecăruia dintre reprezentanții lor de frunte. Astfel, pentru partea de drept pozitiv, a fost ales Cornelius van Bynkershoek, iar pentru dreptul natural, Moise Maimonide. Considerat unul dintre juriștii importanți ai secolului al XVIII-lea, Cornelius van Bynkershoek a contribuit la dezvoltarea dreptului internațional. Influențele lui Van Bynkershoek se regăsesc atât în domeniul dreptului public, cât și în cel al dreptului maritim și al dreptului pozitiv (Akashi 1998, passim). De asemenea, secolul al XVIII-lea a fost perioada în care s-au pus bazele școlii pozitivismului juridic – un alt punct important care va influența activitatea juriștilor din acea perioadă.

Moshe ben Maimon – cunoscut sub numele de Moise Maimonide – este cel mai adesea identificat cu lucrările sale de teologie, filozofie sau astronomie, dar a avut contribuții importante și în domeniul dreptului. Printre acestea, se numără ideile sale privind dreptul natural. Desfășurându-și activitatea în secolul al XII-lea, Maimonide dispunea deja de un material complex și bogat în ceea ce privește dreptul natural, în condițiile în care acest studiu – și ideile care l-au fundamentat – își au originea în Grecia Antică.

Prin reprezentativitatea pe care atât van Bynkershoek, cât și Maimonide o aduc dreptului pozitiv, respectiv dreptului natural, se oferă fundamentul teoretic al celor

două paradigme evidențiate. Reprezentativitatea derivă din considerente de importanță în domeniu, precum și din contribuțiile lor în domeniile respective. Astfel, van Bynkershoek a încercat să clarifice anumite concepte și viziuni ale pozitivismului, folosind o metodologie care i-a permis să aibă o perspectivă de ansamblu asupra pozitivismului și, mai ales, un aparat critic foarte dezvoltat – de aici, și elementele de subtilitate în înțelegerea dreptului internațional în viziunea sa, cum ar fi utilizarea sau importanța rațiunii și a normei cutumiare. Pe de altă parte, Maimonide a fost capabil să înțeleagă, să asimileze și să utilizeze elementele de drept natural, descrise de predecesorii săi, pentru a-și formula propria viziune asupra acestei probleme. De la Platon și Aristotel, la Zenon și Chrysippus și până la operele patristice, elemente din cadrul acestora pot fi regăsite – în diferite forme – în lucrările și ideile lui Maimonide care tratează dreptul natural; o viziune care încorporează un utilitarism incipient, generalități și particularități ale legilor, moralitatea societății, contextul politic și relațiile de interdependență (Miller 2019, passim).

Federația Rusă și comportamentul bazat pe dreptul forței în relațiile internaționale. Rusia și dreptul natural

Dacă, în conformitate cu principiul egalității suverane, fiecare stat se bucură de exact aceeași capacitate de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații internaționale ca și alte state, dacă fiecărui stat îi este permis orice comportament care nu contravine dreptului internațional și dacă, în aceeași idee, niciunui stat nu i se poate interzice să întreprindă vreo acțiune conformă cu acest set de reguli, în baza cărui principiu Rusia își poate aroga pretenția de a cenzura alegerile unui alt stat, în funcție de propriile interese? Absurditatea unei astfel de afirmații ar putea părea evidentă, dacă nu am lua în considerare faptul că, pentru Rusia, *toate statele sunt egale, dar unele sunt mai egale decât altele*, situație care nu poate avea loc decât într-o ordine internațională bazată pe forță, în care capacitatea unui stat de a-și realiza interesele este direct proporțională cu capacitatea sa de a impune constrângeri asupra voinței unui alt stat, în comparație cu ordinea internațională bazată pe reguli, în care dreptul internațional impune constrângeri asupra acțiunilor statelor, iar acestea din urmă acționează pentru a influența voința celorlalți participanți la relațiile internaționale, pentru a promulga norme de drept internațional³ conforme cu interesele lor sau pentru a le interpreta pe cele existente în acest sens.

Deși urmărirea propriilor interese este prezentă în ambele situații, se poate observa clar că cea de-a doua paradigmă conduce la urmărirea acestora într-o manieră pașnică, în absența folosirii forței, ceea ce reduce semnificativ numărul și intensitatea amenințărilor la adresa securității actorilor internaționali și a sistemului în ansamblu, în comparație cu prima situație. Problema pe care Occidentul o întâmpină în transformarea dorită (și absolut

³ Pentru că, la urma urmei, statele sunt creatorii dreptului internațional.

firească) a Rusiei într-un actor internațional care nu mai reprezintă o amenințare pentru vecinii din proximitatea sa și chiar pentru cei mai îndepărtați este că Rusia își percepe interesele de securitate vechi (dar, mai ales, pe cele de la invazia napoleoniană, de la începutul secolului al XIX-lea) ca fiind în mod necesar contrare celor ale majorității celorlalte state (sau cel puțin ale celor care nu-i acceptă dominația).

Mai exact, Rusia își percepe propria securitate ca fiind în legătură directă cu capacitatea sa de a amenința acele state din partea cărora percepe vreo amenințare, inclusiv prin utilizarea întregii sale capacități militare (care include și „forțele de descurajare strategică” – a se citi *arme nucleare*) împotriva respectivelor state. Cu alte cuvinte, Rusia se simte în siguranță atunci când poate amenința alți actori internaționali cu utilizarea forței. Orice mișcare a acestora de a-și consolida capacitatea de rezistență în fața amenințărilor rusești este văzută de Rusia ca o amenințare la adresa propriei sale securități. Într-o formulare simplă, neacademică, dar elocventă, Rusia transmite următorul mesaj: *întărirea capacității voastre de apărare mă amenință, deoarece reduce capacitatea mea de a vă amenința.*

De aici, și insistența cu care Rusia respinge aderarea la NATO a statelor vecine. Afirmatia că aderarea la NATO a acestor state ar fi o manevră politico-militară care ar preceda un atac armat împotriva Rusiei nu este altceva decât un discurs manipulator atât de evident încât doar adeptii înrăiți ai eurasianismului putinist ar putea fi influențați de astfel de afirmații⁴. Prevederile Articolului 5 din Tratatul Atlanticului de Nord sunt formulate suficient de clar pentru a exclude aplicarea dispoziției în cauză în vederea unei acțiuni ofensive a Alianței împotriva oricărui inamic. În schimb, dispozițiile aceluiși articol includ obligația unor acțiuni defensive comune, în cazul unui atac armat îndreptat împotriva oricărui membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

Mai mult, în textul Articolului 5 din Tratatul Atlanticului de Nord⁵, referirile la natura defensivă a acțiunilor care pot fi inițiate în temeiul acestuia sunt cu atât mai clare, cu cât sunt completate de menționarea explicită a faptului că acțiunile respective se încadrează în ansamblul măsurilor de *autoapărare*

⁴ Dar pe noi nu ne îngrijorează, deoarece putinismul lor este atât de agresiv încât ar fi dispuși să susțină orice nonsens, promovat de Moscova.

⁵ Pe care, pentru mai multă claritate, îl reproducem mai jos:

„Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor părților și, în consecință, sunt de acord că, dacă are loc un asemenea atac armat, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, recunoscut prin art. 51 din Carta Organizației Națiunilor Unite, va sprijini partea sau părțile atacate, prin realizarea imediată, individual și împreună cu celelalte părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, în vederea restabilirii și menținerii securității în spațiul Atlanticului de Nord.

Orice astfel de atac armat și toate măsurile adoptate ca urmare a acestuia vor fi imediat aduse la cunoștință Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după adoptarea de către Consiliul de Securitate a măsurilor necesare pentru restabilirea și menținerea păcii și securității internaționale”.

individuală sau colectivă, permise de norma Articolului 51 din Carta Națiunilor Unite. Prevederile acestui articol⁶ permit, în mod similar, art. 51 alin. 5 din Tratatul Atlanticului de Nord, statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite să efectueze acțiuni militare defensive numai în situația în care împotriva lor se execută un atac armat și cu condiția încetării imediate a acestora, dacă Consiliul de Securitate al ONU dispune măsuri de combatere a agresiunii armate respective.

Observăm în dispozițiile citate doar referiri la noțiunea de autoapărare. În acest caz, de ce este Rusia atât de preocupată de aderarea statelor vecine la NATO? De ce se opune cu atâta vehemență acestui lucru? De ce vede aderarea în cauză ca pe o amenințare la adresa propriei sale securități?

Evident, aceasta nu se găsește prin instalarea de arme nucleare ofensive americane pe teritoriul acestor state. Experiența celor peste 30 de ani care au trecut de la destrămarea Uniunii Sovietice nu a dezvăluit niciun exemplu de instalare de arme nucleare pe teritoriul fostelor state comuniste sau ex-sovietice care au dobândit statutul de membri ai NATO. Mai mult decât atât, ne întrebăm de ce Rusia este atât de îngrijorată de această posibilitate, dar nu percepe, ca pe o amenințare similară, prezența armelor nucleare americane în Turcia, care, deși nu se învecinează cu Rusia, se află la o distanță mică, din punct de vedere strategic, de statul rus.

Se știe că, începând cu anii '50, Turcia a găzduit diferite tipuri de arme nucleare americane, de la rachete balistice la bombe care rămân și astăzi în depozitele bazei americane de la Incirlik. Cu toate acestea, o analiză relativ simplă a documentelor publicate, de exemplu, de site-ul „nsarchive.gwu.edu” arată cum, după încheierea Războiului Rece, numărul și puterea armelor nucleare americane prezente în Turcia și în Europa de Vest nu au făcut decât să se reducă, de la sistemele de rachete balistice cu încărcătură nucleară existente în Turcia până la destrămarea URSS, la aproximativ 20 de bombe cu încărcătură nucleară lansate din avion. În plus, o tendință similară a urmat în cazul armelor nucleare americane desfășurate în Germania, Italia, Belgia și Țările de Jos. Așadar, din perspectiva Rusiei, în ciuda aderării statelor est-europene la NATO, intensitatea amenințării nucleare venite din partea Statelor Unite ale Americii nu numai că *nu a crescut* după prăbușirea URSS, *ba chiar a scăzut!*

În plus față de această idee, în perioada de după destrămarea Uniunii Sovietice, Statele Unite și celelalte puteri nucleare membre ale NATO nu au folosit

⁶ Pe care, în mod similar, îl redăm mai jos:

„Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și nu vor afecta în nici un fel puterea și îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale”.

amenințarea nucleară și nu au făcut referiri publice interpretabile legate de utilizarea acestui armament.

Potrivit surselor disponibile online (Blume 2022), ultimul test nuclear american a avut loc acum aproape 30 de ani, la 23 septembrie 1992. De atunci, Statele Unite nu au mai testat un nou dispozitiv nuclear, demonstrând astfel ieșirea din logica amenințării nucleare. În ceea ce privește Rusia, opacitatea statului, precum și reticența de a furniza astfel de informații fac dificilă identificarea testelor nucleare, dar mai multe surse deschise (Sanger și Kramer 2019; Petrescu 2019) tind să plaseze ultimul test nuclear rusesc nu mai devreme de 2019, presupunând că așa-numitul *Incident Nenoska* a fost generat de o astfel de acțiune.

Referitor la amenințarea cu utilizarea armelor nucleare, și aceasta pare a fi un monopol al Federației Ruse, monopol necontestat de statele lumii occidentale. De altfel, pentru a localiza cele mai recente (pentru că, din păcate, nu ne așteptăm să fie ultimele) amenințări ale Rusiei de a folosi arme nucleare, nu trebuie să ne întoarcem în timp mai devreme de momentul scrierii acestor rânduri. De exemplu, într-un discurs televizat, difuzat de televiziunea de stat rusă, Vladimir Putin, președintele Federației Ruse, s-a exprimat în felul următor: „*Ordon ministrului Apărării și șefului Statului Major să pună forțele de descurajare ale armatei ruse în alertă specială de luptă*” (Sîrbu 2022). Ulterior, Serghei Lavrov, ministrul rus de externe, a lansat o amenințare similară, când a precizat că, „*în cazul în care ar avea loc un al treilea război mondial, acesta ar implica arme nucleare și va fi unul distructiv*” (Stan 2022).

Analizând aceste aspecte, nu putem să nu remarcăm concluzia care se desprinde aproape de la sine, și anume că Rusia se simte amenințată de posibilele desfășurări de arme nucleare ale NATO în apropierea granițelor sale doar pentru că ea însăși ar recurge, în situații similare, la amenințarea cu utilizarea armelor nucleare. De asemenea, adevăratele interese ale Rusiei pot fi, în opinia noastră, chiar mai strâns legate de securitatea regimului decât de securitatea statului. Astfel, amenințarea pe care regimul Putin o percepe ca provenind din proliferarea așa-numitelor „*revoluții colorate*” poate fi unul dintre principalii factori care determină Kremlinul să considere de o importanță deosebită existența unor state cu o orientare politică apropiată de a sa, atât pe plan intern, cât și extern, în apropierea granițelor sale. Existența unor astfel de state este văzută de factorii de decizie de la Moscova ca o barieră împotriva unei posibile contagiuni a unei eventuale „*revoluții colorate*” susținute și influențate de puterile occidentale.

Reamintim, în acest punct, afirmațiile teoreticianului relațiilor internaționale Alexander Wendt. În acest sens, el nu neagă afirmațiile „*părintelui*” teoriei postbelice a relațiilor internaționale, Hans Morgenthau, potrivit cărora statele acționează folosindu-și elementele de putere pentru a-și realiza propriile interese (Morgenthau 2007, *passim*), dar le nuanțează, afirmând că interesele nu sunt realități obiective, verificabile empiric, ci construcții socioculturale. Modul în care un stat își percepe

interesele variază în funcție de mediul cultural, idealul etc. al reprezentanților săi și poate varia semnificativ, sub influența evenimentelor istorice (Wendt 2011, passim). Acest lucru poate fi valabil în cazul Rusiei, dacă acceptăm posibilitatea unei influențe sporite a excepționalismului rusesc asupra formării percepției intereselor statului rus pe plan internațional.

Principalele componente ale corpusului de idei care alcătuiesc excepționalismul rusesc pot fi identificate ca gravitând în jurul destinului imperial și mesianic al Rusiei. Mai exact, este vorba despre faptul că, percepându-se ca fiind cel mai puternic reprezentant internațional al religiei creștine de confesiune ortodoxă⁷ și, în aceeași ordine de idei, perpetuând mitul „celeia de-a treia Rome”, Rusia și-a articulat, de-a lungul timpului, propria viziune asupra dreptului internațional. În ceea ce privește această viziune⁸, care ajunge aproape invariabil să sprijine acțiunile agresive ale Rusiei, se poate spune că prezintă anumite similitudini cu concepția rabinului Maimonide despre dreptul natural.

În acest punct intervine paradigma dreptului natural, care stă la baza a ceea ce Rusia a încercat să aplice de-a lungul timpului. Astfel, în paradigma naturală, legile trebuie să se bazeze pe rațiune, și nu pe un rezultat al unor acțiuni frivole din care să rezulte un caracter arbitrar. De asemenea, aceasta atribuie caracteristica de raționalitate dreptului națiunilor. Maimonide susține că, în absența unor legi raționale și a moralității societății, aceasta suferă (Jacobs 2012, passim). El și-a bazat unele dintre argumentele sale privind dreptul natural pe fundamente teologice. Primele exemple de referiri la dreptul natural apar în *Epistola către Romani* a apostolului Pavel, cel mai vizibil în Capitolul 2 al *Epistolei*. Pe acest fundament vor fi construite, mai apoi, lucrările lui Barnaba, discipolul apostolului Pavel, ale papei Clement I (Clement Romanul), ale lui Policarp de Smirna, ale lui Hermas – fratele Papei Pius I – și ale lui Ignatie (Teoforul) al Antiohiei, care vor împleti dreptul natural cu morala și teologia (Crowe 1977, 52-57). Încercări în acest sens au existat încă dinainte de scrierea *Epistolei către Romani*, de către Filon din Alexandria, iar unele linii ale gnosticilor vor continua în paralel, cum ar fi Valentinus (sec. II î.Hr.) sau Basilides (sec. II î.Hr.) (Crowe 1977, 52-58).

Irineu de Lyon (secolele II-III î.Hr.) va continua, de asemenea, pe linia moralei dreptului natural prin viziuni teologice. În același interval de timp, Clement al Alexandriei va duce mai departe încercările lui Filon al Alexandriei, despre lege și dreapta rațiune, un concept care apare și la Cicero. Tertulian a identificat legea naturală ca mijloc de pacificare prin perspectiva naturalist-egalitaristă, și a discutat inclusiv despre dimensiunea sa teologică. Origen, discipolul lui Clement din Alexandria, inspirat și el de stoicul Cleanthes din Assos, va aborda, de asemenea, primatul naturii – implicit al dreptului natural – asupra altor legi (Ramelli 2009, passim; Crowe 1977, 52-62).

⁷A se vedea, în acest sens, rolul de protector al creștinilor din Imperiul Otoman, majoritatea de rit ortodox, impus acestora din urmă prin tratatele care au urmat războaielor ruso-turce succesive, începând cu tratatul de la Kuciuk-Kainargi, în urma războiului dintre anii 1768 și 1774.

⁸Despre care, din acest motiv, credem că nu poate fi considerată decât o narațiune cu aparență juridică, menită să dea o formă acceptabilă (pe plan intern și parțial extern – în rândul propriilor aliați, de altfel un cerc din ce în ce mai restrâns) unei politici care, în esența ei, rămâne una de putere.

Un alt aspect interesant pe care Maimonide îl aduce în discuție este cel al caracterului utilitarist al legilor – în paradigma dreptului natural. El consideră că generalitățile unei legi constituie caracterul utilitarist, fiind formulate tocmai pentru îndeplinirea unui astfel de scop. Pe de altă parte, particularitățile unei legi nu împărtășeau același caracter utilitarist, ci mai degrabă unul moralizator. Cu toate acestea, Maimonide nu a considerat că particularitățile unei legi trebuie studiate din punct de vedere cauzal, acestea fiind mai degrabă inerente și individualizate la nivelul societății. Astfel, în timp ce cauza generalităților era reprezentată de rațiuni utilitariste, particularitățile nu aveau – în viziunea lui Maimonide – un caracter cauzal specific. Mai mult, funcția reglementărilor legislative era aceea de a susține normele sociale și politice (Jacobs 2012, *passim*).

Maimonide – prin prisma viziunii sale asupra dreptului natural – formulează unele dileme în această privință. Astfel, unele opinii susțineau că, din cauza naturii duale a legii – utilitaristă și moralizatoare – societatea poate alege mai degrabă o direcție de tip antinomian, ca urmare a unei percepții de duplicitate. De aici, poate deriva ideea că normativitatea poate avea un caracter dispensabil, deoarece, fără utilitarism și fără dimensiunea morală, aceasta își pierde scopul inițial.

Cu alte cuvinte, Rusia a încercat – și încă încearcă – să promoveze anumite politici și idei, bazate pe un fundament moral, de inspirație naturală, cu accente de influență divină (Valliere și Poole 2022, *passim*). Întreaga panoplie de fraze, laitmotive și crezuri, propagate de Moscova de-a lungul timpului prin mijloace atât directe, cât și indirecte, au avut ca scop construirea unei narațiuni care să sprijine aspirațiile și obiectivele imperialiste ale Rusiei. Fie că a fost vorba despre legi, războaie, acțiuni diplomatice, toate acestea – și nu numai – au intrat sub o umbrelă specifică, ce încearcă să inducă ideea că aceste lucruri nu sunt altceva decât o consecință naturală a drepturilor pe care Rusia, prin însăși existența ei, le-a avut (Cucciolla 2019, *passim*). Contestarea sau punerea sub semnul întrebării a oricăreia dintre aceste premise, indiferent dacă a fost internă sau externă, a declanșat acțiuni represive, pe care niciunul dintre regimurile care au venit la putere – fie ele imperialiste, dictatoriale comuniste sau autoritare iliberale – nu a simțit o oarecare reticență în aplicarea lor. Desigur, pe parcurs, narațiunea a suferit modificări, pentru a se putea încadra în obiectivele temporale ale actorilor care reprezentau conducerea (Laruelle 2019, *passim*).

Cu toate acestea, fundamentul a rămas același – tocmai pentru că era destul de simplist și maleabil –, și anume că un drept natural, creat în mod divin, conferea Rusiei prerogative imense, lucru pe care Occidentul decadent și, în esență, orice oponent al regimului de la acel moment nu le puteau accepta din diverse motive care, adesea, nu făceau altceva decât să alimenteze o teorie de tip dușman invizibil (Hill și Cappelli 2010, *passim*). Aceste mesaje și-au găsit ecou nu doar pe planul intern al Rusiei, de la Moscova și Sankt Petersburg până în Siberia și Vladivostok, ci și în afara spațiului rusesc.

Narațiunea a fost preluată și chiar adaptată în funcție de nevoile altor actori care se aflau, într-o formă sau alta, în sfera de influență rusă. Rusia a încurajat și chiar a susținut această propagare tocmai pentru a induce, în cele din urmă, ideile susținute de panslavism și în spatele cărora nu ar fi existat nimic altceva decât dominația rusă pentru o mare parte a Europei de Est și a Balcanilor ([Suslov 2012](#), 575-595; [Black 2019](#), *passim*). Paradigma naturală și caracterul său moral au fost foarte bine conectate la filierele naționaliste și conservatoare, insistând că această paradigmă vine ca un răspuns salvator la ideologiile actuale care, potrivit acesteia, nu au făcut altceva decât să contribuie majoritar la statu-quo-ul actual, sub influența diferitelor crize. O astfel de narațiune a funcționat foarte bine pentru acest segment de populație și, în cele din urmă, pentru electoratul din Europa de Est, în unele cazuri prinzând contur chiar și în țările occidentale ([Martinelli 2018](#), *passim*). Dar ceea ce îi lipsește acestei narațiuni este exact ceea ce îi acuză pe ceilalți că nu fac, și anume partea de căutare și oferire de soluții. În afară de un discurs care se dorește a fi mobilizator, această versiune a narațiunii nu oferă decât un spectru larg de iluzii.

În acest sens, Rusia se opune paradigmei pozitivistice, punând în contrast versiunea naturală a dreptului internațional. Ceea ce aduce paradigma pozitivistă este exact statul de drept care se stabilește pe baza unor acorduri la nivel comunitar și, prin extensie, la nivel statal. De fapt, Rusia este cea care încearcă să exploateze zona de drept versus moralitate, susținând că multe dintre normele internaționale sunt făcute cu rea intenție, în detrimentul statelor care au alte viziuni decât cele ale Occidentului ([Samokhvalov 2017](#), *passim*). Întregul fundament este concretizat de dorințele Rusiei – exprimate într-un mod foarte vizibil –, de a crea o nouă paradigmă la nivel mondial. Desigur, o astfel de nouă ordine nu poate avea altă cale decât cea dirijată de Moscova. Mai mult decât atât, aparatul de propagandă se străduiește să mascheze aceste lucruri prin crearea unei imagini în care statul rus este asuprit și neînțeleș de Occidentul decadent ([Schulze 2018](#), 57-85).

Una dintre ideile care stau la baza dreptului pozitiv a fost aceea că o instanță de judecată nu aplică regulile în mod general, ci mai degrabă aplică un set de reguli – într-un mod special – care sunt convenite sau, după caz, impuse de către autoritățile unei comunități. Pe de altă parte, aceleași voci au fost de părere că, chiar și în situația în care setul particular de reguli/legile era aplicat de o instanță, acest lucru nu însemna că legea respectivă – prin aplicarea ei – putea echivala cu conceptul de justiție; altfel spus, era foarte probabil ca aplicarea unei legi să nu îndeplinească criteriul de justiție ([MacCormick și Weinberger 1986](#), *passim*; [Murphy 2005](#), 4-24). Chiar dacă o lege ar fi putut totuși să echivaleze cu justiția, aceasta nu ar fi putut echivala cu regulile moralității. În timp ce o normă morală definește, în termeni generali, acțiunile și caracteristicile comportamentului moral, legea este obligată să exemplifice și să precizeze condițiile necesare pentru respectarea acesteia. În cele din urmă, s-a constatat că, fără cooperarea și armonizarea condițiilor descrise, într-o societate, criteriul de interdependență – a membrilor societății, în raport cu individul – nu ar fi putut fi îndeplinit, deoarece membrii unei societăți se bazau

pe un statu-quo care impunea respectarea unor norme de conduită moral-juridică (MacCormick și Weinberger 1986, *passim*; Murphy 2005, 10-19).

Prin urmare, o lege aparținând dreptului pozitiv trebuia să aibă o claritate determinantă, un caracter specific – care să conducă de la definiții generale la exemple particulare – și, în acest fel, să fie capabilă să asigure o normă de conduită adecvată la nivelul societății. Desigur, prin intermediul acestor tipuri de legi (inclusiv al elementelor procedurale), dreptul pozitiv menține o strânsă legătură cu dimensiunea morală. Există, prin urmare, riscul ca, în cazul unui potențial dezechilibru al celor două domenii – juridic și moral –, dreptul pozitiv să fie uneori caracterizat ca fiind mai degrabă de o valoare arbitrară (Murphy 2005, 10-19; George 1996, *passim*).

Rezultă astfel o dualitate a dreptului pozitiv, și anume că, pe de o parte, în percepția sa – la nivel descriptiv și empiric –, legea provine dintr-o impunere deliberată și, prin urmare, este mai degrabă promulgată sau postulată, fără a avea un caracter arbitrar. Pe de altă parte, la nivel normativ, dreptul pozitiv arată uneori că, în ceea ce privește conținutul, o normă juridică poate fi lipsită de moralitate la nivel intrinsec – sau chiar la nivel universal – ori poate fi susținută de o forță moralizatoare; prin urmare, caracterul este arbitrar (Murphy 2005, *passim*).

Această viziune pozitivistă – a primatului autorității suverane – se reflectă cel mai bine în ideile lui van Bynkershoek despre război. Acesta descrie atât indivizii, cât și entitățile statale sub forma unor actori independenți, eliminând specificitatea războiului, fie el public sau privat, și presupunând un cadru bazat pe universalitate. Dezvoltând ideile lui Hugo Grotius, van Bynkershoek vedea războiul nu ca pe o acțiune, ci ca pe o condiție a statului – referindu-se la autoritatea suverană. De asemenea, războiul putea avea loc doar între entități statale – sau indivizi, de altfel – care nu aveau o autoritate suverană care să le controleze; astfel, doar autoritatea suverană putea declanșa condiția de război. Perspectiva pozitivistă a lui Van Bynkershoek susținea că izbucnirea războiului putea îndeplini întregul cadru juridic, chiar și atunci când nu exista o declarație oficială care să anunțe începerea războiului – în acest punct, contrazicând ideile naturaliste ale lui Grotius, care avea o viziune mult mai restrictivă asupra necesității unei declarații oficiale de război (Ballis 1937, 137-138). Dar punctul de vedere al lui van Bynkershoek a fost demonstrat de practică: el a oferit mai multe exemple de războaie care au început fără declarații oficiale, care nu au fost încadrate ca fiind ilegale, din cauza lipsei documentelor de declarație. Pe de altă parte, van Bynkershoek a susținut că absența condiției de război poate fi cauzată doar de respectarea drepturilor și libertăților codificate prin legi și tratate – arătând astfel, din nou, independența relației față de autoritatea suverană, ordinea socială și rațiunea. În ceea ce privește ideea de neutralitate, van Bynkershoek a acceptat-o dintr-un punct de vedere mai degrabă cutumiar, dar care poate fi realizată în absența obligațiilor – scrise în tratate – față de una dintre părțile beligerante, asociată cu lipsa participării directe (Ballis 1937, *passim*).

Rusia se încadrează perfect în exemplele date de van Bynkershoek cu privire la izbucnirea războaielor fără o declarație prealabilă. Mai mult, în cazul actual – cel ucrainean – Rusia merge chiar mai departe și neagă faptul că poartă un război și maschează totul sub ideea de sprijin direct al minorităților asuprite, adică al populației ruse din republicile separatiste. Același motiv a fost folosit de Rusia în 2014 și s-a perpetuat în majoritatea conflictelor de după anii '90 în care a fost implicată (Friedman 2018, *passim*). Acest pretext reușește, pe de o parte, să se încadreze în paradigma naturalistă, cea a moralității și a nevoii de a-și ajuta aproapele, dar și să încalce principiile dreptului pozitiv privind declarațiile de război și justificarea actului de război. Nu este nici prima, nici ultima dată când Rusia va recurge la astfel de mijloace pentru a-și susține acțiunile, dar se pare că aceste rămășițe ale bastionului naturalist încep să se clatine din ce în ce mai mult (Laruelle 2019, *passim*).

Percepția Rusiei asupra relațiilor internaționale – constanță în schimbare sau doar constanță? De la „perimetrele de securitate”, realizate în urma Celui de-Al Doilea Război Mondial, la Rusia lui Vladimir Putin

De trei ori în mai puțin de un secol, Germania (Prusia) și Franța au considerat că realizarea intereselor lor poate fi obținută prin mijloace care includ confruntarea armată. Acest lucru a dus la Războiul franco-prusac (1870-1871), la Primul Război Mondial și la Al Doilea Război Mondial⁹. După Cel de-Al Doilea Război Mondial însă, sub influența amenințării sovietice și a orientărilor politicii externe americane, atât Franța, cât și Germania au realizat că interesul fiecăreia dintre ele nu mai este centrat pe expansiunea teritorială, obținută prin mijloace militare, ci pe menținerea păcii și realizarea prosperității socioeconomice, înlocuind, astfel, confruntarea cu integrarea, dând naștere Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și Comunității Economice Europene. În aproximativ același interval, Rusia a intrat în conflict, practic, cu toți vecinii săi (de la Imperiile German, Austro-Ungar și Otoman, la Iran, China, Japonia, din nou Germania, România, Finlanda, din nou Japonia și din nou China, Afghanistan, Georgia sau Ucraina, în speranța de a nu fi omis vreun exemplu din această extinsă enumerare) și continuă să facă acest lucru în momentele în care scriem aceste rânduri.

Prin urmare, o schimbare de percepție la nivelul conducerii celor două state a determinat o schimbare similară în materie de reprezentare a interesului național. În Rusia, însă, o astfel de schimbare de percepție, cel puțin una de durată, nu a avut loc niciodată. Așa după cum am demonstrat într-un demers anterior (Bantaș și Bălănică 2013, 105-119) și cum au arătat numeroși alți doctrinari, geopolitica Rusiei a rămas, în liniile sale fundamentale, aceeași din secolul al XV-lea, de la Ivan al III-lea și până în prezent. Iar această geopolitică

⁹Desigur, cauzele ultimelor două sunt mai complexe, dar ambele implică, printre episoadele principale, confruntarea franco-germană.

s-a bazat pe câteva coordonate fundamentale, cum ar fi nevoia Rusiei de a ieși dintr-o încercuire strategică, percepută de civilizațiile maritime, nevoia de a-și asigura accesul la mările calde și nevoia de a crea succesiv „perimetre de securitate” față de statele vecine, pentru a proteja centrul puterii imperiale rusești.

Problema cu această tendință este că nu știm unde se oprește și dacă se va opri vreodată. Prin crearea unui perimetru de securitate în jurul centrului imperial (al Rusiei în granițele de astăzi, de exemplu), un perimetru format din fostele state sovietice (cum ar fi Ucraina), se poate considera că Rusia și-a atins propriile aspirații de securitate. Dar ce împiedică Rusia, după o perioadă de timp, să considere că Ucraina și Belarus, prin legăturile lor cu statul rus¹⁰, au devenit parte a centrului imperial și, prin urmare, este nevoie de un nou perimetru de securitate care să le protejeze, format din state precum România, Polonia etc.?

¹⁰ De care adepții eurasianismului putinist sunt convingeți, justificând și dispariția statalității lor și disoluția lor în statul rus, după cum a explicat însuși Vladimir Putin în discursul care a precedat recunoașterea republicilor Donețk și Luhansk.

De altfel, istoria ne amintește că acest lucru s-a întâmplat în timpul Celui de-Al Doilea Război Mondial, la sfârșitul căruia întreaga Europă de Est a ajuns să fie ocupată de Armata Roșie. După această ocupație, URSS nu a fost mulțumită de perimetrul de securitate creat, ci a început să facă presiuni asupra Turciei pentru concesii teritoriale și în ceea ce privește regimul Strâmtorilor (ceea ce a precipitat integrarea Greciei și Turciei în NATO) și chiar a revendicat drepturi privind fosta colonie italiană din Libia.

De asemenea, dacă interesele regimului Putin sunt mai degrabă legate de crearea unei bariere de protecție împotriva „revoluțiilor colorate”, atunci ni se pare puțin probabil ca acestea să fie supuse vreunui proces de revizuire în viitorul apropiat, deoarece un astfel de proces ar însemna că respectivul regim nu-și mai consideră propria supraviețuire ca fiind interesul său principal, ceea ce contravine nu numai concluziilor analizelor privind comportamentul trecut al Rusiei și al regimurilor sale, pe plan intern și extern, ci și naturii umane în sine. În absența unor mecanisme de control intern care să limiteze sau să restrângă posibilitatea unui regim de a se perpetua în exercitarea puterii, regimul în cauză nu va ezita să considere această perpetuare ca fiind interesul său principal; or, în ceea ce privește Rusia, nu observăm existența unor astfel de constrângeri constituționale, politice sau sociale. Prin urmare, nu observăm posibilitatea existenței vreunei baze pentru o viitoare cooperare între Rusia și statele pe care le consideră ținte ale direcțiilor sale viitoare de agresiune. Mai mult, o asemenea bază nu poate fi obținută decât pornind de la un proces de integrare gradual, concomitent cu evoluțiile economice și politice la nivel național și internațional (Salomia și Mihalache 2016, 166), după exemplul oferit de Uniunea Europeană, care dovedește că legăturile care merg dincolo de limitele statelor-națiune, ținând de adeziunea voluntară și transformarea pașnică (Dumitrașcu 2006, 174) sunt cele mai durabile.

Concluzii: Ce este de făcut?

În esență, ceea ce afirmăm este că Rusia își percepe interesele de stat și de securitate într-un mod profund eronat, care nu este motivat de realitatea empirică, ci de convingerea autoindusă de propriul destin imperial. În această idee, reiterăm faptul că securitatea unui stat nu poate fi urmărită prin afectarea securității unui alt stat, prin interferarea dreptului acestuia de a încheia acorduri internaționale pe care, în baza principiului egalității suverane a statelor, dorește să le încheie, sau, mai mult, prin negarea dreptului la existență al unui stat pe baza unor argumente istorice tendențioase. Dacă relațiile dintre state s-ar baza pe argumente istorice, lumea ar fi un teatru de război perpetuu, deoarece fiecare stat, își poate alege o perioadă preferată din istorie la care dorește să se întoarcă, perioadă care ar fi cu siguranță incompatibilă cu așteptările unui alt stat.

Singura bază durabilă pe care se pot dezvolta relațiile dintre state este dreptul internațional, ale cărui norme și principii fundamentale includ interdicția utilizării forței și a amenințării cu forța. Până când Rusia nu va înțelege acest lucru, nu va fi decât o amenințare perpetuă la adresa securității întregii lumi și, prin urmare, întreaga lume este obligată să răspundă la această amenințare prin izolarea și sărăcirea Rusiei cu orice preț, astfel încât aceasta să realizeze, printr-un șoc similar celor suferite de Germania și Japonia la sfârșitul Celui de-Al Doilea Război Mondial, că războiul de agresiune nu este și nu poate fi un instrument de atingere a obiectivelor statelor.

Referințe

- Akashi, Kinji.** 1998. *Cornelius van Bynkershoek: His Role in the History of International Law*. Martinus Nijhoff Publishers.
- Ballis, William.** 1937. *The Legal Position of War: Changes in its Practice and Theory from Plato to Vattel*. The Hague: Martinus Nijhoff.
- Bantaș, Dragoș-Adrian și Sebastian Bălănică.** 2013. „Acțiunile Federației Ruse din perspectiva responsabilității individuale.” *Buletinul Universității Naționale de Apărare*, Nr. 2: 105–119.
- Black, Cyril E.** 2019. *Understanding Soviet Politics: The Perspective Of Russian History*. New York: Routledge.
- Blume, Lesley M.M.** 2022. ”U.S. nuclear testing’s devastating legacy lingers, 30 years after moratorium”. www.nationalgeographic.com.
- Crowe, Michael Bertram.** 1977. *The Changing Profile of the Natural Law*. Martinus Nijhoff: The Hague.
- Cucciolla, Riccardo Mario.** 2019. *Dimensions and Challenges of Russian Liberalism: Historical Drama and New Prospects*. Switzerland: Springer, Cham.

Dumitrașcu, Mihaela-Augustina. 2006. „Evoluția Comunităților Europene de la integrare economică la integrare politică – implicații asupra ordinii juridice comunitare”. *Analele Universității din București*, Seria Drept, Partea a III-a, București: Editura C.H.Beck.

Friedman, Ofer. 2018. *Russian “Hybrid Warfare”: Resurgence and Politicization*. Oxford: Oxford University Press.

George, Robert P. 1996. *The Autonomy of Law: Essays on Legal Positivism*. Oxford: Oxford University Press.

Hill, Ronald J. și Ottorino Cappelli. 2010. *Putin and Putinism*. London: Routledge.

Jacobs, Jonathan A. 2012. *Religion, and Natural Law: From Plato to Spinoza*. Oxford: Oxford University Press.

Laruelle, Marlene. 2019. *Russian Nationalism: Imaginaries, Doctrines, and Political Battlefields*. New York: Routledge.

MacCormick, Neil și Ota Weinberger. 1986. *An Institutional Theory of Law: New Approaches to Legal Positivism*. Dordrecht: Springer Science.

Martinelli, Alberto. 2018. *When Populism Meets Nationalism: Reflections on Parties in Power*. Milano: Ledizioni - LediPublishing.

Miller, Corey. 2019. *In Search of the Good Life: Through the Eyes of Aristotle, Maimonides, and Aquinas*. Wipf and Stock Publishers.

Morgenthau, Hans J. 2007. *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*. Iași: Editura Polirom.

Murphy, James Bernard. 2005. *The Philosophy of Positive Law: Foundations of Jurisprudence*. New Haven: Yale University.

Petrescu, Ion. 2019. „Adevărul nu a fost rostit până la capăt despre explozia semnalată lângă Severodvinsk”. www.adevarul.ro.

Popa, Monica Florentina. 2016. ”Legal Taxonomies between Pragmatism and the Clash of Civilizations”. *Public Law Review*, No. 1.

—. 2021. ”What the economic analysis of law can’t do – pitfalls and practical implications”. *Juridical Tribune*, no. 11.

Ramelli, Ilaria. 2009. *Hierocles The Stoic: Elements of Ethics, Fragments and Excerpts*. Society of Biblical Literature.

Salomia, Oana Mihaela și Augustin Mihalache. 2016. „Principiul egalității statelor membre în cadrul Uniunii Europene.” *Dreptul*, nr. 1.

Samokhvalov, Vsevolod. 2017. *Russian-European Relations in the Balkans and Black Sea Region: Great Power Identity and the Idea of Europe*. Springer International Publishing, Cham.

Sanger, David E. și Andrew E. Kramer. 2019. ”U.S. Officials Suspect New Nuclear Missile in Explosion That Killed 7 Russians”. www.nytimes.com.

Schulze, Peter W. 2018. *Multipolarity: The Promise of Disharmony*. Frankfurt-on-Main, Campus Verlag GmbH.

Sîrbu, Gheorghe. 2022. „Vladimir Putin ordonă alertă maximă a forțelor de descurajare nucleară”. www.hotnews.ro.

Stan, Alexandru. 2022. „Amenințare fără precedent din partea mâinii drepte a lui Putin. Serghei Lavrov: Al treilea război mondial va fi nuclear”. www.zf.ro.

Suslov, Mikhail. 2012. “Geographical Metanarratives in Russia and the European East: Contemporary Pan-Slavism.” *Eurasian Geography and Economics*, vol. 53, no. 5 : 575–595. doi:<https://doi.org/10.2747/1539-7216.53.5.575>.

Valliere, Paul și Randall A. Poole. 2022. *Law and the Christian Tradition in Modern Russia*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.

Wendt, Alexander. 2011. *Teoria socială a politicii internaționale*. Iași: Editura Polirom.

Stadiul relației dintre NATO și RUSIA și evoluția acesteia în viitor

The evolution of the relationship between NATO and Russia and future perspectives

Lt. Ionela Cătălina MANOLACHE*

*Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est București, România
e-mail: catalinagrigore31@yahoo.com

Abstract

Momentul 24 februarie 2022 a fost cel care a închis chiar și ultima poartă de dialog dintre Rusia și NATO. Deși marile organizații de securitate au depus eforturi uriașe pentru a împiedica acțiunile Rusiei, aceasta nu a ținut cont, continuându-și planurile ambițioase. După finalizarea Războiului Rece, relațiile dintre Rusia și NATO păreau să se stabilizeze, existând chiar colaborare în unele domenii. Chiar și așa, a existat întotdeauna o urmă de neîncredere, fiecare parte temându-se de intențiile celeilalte. Rusia, pe de-o parte, privește NATO ca pe o amenințare la adresa propriei securități, ca urmare a extinderii blocului, iar NATO consideră statul rus principalul pericol pentru statele membre, având în vedere conflictul pe care l-a declanșat și pe care îl continuă, în ciuda tuturor opreliștilor și acuzațiilor care i se aduc.

The moment of February 24, 2022, was the one that closed even the last gate of dialogue between Russia and NATO. Although major security organizations had made huge efforts to prevent these actions of Russia, the state did not heed, continuing with its ambitious plans. After the end of the Cold War, the relations between Russia and NATO seemed to be stabilizing, and there was even collaboration in some areas. Even so, there was always a trace of mistrust, each side fearing the other's intentions. Russia, on the one hand, sees NATO as a threat to its own security as a result of the bloc's expansion, and NATO considers the Russian state the main danger to its member states, given the conflict Russia has triggered and is carrying on, despite all the naysayers and the accusations against it.

Cuvinte-cheie:

NATO; Rusia; conflict; agresiune; securitate; colaborare; Război Rece.

Keywords:

NATO; Russia; conflict; aggression; security; collaboration; Cold War.

Nu numai NATO, ci întreaga lume se confruntă, la momentul actual, cu mai mulți factori de instabilitate care marchează situația de securitate. Perioada scurtă de liniște de după conflictele balcanice din anii '90 a fost întreruptă de Primăvara Arabă și continuată cu anexarea Crimeii din 2014, cu criza din Marea Azov, cu războiul din Siria, cu criza generată de pandemia de Covid-19 și cu agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, începută la 24 februarie 2022. În plus, acestor evenimente majore li se adaugă și fenomene precum crima organizată, migrația, problema autonomiei unor provincii sau regiuni, rivalitățile tradiționale ori raportul inechitabil dintre creșterea demografică masivă în unele zone din nordul Africii și Orientul Mijlociu și creșterea insuficientă pe plan economic.

Privită în detaliu, situația flancului estic al NATO este departe de stabilitate, având în vedere problemele provocate de Rusia în Ucraina. Dacă, în trecut, acest flanc părea mai sigur, comparativ cu cel sudic, din anul 2022 situația a început să se schimbe, principalul focus al Alianței fiind asupra acțiunilor Rusiei. Chiar dacă în sud NATO încă trebuie să facă față politicilor de colaborare pe care Turcia le menține, pe alocuri cu Rusia sau cu lumea arabă, conflictul din est ocupă, în prezent, primul plan pe agenda de lucru a liderilor NATO ([Fix și Kimmage 2023](#)).

Prezentarea evoluției relațiilor dintre NATO și Rusia

Izbucnirea conflictului a adus în atenția tuturor cetățenilor rolul NATO și care sunt, de fapt, sarcinile acestei organizații pentru a menține un climat de pace și pentru a asigura securitatea colectivă. Au existat diverse opinii în cadrul Alianței, uneori contradictorii, dar întreg mapamondul este interesat de evoluția pe care această organizație o va avea în următorii ani.

Principala amenințare a NATO, așa după cum a reieșit în urma Summitului de la Vilnius, din 2023, o reprezintă Rusia. În acest sens, Alianții au hotărât să adopte măsuri majore, astfel încât blocul militar să fie pregătit pentru provocările viitorului. De asemenea, planurile de apărare ale NATO au fost consolidate, iar statele membre au convenit asupra nevoii asumării angajamentului de creștere a investițiilor în domeniul apărării. NATO își menține interesul pentru a amplifica descurajarea oricăror acțiuni ostile din partea unui posibil inamic și își consolidează constant poziția de apărare colectivă. Această componentă militară a descurajării se bazează pe răspunsul și mobilitatea pachetului de forțe cu un nivel înalt de pregătire și pe prezența semipermanentă a forțelor dislocate pe teritoriul statelor aflate la granița estică a NATO cu Rusia. Principalul scop al acestor forțe este acela de descurajare, însă, în cazul unui atac venit din partea Rusiei, ele vor răspunde rapid.

Deși planurile de război ale NATO nu mai fuseseră actualizate de la Războiul Rece, organizația s-a văzut nevoită să elaboreze altele noi, deoarece Rusia postsovietică, pe care, până la acest moment, nu o considerase o amenințare existențială, a devenit

adversarul principal al organizației (Chifu 2022).

În partea sudică a organizației, există alt tip de provocări, care sunt determinate de fragilitatea statelor și de incapacitatea lor de a preveni și de a combate problemele care țin de terorismul transnațional. Mai grav este faptul că statele sudice nu pot oferi cetățenilor proprii posibilitatea de a rămâne să prospere în țările lor, deoarece există un decalaj puternic între nivelul creșterii economice și cel a natalității.

Pe lângă problemele din interiorul organizației, NATO trebuie să facă față și surselor de instabilitate care provin din afara Alianței și ar trebui să utilizeze eficient măsurile de care dispune pentru a se impune și pentru a minimiza sau elimina riscurile la adresa securității. În cadrul organizației, unele state membre manifestă un comportament de subminare a independenței propriului sistem juridic, au tendința de a obstrucționa mass-media independentă sau nu sunt solidare în relația cu alte state membre care se confruntă cu anumite probleme. Aceste atitudini sunt contrare principiilor care au dus la fondarea Alianței în aprilie 1949.

În prezent, NATO depune eforturi semnificative pentru a asigura securitatea flancului estic și pentru a oferi un răspuns rapid și credibil noilor provocări, în special în cazul amenințărilor militare, cibernetice și hibride. În contrast cu organizația, Rusia manifestă o atitudine marcată de agresivitate, iar idei precum prosperitate comună, stabilitate regională și pace sunt departe de realitate și greu de crezut că vor mai putea uni NATO și Rusia într-un viitor apropiat. Rusia a fost și, după cum se întrevide, continuă să rămână cea mai mare amenințare la adresa independenței și suveranității statelor europene, iar modul său de acțiune reprezintă o piedică în calea valorilor comune care leagă Occidentul.

Rusia este condusă de președintele Vladimir Putin de aproape 24 de ani, iar atitudinea sa provocatoare nu este una necunoscută vecinilor săi ori chiar unor state mai îndepărtate. De mai multe ori, Rusia a dorit să își impună propria viziune asupra evoluției altor state prin implicarea în alegerile interne, prin sabotarea activității instituțiilor financiare, prin atacarea infrastructurii civile, prin atacuri cibernetice. Spre exemplu, un grup de spionaj cibernetic din Rusia, cunoscut sub denumirea de Fancy Bear, a obținut în mod ilegal acces la sistemul intern de administrare al Agenției Mondiale Antidoping (Ionașcu 2016). Rusia a sfidat regulile internaționale și în 2018, în cunoscutul caz al cetățeanului ucis pe teritoriul britanic de către persoane susținute de Kremlin, cu o neurotoxină de clasă militară (Parlamentul European 2020). Însă, pe lângă aceste exemple, invadarea Ucrainei la data de 24 februarie 2022 este cea mai mare atrocitate comisă de Rusia care a dus la excluderea oricărei posibilități de a mai menține deschisă vreo fereastră de cooperare între statul rus și NATO ori alte organizații de securitate sau state democratice din lume.

Experiențele trecute, dar mai ales decizia Rusiei de a invada Ucraina au demonstrat întregii lumi faptul că acest stat nu merită încredere. NATO a hotărât să încheie orice colaborare cu Rusia, și imaginea construirii unei relații pozitive, dominată de

cooperare și de dezvoltarea încrederii reciproce, de transparență și respect, nu mai există și cel mai probabil nu va mai exista o lungă perioadă de timp.

În ciuda situației actuale, NATO nu urmărește o confruntare cu Rusia, ba chiar insistă în privința încetării agresiunii asupra Ucrainei și revenirii la dialog. Organizația nu face niciun compromis cu privire la principiile care stau la baza funcționării Alianței și nu dorește să periclitaze securitatea cetățenilor din spațiul euroatlantic.

Înainte de momentul 24 februarie 2022, Războiul Rece a fost perioada cea mai intensă și plină de suspans în ceea ce privește izbucnirea unui nou conflict între două mari puteri: NATO și Rusia. De atunci și până la agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, NATO a depus eforturi considerabile pentru a stabili relații pașnice cu Rusia, ba chiar pentru a încheia unele parteneriate, inclusiv prin intermediul mecanismului Consiliului NATO – Rusia (CNR), pe baza Actului Fondator NATO – Rusia și a Declarației de la Roma. Actul Fondator a fost semnat în 1997 de către președintele american și cel rus și urmărea stabilirea unor relații reciproce, bazate pe cooperare și pe menținerea securității între Rusia și NATO. Prin acest act, NATO urmărea să se extindă prin acceptarea unor state din fostul bloc sovietic, însă se angaja să nu amplaseze arme nucleare, inclusiv depozite, pe teritoriul viitoarelor state membre și să nu-și consolideze trupele permanente pe teritoriul acestora. Ajuns însă la putere, Vladimir Putin a considerat actul respectiv drept o trădare din partea statelor din fostul bloc sovietic și o umilire a Rusiei, acesta constituind și în prezent unul dintre principalele motive de dispută între Rusia și NATO. Finalitatea acestor demersuri a fost mereu una negativă, din cauza Rusiei, care a încălcat mai toate acordurile și angajamentele pe care și le-a asumat. De-a lungul timpului, NATO a început să își piardă încrederea în Rusia ([Srimbovschi 2011](#)).

Relația NATO – Rusia reprezintă o parte semnificativă a politicii de securitate europeană. Primul contact dintre cele două blocuri a fost după anul 1991, când s-a produs destrămarea Uniunii Sovietice și dizolvarea Pactului de la Varșovia. După aceste evenimente, NATO și-a schimbat politica cu privire la relația cu foștii inamici ireconciliabili.

În anul 2002, în încercarea de a crea o legătură mai strânsă între cele două forțe, a luat naștere Consiliul NATO – Rusia, în care acestea sunt parteneri egali. Astfel, la începutul acestei inițiative, se urmărea inițierea unor discuții referitoare la problemele de securitate și cooperare în domenii de interes comun. Lucrurile au funcționat relativ bine până în anul 2014, când Rusia și-a încălcat angajamentele prin cucerirea Crimeei. Chiar și așa, CNR a continuat să existe până în 2022, iar anual se stabilea un program de lucru. Deși s-au depus eforturi semnificative pentru a preîntâmpina un conflict între Rusia și Ucraina prin discuții în cadrul CNR, acestea nu au fost suficiente pentru a împiedica acțiunile ulterioare ale Rusiei. Oficial, consiliul nu s-a dizolvat, însă, având în vedere acțiunile statului rus, este mai mult decât evident faptul că acesta a rămas doar un document cu o semnificație

simbolică. Deși evoluau oarecum favorabil, relațiile dintre cele două blocuri au fost întrerupte în anul 2008, atunci când trupele rusești au invadat Georgia. Din acel moment, lucrurile au continuat să se degradeze (Trenin 2009).

Un alt moment de cotitură al relației dintre NATO și Rusia l-a reprezentat începutul ocupației Crimeei de către statul rus, în anul 2014. La acel moment, toți liderii NATO și din restul țărilor civilizate au condamnat această acțiune și au cerut Rusiei să-și retragă forțele din Ucraina. Această atitudine era una lipsită de respect față de normele dreptului internațional, dar și față de obligațiile și responsabilitățile asumate la nivel internațional. Acțiunile Rusiei care au condus într-un final la anexarea Crimeei au dat clar de înțeles, atât NATO, cât și celorlalte state democratice, faptul că statul rus nu mai prezintă încredere, și, în ciuda sancțiunilor la care a fost supus, și-a continuat planul, însușindu-și pe nedrept un teritoriu.

Ceea ce a întărit însă convingerile că relația dintre NATO și Rusia este greu să se mai stabilizeze a fost decizia statului de a ataca Ucraina și, mai mult de atât, de a menține trupele pe teritoriul ucrainean chiar și în prezent. Din dorința de a anihila pericolul de la granițele sale, dar și de a oferi un sprijin substanțial pentru a face față luptelor, NATO a hotărât să înființeze cinci grupuri de luptă multinaționale în Estonia, Letonia, Lituania, Polonia și România, extinzându-și capacitățile de poliție aeriană în Marea Baltică și în Europa de Est astfel încât orice aeronavă rusească ce intră în spațiul aerian al statelor membre să fie interceptată și continuând procesul de înzestrare a trupelor proprii cu tehnică și tehnologii de ultimă generație. În ciuda dorinței Rusiei de a mai primi asigurări din partea vesticilor, acest lucru nu mai este posibil, întrucât relațiile, la toate nivelurile, sunt deteriorate.

Chiar dacă au existat și momente de colaborare, relația dintre cele două puteri este aproape inexistentă la acest moment. NATO condamnă vehement politica internă a Rusiei, agresiunea declanșată împotriva unui stat suveran, iar Rusia, de partea cealaltă, consideră NATO vinovată pentru lărgirea granițelor și apropierea tot mai mult de teritoriile sale, pentru problema Caucazului de Sud și statutul viitor al provinciei Kosovo. Președintele rus consideră că „*linia roșie*” pe care el a stabilit-o a fost încălcată de NATO. El critică și acuză organizația de faptul că livrează tehnică și armament Ucrainei. De partea cealaltă, NATO judecă Rusia pentru încălcarea principiilor dreptului internațional și solicită retragerea trupelor. De la izbucnirea războiului și până în prezent, NATO și-a consolidat intens poziția pe flancul vestic, dislocând trupe din diverse state membre pentru a se pregăti să acționeze rapid, în cazul unui posibil atac al Rusiei asupra teritoriului oricărui stat membru (Kolesnikov 2023).

Încă anterior izbucnirii conflictului din Ucraina, NATO acuza Rusia că se folosește de energia de care dispune pentru a controla statele vestice. Conducta Nord Stream 2 a evidențiat rolul Rusiei, de principal furnizor de energie. La acel moment, mai mulți deputați europeni solicitau încetarea lucrărilor la conducta de gaze care leagă Germania de Rusia, motivând aceasta prin faptul că statul rus nu mai poate

fi considerat un partener strategic. După începerea conflictului, s-a dovedit că rușii profită de avantajul deținerii energiei pentru a manipula statele membre ale NATO, după propriile dorințe. Aceștia au amenințat că vor opri livrarea de gaze, încetinind astfel producția statelor europene (Clapp 2022).

Deși în acest moment au obiective contrare, există și domenii în care cele două forțe pot colabora pentru a obține rezultate mai bune în asigurarea unui climat de securitate pentru propriii cetățeni: lupta împotriva terorismului, reforma apărării, combaterea pirateriei, gestionarea crizelor, neproliferarea armelor de distrugere în masă. Spre exemplu, după momentul 11 septembrie 2001, când au avut loc atacurile teroriste din Statele Unite ale Americii (SUA), Rusia și NATO au depus eforturi comune astfel încât să răspundă eficient amenințărilor teroriste. La aceea vreme, Rusia a dus lupta contra terorismului în stil propriu, prin acordarea permisiunii avioanelor Alianței de a folosi spațiul aerian rus în campania din Afganistan. De-a lungul timpului, între NATO și Rusia au avut loc mai multe schimburi de informații cu privire la problema terorismului.

Relațiile Rusiei cu NATO traversează o perioadă înghețată, după ce statul rus a invadat Ucraina printr-o operațiune, considerată de către Moscova drept „operațiune militară specială” și de către Occident și Ucraina drept o agresiune nejustificată și neprovocată împotriva unui stat suveran și independent. Rusia acuză Occidentul de extinderea injustă înspre est, înspre granițele sale și nu acceptă faptul că tot mai multe state, inclusiv vecinii săi, doresc să adere la NATO. De altfel, liderii ruși afirmă faptul că motivul invaziei din Ucraina este chiar teama că NATO se va extinde atât de mult încât ar putea ataca Rusia și consideră că nu duc o luptă împotriva Ucrainei, ci împotriva Occidentului (Hamilton 2016).

În acest moment, se pune inclusiv problema aderării Ucrainei la NATO, pentru ca acest stat să primească protecție din partea Alianței, având în vedere pierderile uriașe pe care le-a suferit. Deși face față atacurilor crunte, primite de un an și jumătate din partea Rusiei, Ucraina nu îndeplinește încă în totalitate condițiile pentru a deveni stat membru al NATO. Pe de altă parte, declanșarea conflictului din Ucraina a deschis o poartă de acces rapid în NATO pentru Suedia și Finlanda, având în vedere îngrijorările celor două state cu privire la securitatea proprie, după invazia Rusiei în Ucraina. Finlanda a fost deja acceptată în NATO în luna aprilie a anului 2023. Suedia urmează aceeași cale, chiar dacă există și au existat unele diferențe de opinie în ceea ce privește Turcia, care nu susține în totalitate ideea acceptării acestui stat în NATO. Această idee înfurie și mai tare Rusia, războiul declarativ de ambele părți devenind tot mai puternic.

NATO este organizația de securitate care urmărește promovarea păcii, securității și stabilității în regiunea euroatlantică. Criza din Ucraina a fost un prilej pentru a dovedi cât de pregătită este aceasta pentru a-și apăra cetățenii, care sunt capacitățile sale, care este nivelul de pregătire al pachetului de forțe, la ce nivel se află tehnica

și tehnologica din dotarea trupelor și dacă statele pot lăsa deoparte divergențele individuale, în favoarea cooperării pentru eliminarea inamicului comun. Aprovizionarea Ucrainei cu armament și muniție a redus semnificativ stocurile de care statele membre ale NATO dispuneau, iar aceasta este o provocare pentru Alianță, întrucât, în cazul unui eventual atac al Rusiei, unele armate ale statelor membre nu dispun de suficientă muniție și armament pentru a face față invaziei.

Rusia, de asemenea, face față conflictului pe care ea însăși l-a provocat de una singură. Încă din februarie 2022, multe state ale lumii au reacționat împotriva acestei atitudini și și-au retras sprijinul pe care îl oferiseră anterior Rusiei. Acest stat este pe punctul de a deveni un paria în lumea civilizată, acțiunile sale fiind judecate tot mai aspru. Măsurile luate până în acest moment la nivel statal sau din partea marilor organizații internaționale de securitate au slăbit puterea de acțiune a Rusiei. Numeroase companii importante și-au retras filialele din Rusia, iar efectele se resimt în plan economic, traiul cetățenilor de rând nefiind deloc unul ușor. În plus, embargourile impuse par să slăbească și mai mult Rusia. Aceste măsuri, susținute inclusiv de NATO, urmăresc finalizarea unui război care a adus pierderi nu doar Rusiei sau Ucrainei, ci întregii lumi.

Deși, pe alocuri, există state care mai mențin relații cu Rusia, cum ar fi, spre exemplu, Belarus, China și, întrucâtva Turcia, statul rus și-a pierdut foarte mult din credibilitate și nu se mai bucură de încrederea pe care cu greu și-o câștigase. În prezent, președintele rus caută aliați în statele africane, temându-se de acțiunile pe care NATO le-ar putea întreprinde, având în vedere pachetul de forțe și tehnica pe care organizația le-a alocat pe partea estică a frontierelor sale.

Viitorul relațiilor dintre cele două forțe nu pare să mai fie unul bazat pe colaborare. Deși, în unele momente, NATO și Rusia au colaborat, se pare că aceste vremuri nu vor reveni prea curând. Fiecare parte își susține propriul adevăr și refuză să renunțe la principiile pe care și le-a stabilit. Nici NATO, și nici Rusia nu exclud izbucnirea unui conflict între cele două forțe. La nivel declarativ, ambele părți transmit avertismente și își susțin propriile puncte de vedere. În teren, NATO execută antrenamente pe toată fâșia de est care o delimitează de Rusia, fie că vorbim de antrenamente la sol, în aer sau pe uscat, iar Rusia duce lupte directe cu trupele ucrainene. Aceste imagini sunt greu de înțeles în anul 2023, întrucât nimeni nu se mai aștepta la o astfel de situație, după ce omenirea a trecut prin două războaie mondiale în care pierderile au fost uriașe ([NATO 2022](#)).

Concluzii

Relația dintre NATO și Rusia a fost întotdeauna complicată. Cele două entități s-au acuzat reciproc de extindere nejustificată și s-au considerat o amenințare, chiar dacă, uneori, a existat loc pentru dialog și, în unele momente, chiar pentru cooperare.

Acțiunile din ultimii ani, întreprinse de Rusia, au stopat însă orice drum comun pe care l-ar fi putut avea cu NATO. Dacă, în 2014, organizațiile internaționale au răspuns prompt la anexarea Crimeei, însă rezultatele nu au fost cele așteptate, iar Rusia a mai fost totuși invitată la discuții, în prezent acest stat este exclus de la orice activitate ce implică securitatea internațională și este considerat un stat agresor, care nu mai poate face parte dintr-o societate în care sunt respectate drepturile internaționale, integritatea și suveranitatea națională.

Militarii NATO se pregătesc în prezent pe flancul estic al Alianței. Numărul trupelor dislocate în această regiune este mai mare ca oricând, iar antrenamentele comune ale militarilor statelor membre dovedesc faptul că NATO este pregătită să răspundă cu cea mai mare forță oricărei încercări a Rusiei de destabilizare. Având în vedere faptul că Rusia nu renunță la conflictul din Ucraina și pare să răspundă cu mai multe forțe și tehnică la apărarea militarilor ucraineni, NATO se așteaptă, pe viitor, la orice, inclusiv la o confruntare directă cu Rusia. Acest lucru reiese din planurile adoptate de NATO în urma ultimului summit de la Vilnius.

Acțiunile sale nu sunt demne de un stat care deține un rol important pe scena internațională, membru al unor organizații de securitate, o putere din punct de vedere economic, militar sau energetic. Chiar dacă Rusia ar înceta agresiunea în viitorul apropiat, ar dura foarte mult până când acest stat și-ar recâștiga încrederea internațională.

Referințe

Chifu, Iulian. 2022. *Studii prospective și metodologii alternative. Eșafodajul de securitate în secolul 21*. București: RAO.

Clapp, Sebastian. 2022. *Russia's war on Ukraine: NATO response*. European Parliamentary Research Service.

Fix, Liana și Michael Kimmage. 2023. "How China Could Save Putin's War in Ukraine. The Logic and Consequences of Chinese Military Support for Russia". <https://www.foreignaffairs.com/china/how-china-could-save-putins-war-ukraine>.

Hamilton, Daniel. 2016. *Forward Resilience, Protecting Society in an Interconnected World*. Washington: Center for Transatlantic Relations.

Ionașcu, Andrei. 2016. „Agenția Mondială Antidoping a confirmat atacul grupului de spionaj cibernetic din Rusia”. *Mediafax*. <https://www.mediafax.ro/sport/agentia-mondiala-antidoping-a-confirmat-atacul-grupului-de-spionaj-cibernetic-din-rusia-15700571>.

Kolesnikov, Andrei. 2023. "Putin's second front. The war in Ukraine has become a battle for the Russian psyche". <https://www.foreignaffairs.com/russian-federation/putins-second-front>.

NATO. 2022. "NATO – Russia: Setting the record straight". <https://www.nato.int/cps/en/natohq/115204.htm>.

Parlamentul European. 2020. *Rezoluție comună referitoare la situația din Rusia: otrăvirea lui Alexei Navalnâi.*

Srîmbovschi, Sabrina. 2011. „Analiza politicii externe a Rusiei: de la cooperare și convergență normativă cu Uniunea Europeană, la competiție geopolitică și realpolitik”. https://www.academia.edu/11341407/ANALIZA_POLITICII_EXTERNE_A_RUSIEI_DE_LA_COOPERARE_.

Trenin, Dimitri. 2009. *NATO and Russia: Partnership or Peril?* Moscow: Carnegie Moscow Center.

Pledoarie pentru o terminologie unitară și compatibilă în domeniul securității naționale

A plea for a unified and compatible national security terminology

Mrd. Adrian GHENADE*

BSc. Leon-Andrei TOADER**

Drd. Șerban-Dan PREDESCU***

Drd. Elena (TUDOR) ONU****

*Academia Națională de Informații Mihai Viteazul, București, România

e-mail: ghenadeadrian@yahoo.com

**Medialogy Faculty of Aalborg University, Aalborg, Danemarca

e-mail: leontoader93@gmail.com

***Școala Națională de Științe Politice și Administrative, București, România

e-mail: predescu_serban@yahoo.com

****Școala Națională de Științe Politice și Administrative, București, România

e-mail: e.tudor37@yahoo.com

Abstract

Terminologia din domeniul securității este un subiect tabu și vag în România. Analizând discursul public al politicienilor sau textul strategiilor naționale, observăm de multe ori existența unei confuzii în folosirea corectă a termenilor securitate, apărare și siguranță. Această confuzie creează probleme de natură teoretică și practică, ce se reflectă în neînțelegeri la nivel instituțional în materie de atribuții, în percepții greșite ale societății cu privire la rolul anumitor organizații și în neutilizarea adecvată a potențialului de colaborare dintre societate și mediul militar. Soluția adecvată pentru aceste probleme este aceea de formare a unei culturi de securitate care să producă deprinderea unor noțiuni elementare din acest domeniu. Pentru realizarea acestui deziderat, considerăm esențial ca, în materie de terminologie a securității, să existe o cunoaștere și o folosire adecvată a principalelor concepte, care să producă astfel o ordine și o clarificare în înțelegerea proceselor prin care este realizată securitatea, apărarea și siguranța.

Security terminology is a contentious and unclear topic in Romania. By analyzing the public speeches of politicians or national strategy texts, we often notice the presence of confusion regarding the correct use of the terms: security, defence, and safety. This confusion gives rise to both theoretical and practical problems, manifested in misunderstandings at the institutional level regarding their respective roles, society's misconceptions about the functions of certain organizations, and the failure to harness the collaborative potential between society and the military sector. The appropriate solution to address these issues is the cultivation of a security culture that fosters a grasp of fundamental concepts in this field. To achieve this objective, it is considered essential to have adequate knowledge and usage of the main concepts related to security terminology. This will bring order and enhance understanding of the processes involved in achieving security, defence, and safety.

Cuvinte-cheie:

securitate; apărare; siguranță; terminologie; strategie; lege; informație; inteligență.

Keywords:

security; defense; safety; terminology; strategy; law; information; intelligence.

Obiectivele articolului

Prezentul articol constituie o pledoarie pentru utilizarea corectă și adecvată a termenilor și conceptelor din sfera terminologiei specifice ariei securității naționale. Utilizarea, înțelegerea și operarea corectă cu aceste concepte sunt fundamentale atât pentru activitatea din domeniul informațiilor (partea aplicată), cât și pentru analiza și înțelegerea la nivel teoretic a activităților specifice domeniului culturii de securitate atât de către mediul civil, cât și de către mediul politic. Totodată, domeniul studiilor de intelligence fiind unul relativ tânăr la nivel mondial, spectrul și mediul academic din România trebuie să învețe să utilizeze corect noțiunile din terminologia securității, necesitatea fiind constituită atât de integrarea în mediul academic internațional, cât și de relevanța cercetării produse de mediul academic românesc pentru cultura de securitate națională și internațională.

Fiind un spectru larg care cuprinde o multitudine de termeni, în cadrul acestui articol vom analiza terminologic și conceptual noțiunea de *securitate*, un concept complex care este de cele mai multe ori utilizat în mod eronat în România.

Terminologie. Concept. Termen – Importanța în lingvistică

Terminologia reprezintă totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o disciplină sau într-o ramură de activitate (Dexonline 2023).

Făcând tranziția de la cadrul general la cadrul specific, observăm că elementul central care constituie acest domeniu este reprezentat de elementul „termen”, care poate fi redat prin intermediul unui cuvânt, expresie sau modalitate de exprimare.

Datorită faptului că domeniul lingvistic este unul fluid, putem observa cum de-a lungul timpului, anumiți termeni și-au pierdut semnificația lor primară. Analizând cauzele care stau la baza schimbării sensului anumitor termeni, putem observa că această modificare derivă fie din cauze de natură lexico-gramaticală (de cele mai multe ori, fiind rezultatul unui consens academic, schimbarea apărând ca urmare a anumitor norme lingvistice introduse în limbă), fie pe fondul împrumutului cultural și lingvistic din alte limbi (de unde derivă un număr însemnat de neologisme care îmbogățesc sfera terminologică), fie pe fondul încrucișării lingvistice a două/sau mai multor limbi din familii lingvistice distincte (sinteză de unde rezultă apariția unei noi limbi care are în componența sa elemente din mai multe familii lingvistice), fie pe fond politico-ideologic (unde utilizarea anumitor termeni/terminologie este încadrată într-un anumit trend).

Modificările de natură terminologică intervenite pe fond politico-ideologic sunt adeseori și cele mai profunde la nivelul modificărilor din sfera terminologiei. Aceste modificări sunt încărcate cu o valență emoțională, care încadrează uneori termenii în două categorii: pozitivi și negativi. În acest sens, termeni precum libertate, egalitate, democrație capătă o conotație pozitivă, ei făcând parte din terminologia utilizată în aria democrației liberale. La nivelul terminologiei din sfera negativă, putem constata

că aceasta este compusă din termeni denigratori și jignitori pentru anumite persoane, acești termeni fiind negativi prin natura evenimentelor istorice în baza cărora s-au format sau sunt termeni în sine creați cu scopul de a denigra. De asemenea, la nivelul terminologiei din sfera politico-ideologică, se poate remarca și o foarte mare volatilitate între natura pozitiv-negativ acceptată de către populație, de-a lungul istoriei, anumiți termeni cunoscând o astfel de tranziție. Drept exemplu sugestiv, putem utiliza termenul de „naționalism”, termen care s-a aflat în ambele spectre.

Raportându-ne la nivelul secolului XIX, *Secolul Națiunilor*, naționalismul era un cuvânt care, prin încărcătura conceptuală pozitivă cu care era atribuit, se încadra în terminologia de natură pozitivă și eroică, naționalismul constituind principala modalitate de naștere a națiunilor și a noilor state, fiind principala ideologie care constituia nașterea noilor națiuni și principala armă împotriva imperialismului (care, la nivel conceptual, începea să capete tot mai multe conotații negative). Făcând tranziția către secolul XXI, observăm că termenul de naționalism este un termen din sfera negativă, acesta fiind asociat cu termeni precum rasism și extremă dreapta, naționaliștii fiind opozanții actualelor valori promovate în societate.

Astfel, putem observa că termenii pot suferi de-a lungul timpului anumite schimbări la nivelul conotațiilor care le sunt atribuite, pe fond de natură emoțională, socială și politică ei putând să devină fie termeni pozitivi, fie termeni negativi, conotațiile fiind stabilite de către norme, cultura și cutumele sociale.

„Securitatea noastră cea de toate zilele” (Leahu 2021, 123)

În baza exemplului de mai sus, se nasc astfel întrebările: „Care este momentul când terminologia începe să capete nuanțe opuse la nivelul conotației atribuite?”, „Cât de lentă sau de rapidă este această schimbare?” și „Cât de uniformă este această schimbare la nivelul societății/societăților?”

La nivelul acestor întrebări, putem identifica un răspuns care implică atât o aplicabilitate generală (fiind, spre exemplu, același pentru statele care au sistemul politic și social asemănător), cât și o aplicabilitate diferențiată, determinate de specificul cultural și istoric al fiecărei societăți/regiuni/țări.

Astfel, la toate întrebările de mai sus, răspunsul este constituit de *variație*, schimbarea, modificarea conotației terminologice fiind determinată de factori precum emoția pe care o provoacă utilizarea termenului (conversațională sau scrisă), conotația pe care a avut-o de-a lungul timpului termenul, evenimentele majore cu care în mod conștient sau inconștient a fost și este asociat termenul respectiv și opacitatea și conservatorismul societății față de schimbările culturale intervenite în interiorul acesteia.

Deși, de cele mai multe ori, schimbarea de factură conotativă s-a produs în timp, în generații, rezultatul final părând a fi chiar ceva ușor natural pentru anumite

domenii cu caracter sensibil, precum securitatea, schimbarea ar trebui accelerată. În acest sens, cel mai sugestiv exemplu la nivelul securității este cazul reprezentat de România în materie de cultură de securitate. În mod paradoxal, deși termenul de securitate este adeseori asociat cu starea de siguranță, încredere sau precauție, la nivelul societății românești acesta este unul dintre termenii peiorativi, care generează emoții și stări de teamă, anxietate sau chiar neliniște.

De ce termenul de securitate este un termen peiorativ în societatea românească?

Conotațiile negative cu care este asociat cuvântul *securitate* au rădăcini destul de adânci în trecutul istoric al României, ele avându-și originea în a doua jumătate a secolului XX, în timpul regimului comunist.

Securitatea (denumirea uzuală a Departamentului Securității Statului) a fost serviciul de informații din România în cadrul regimului comunist. Fondată oficial prin decretul nr. 221 al Marii Adunări Naționale, din data de 28 august 1948, Securitatea a avut rolul de poliție politică, fiind un instrument utilizat de partidul unic aflat la putere. În mod neoficial, Securitatea a început să acționeze pe teritoriul României după lovitura de stat din data de 23 august 1944, aceasta fiind creată după modelul NKVD-ului de către SMERȘ (Leahu 2021, 125). Astfel, Securitatea a funcționat pe teritoriul României pentru o perioadă de mai bine de 40 de ani, aceasta fiind desființată în urma Revoluției din 1989, în baza deciziei Frontului Salvării Naționale, din data de 30 decembrie 1989.

Având rolul de poliție politică, Securitatea în regimul comunist a fost însărcinată cu înlăturarea și arestarea criticilor și disidenților care erau împotriva regimului. Metodele utilizate în exercitarea atribuțiilor sale erau diferite, acestea variind de la interogatorii până la eliminarea fizică a persoanelor considerate că nu respectă normele sociale, etice și morale impuse de către partid. Astfel, prin intermediul tehnicilor și metodelor utilizate, aceasta a reușit să pătrundă profund în mentalul colectiv al populației, existând credința că Securitatea este omniprezentă și omnipotentă, orice cetățean putând fi colaborator al Securității sau chiar membru în cadrul acesteia.

De aceea, pentru o perioadă de mai bine de 40 de ani, societatea românească a trăit cu profunda teamă și idee că este constant urmărită, orice deviație de la normele sociale fiind echivalentul direct cu interogarea, perchezitia sau chiar eliminarea fizică, Securitatea fiind factorul asociat cu aceste efecte. Astfel, principala emoție și conotație cu care a fost înzestrat termenul de securitate în cadrul regimului comunist a fost frica, el încadrându-se în spectrul colocvial al cuvintelor din sfera cu conotații negative. Astfel, putem observa că uneori în sfera conotației emoționale în materie de înzestrare a termenilor, poate apărea și factorul disonanței cognitive, în care, într-un mod paradoxal, termeni precum securitate, deși, prin natura asociativă, fac parte din sfera siguranței și încrederii (fiind creați tocmai pentru a exprima aceste lucruri),

prin raportarea la evenimente negative din trecut, aceștia ajung să transmită exact contrariul, constituit de neliniște și teamă.

Astfel, la nivelul societății românești, termenul de securitate încă este încărcat cu valențe negative la nivel social, cadrul terminologic având așadar valențe negative și la nivel social.

Care sunt factorii care au contribuit la transformarea termenului securitate într-un termen cu conotații negative?

Așa după cum am specificat mai sus, Securitatea, ca instituție de sui-generis, a activat o perioadă îndelungată pe teritoriul României, acțiunile ei având consecințe foarte negative asupra mentalului colectiv. Și totuși, au trecut mai bine de 30 de ani de când Securitatea, ca instituție, a fost desființată. De ce continuă ca termenul de securitate să fie în continuare unul peiorativ? Aici, considerăm că răspunsurile au la bază o triplă cauzalitate.

În primul rând, considerăm că o vină însemnată o are presa care propagă constant știri despre vechea instituție a Securității și pe care o asociază constant cu Serviciul Român de Informații (instituție care nu are nicio continuitate și legătură cu vechiul Departament al Securității Statului), inducând astfel ideea că SRI ar fi de fapt moștenitorul de facto al acesteia și că, în SRI, activează aceleași persoane care activau în vechea Securitate.

În al doilea rând, un alt factor care a contribuit substanțial la denaturarea conceptului este reprezentat de clasa politică ce se acuză în mod constant reciproc fie de legături cu fosta Securitate, la nivel de colaborare sau de integrare în cadrul structurilor, fie de așa-zisele intervenții ale SRI în politică, fapt ce asociază din nou SRI cu o instituție politizată (cum era vechea Securitate), și nu cu o instituție care se ocupă de intelligence.

Nu în ultimul rând, un alt factor care are o pondere însemnată în crearea acestei confuzii este constituit de comunicarea deficitară, întrucât nu există încă, din păcate, campanii desfășurate în acest sens care să exemplifice și să creeze asocierea securității cu un proces, și nu cu o instituție.

Care sunt principalele consecințe ale neînțelegerii conotației conceptului de securitate?

Potrivit Legii 51/1991 privind securitatea națională a României, securitatea națională a României reprezintă starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică și dezvoltarea statului național român ca stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și climatul

de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornice prin Constituție (Parlamentul României 1991).

Astfel, putem observa că securitatea constituie în prezent un proces de asigurare și de consolidare a vieții și libertății fundamentale a cetățenilor, și nicidecum o îngrădire a acestuia. Totuși, asocierea continuă și constantă a conceptului de securitate în forma unui termen peiorativ are valențe negative asupra acestui domeniu, valențele fiind de natură profesională, administrativă și academică.

La nivel profesional, o primă consecință a termenului de securitate asociat cu conotații negative este reprezentată de neîncrederea pe care acesta o generează în rândul populației cu privire la instituțiile de intelligence. Astfel, o mulțime de cetățeni vor fi temători și bănuitori cu privire la potențialele acțiuni ale SRI, putând să manifeste o anumită rețineră în semnalarea anumitor pericole care ar avea repercusiuni negative la nivelul securității naționale, fiind reticenți față de o potențială colaborare cu autoritățile competente în acest domeniu.

De asemenea, o altă consecință a neutilizării adecvate a termenului de *securitate* este constituită de faptul că domeniul concret de activitate al SRI nu este cunoscut populației și nu este înțeles. Acest lucru se poate observa inclusiv din denumirea serviciului, care este considerat a fi unul de *informații*, și nu unul de securitate. Acest lucru marchează o carență gravă în materie de cultură de securitate la nivelul societății românești, întrucât domeniul informațiilor reprezintă doar una dintre ramurile de activitate ale SRI, activitățile sale fiind mult mai numeroase și mai complexe pentru realizarea securității interne. Citind Legea nr. 14, din 24 februarie 1992 (Parlamentul României 1992) privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, putem observa că SRI este una dintre instituțiile componente ale sistemului de apărare a țării, atribuțiile sale fiind mult mai largi decât simpla culegere de informații, acestea incluzând realizarea de operațiuni de contraterorism, de contraspionaj, de analiză, scopul operațiunilor fiind asigurarea securității. De asemenea, serviciile de informații la nivel global sunt servicii de securitate, SRI având o denumire ușor atipică pentru terminologia din acest domeniu.

La nivel administrativ, problemele ajung să fie tot mai numeroase, ele cunoscând diferite valențe și forme. În acest sens, putem remarca faptul că, în primul rând, România este una dintre puținele state din NATO și UE care nu are la nivel administrativ o delimitare clară a noțiunilor de securitate, siguranță și apărare. Acest lucru este unul îngrijorător, noțiunile și conceptele enumerate mai sus, chiar dacă fac parte din terminologia specifică securității, ele nu pot constitui un substitut unele pentru altele, întrucât sunt termeni specifici, care au un domeniu foarte bine reglementat de activitate.

Astfel, în cazul României, remarcăm faptul că deține o strategie în domeniul apărării prin documentul Strategia Națională de Apărare 2020-2024, dar constatăm că

România nu are în prezent o strategie națională de securitate care să conțină câte o strategie pentru fiecare domeniu ce reprezintă un factor de securitate, aceasta deținând, în prezent, doar o Strategie pentru Securitatea Cibernetică (Parlamentul României 2022). Acest lucru este unul îngrijorător, întrucât ultima strategie care aborda securitatea la nivelul tuturor ramurilor sale de interes a fost Strategia de Securitate Națională a României din anul 2006 (AFAS 2016).

În prezent, la nivelul planificării instituționale din România, termenii „apărare” și „securitate” sunt în continuare utilizați într-o relație de simetrie și congruență. Astfel, folosirea celor două concepte simultan și asocierea lor constantă se regăsesc în mai multe proiecte de lege, în legi și strategii menite să asigure securitatea și apărarea. Sugestivă în acest sens este Legea 203/2015 privind planificarea apărării, care, potrivit art. 1, alineatul 1, menționează că „planificarea apărării, atribut și componentă esențială a politicii de apărare, reprezintă un complex de activități și măsuri care vizează protejarea și promovarea intereselor naționale, *definirea și îndeplinirea obiectivelor securității naționale* a României în domeniul apărării” demonstrează că domeniile securității și apărării sunt în continuare abordate într-o relație de profundă congruență de către instituțiile statului român (Parlamentul României 2015). Astfel, potrivit acestei legi, relația de congruență dintre securitate și apărare este cel mai profund redată prin formularea „definirea și îndeplinirea obiectivelor securității naționale a României, în domeniul apărării”, care evidențiază faptul că, pentru domeniul apărării, securitatea reprezintă o componentă esențială, în planificarea apărării naționale fiind introduse inclusiv componente din sfera securității (precum *informațiile*, dar și elemente din Strategia de Securitate a Uniunii Europene) (Legrand 2023).

De asemenea, tot în baza Legii 203/2015, relația de congruență dintre apărare și securitate apare și în cadrul art. 1, alineatul 2 litera b și c, în care sunt abordate obligațiile pe care România le are de îndeplinit în materie de securitate și apărare comună, ca urmare a apartenenței sale la NATO și Uniunea Europeană. Astfel, în baza legii enunțate mai sus, se remarcă abordarea unitară a celor două concepte, relația de congruență dintre ele, dar din păcate, nu se face o delimitare exactă în abordarea separată a obiectivelor de securitate și în abordarea obiectivelor din domeniul apărării.

La nivelul Strategiei Naționale de Apărare a României, se remarcă faptul că principalele direcții de acțiune și modalități de asigurare a securității sunt abordate în cadrul acesteia, ca parte componentă a apărării, și nu separat, fapt care creează o ineficiență în materie de apărare și securitate, ca urmare a neînțelegerii conceptelor și atribuțiilor specifice fiecărei instituții.

Făcând o analiză pe plan extern, putem observa cum majoritatea țărilor din cadrul NATO și UE își reactualizează strategiile anual, și nu o dată la 4 ani, întrucât problemele de apărare și de securitate variază constant. Totodată, analizând

strategiile altor state, putem observa că securitatea și apărarea sunt abordate separat, fiecare având stabilit un domeniu clar de activitate, atribuțiile și competențele din domeniul securității și apărării nefiind într-o relație de tip substituție, ci într-o relație de tip conlucrare. Exemple sugestive în acest sens sunt Strategia de Apărare a SUA ([US Department of Defense 2022](#)) și Strategia de Securitate a Statelor Unite ([National Security Strategy 2022](#)), Strategia de Apărare și Strategia de Securitate a Franței sau Strategia de Apărare și Strategia de Securitate a Germaniei.

Totodată, la nivelul utilizării într-o relație de natură echivalentă și congruentă a conceptelor de apărare și securitate, un model de abordare teoretică și practică a celor două concepte se regăsește în Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene. Astfel, în terminologia folosită în cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC), observăm, încă din titlu, faptul că cele două domenii sunt abordate separat, fiind ulterior prezentată relația dintre ele, neexistând o confuzie în materie terminologică sau atribuțională ([Legrand 2023](#)). Astfel, existența conjuncției coordonatoare „și” în denumirea sa indică faptul că între noțiunea de securitate și cea de apărare există o relație de cooperare, dar indică, totodată, faptul că cele două domenii au atribuții și conotații diferite.

Analizând în continuare aria specifică securității internaționale, observăm că, la nivelul acesteia, există, inclusiv la nivel academic, teoretic și practic, o diferențiere substanțială între noțiunile din sfera intelligence-ului politic/guvernamental și între noțiunile specifice din sfera terminologică a intelligence-ului economic. Constatăm că, la nivelul terminologiei din sfera securității relațiilor internaționale și a studiilor de securitate, inclusiv la nivel internațional, domeniul securității cunoaște o abordare multisectorială și multinivelară, aceasta dispunându-se pe mai multe domenii.

Securitatea internațională înțelesă ca securitate între state a apărut, pentru prima dată, ca și concept în secolul XX. În acest sens, amenințările nu mai provin doar din rândul statelor, acestea cunoscând mai multe niveluri și forme. Astfel, pe lângă amenințările clasice, constituite din state ostile, în sfera noilor amenințări la adresa securității, se încadrează grupurile etnice obsedate de ideea de hipernaționalism, bandele criminale, organizațiile mafioate, epidemiile, terorismul, alimentele toxice, sărăcia și gestionarea defectuoasă a efectelor lor, suprapopularea, statele eșuate, fluxurile de refugiați, poluarea, efectele poluării, distrugerea faunei și florei și noile amenințări din spațiul cyber. La nivel internațional, securitatea internațională cunoaște o abordare multinivel, aceasta realizându-se la nivel individual (securitatea individului), la nivelul societății (securitatea societală) și la nivel global (securitatea globală) ([Bertel și Kristensen 2019, 26](#)).

De asemenea, începând cu deceniul 8 al secolului XX, o foarte mare parte din atribuțiile statului au fost transferate către mediul privat, acest lucru fiind valabil inclusiv în domeniul securității. Astfel, a apărut domeniul intelligence-ului economic, domeniu care este dedicat exclusiv spionajului și contraspionajului din

sfera companiilor. La nivel conceptual, termenii cei mai relevanți din acest domeniu sunt *security science* și *security governance*.

Security science reprezintă un domeniu care reunește mai multe concepte și principii. Acesta este momentan un domeniu aflat la început de formare, nefiind o ramură tradițională a securității, integrând concepte din sfera managementului securității, principiile securității, informare, dirijat de managementul riscului de securitate (Smith și Brooks 2013, 19).

Security governance reprezintă un domeniu din sfera intelligence-ului economic, relativ nou în sfera practică și academică, apărut în jurul anilor '80. *Security governance* este, în prezent, destinat domeniului corporate, vizând în primul rând sfera ideii de business și IT.

Security governance este ansamblul de responsabilități și practici exercitate de conducerea executivă, cu scopul de a oferi o direcție strategică, de a se asigura că obiectivele sunt atinse, că riscurile sunt gestionate corespunzător și de a verifica că resursele întreprinderii sunt utilizate în mod responsabil. Cercetările noastre au arătat că, prin capacitățile lor emergente în domeniul guvernancei securității și al managementului riscului, multe organizații iau măsuri proactive pentru a se asigura că investițiile lor în controalele de securitate le susțin direct obiectivele pentru afaceri. O viziune consecventă la nivelul întregii organizații a riscurilor de securitate, care integrează atât securitatea fizică, cât și securitatea IT, este un element esențial al acestei strategii. Combinând guvernancea superioară a securității și managementul riscurilor cu o abordare integrată a securității logice și fizice, organizațiile obțin un avantaj pentru a concura în economia globală, cu un atu deosebit printr-o infrastructură IT optimizată și o mai bună protecție a activelor lor digitale, fizice și umane (Fay și Patterson 2018, 56).

Din păcate, la nivelul României, nu există încă o terminologie adecvată utilizată în sfera intelligence-ului economic, cercetarea și subiectele abordate la nivel teoretic și practic fiind într-o etapă incipientă. Totuși, având în vedere competitivitatea extraordinară din sfera economică și antreprenorială, în societatea românească va fi necesară introducerea cât mai rapid a ideilor și terminologiei din sfera intelligence-ului economic, domeniul fiind unul care va avea o importanță substanțială în viitor.

De ce este importantă o distincție clară la nivelul strategiei?

Răspunsul este pentru că, în primul rând, apărarea, securitatea sau siguranța sunt concepte diferite. Mai sus, am definit conceptul de securitate cu toate atribuțiile pe care le implică realizarea acesteia. În continuare, vom oferi o definiție a conceptului de apărare și de siguranță.

Potrivit Legii nr. 45, din 1 iulie 1994, apărarea națională cuprinde ansamblul de măsuri și de acțiuni politice, diplomatice, economice, militare, juridice,

psihologice, desfășurate de statul român, în scopul garantării suveranității naționale, independenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și democrației constituționale ([Parlamentul României 1994](#)).

De asemenea, se poate remarca la nivelul terminologiei utilizate în sfera serviciilor de informații că există o gravă confuzie, inclusiv la nivelul diferenței dintre conceptele de securitate și siguranță, celor doi termeni atribuindu-li-se același sens și înțeles.

Potrivit Legii Siguranței Naționale nr. 51/1991, siguranța națională este definită ca fiind o stare de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară dezvoltării statului național român ca stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și a climatului, și exercitării neîngrădite a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornicite prin Constituție ([Parlamentul României 1991](#)). Astfel, înțelegerea exactă a definițiilor și conceptelor din sfera securității care să descrie exact domeniul de activitate este imperativă pentru buna realizare a securității și apărării țării, pentru a crea instituții cu un rol foarte bine delimitat, care să înțeleagă perfect atribuțiile pe care le au astfel încât să își canalizeze toate resursele în vederea îndeplinirii acestora.

La nivel academic, terminologia din spectrul securității este studiată și analizată, în momentul de față, în România doar în instituțiile de profil, în cadrul programelor destinate civililor și militarilor. Considerăm că, pentru realizarea unei culturi în materie de securitate la nivel național, terminologia din domeniul securității trebuie să transceadă limita studierii ei doar în cadrul instituțiilor de profil și să înceapă să fie abordată și în spectrul științelor politice, a programelor de studiu din aria relațiilor internaționale și studii europene, în cadrul relațiilor economice internaționale și chiar în cadrul programelor de informatică și cibernetică, întrucât, într-o lume complexă, cu schimbări constante, care produc un număr însemnat de amenințări hibride, securitatea va fi un domeniu al cărui monopol nu va mai fi deținut doar de instituțiile guvernamentale, fiind necesar astfel transferul anumitor responsabilități către instituțiile private sau către cetățeni, așa cum se întâmplă în Elveția ([Federal Intelligence Service 2022](#)).

De aceea, la nivel academic, este necesar ca inclusiv studenții din alte instituții decât cele de profil să studieze și să înțeleagă noțiunile și terminologia din sfera securității, întrucât creșterea numărului de amenințări hibride, de factură statală și nonstatală, va necesita deținerea unor cunoștințe minime din aria spectrului securității.

Cum poate fi prezentată mai bine terminologia securității mediului civil și cum pot cetățenii să își însușească și să înțeleagă exact noțiunile acestui spectru?

După cum am specificat mai sus, o primă măsură ar fi demonopolizarea noțiunilor de securitate, predate în prezent doar în instituțiile de profil sau adiacente. Considerăm

că, așa cum un student de la Facultatea de Litere are niște noțiuni elementare de matematică, informatică, biologie sau chimie, este important ca mediul universitar (sau chiar cel liceal) să fie capabil să învețe cetățenii niște noțiuni elementare din domeniul securității.

Totodată, pentru realizarea unei culturi de securitate la nivel public, principalele instituții care realizează acest proces trebuie să fie mai transparente față de cetățeni (precum instituțiile de intelligence din Vest) și să comunice mult mai deschis cu cetățenii. În acest sens, considerăm că esențial ar fi accesul civililor la anumite publicații care au drept subiect de interes cultura de securitate astfel încât aceștia să poată să își însușească respectivele noțiuni tocmai de la experții în domeniu. De asemenea, este necesară și o schimbare sau îmbunătățire a comunicării făcute pe rețelele de socializare, astfel încât ideea constantă de secret și de mister care învăluie activitatea serviciilor să nu mai pară ca fiind ceva ce are legătură mai mult cu domeniul ocultismului și misticismului. Chiar dacă această atractivitate față de servicii a constat, inițial, tocmai în existența factorului mister, în secolul XXI, secolul vitezei, al social media și al transparenței, atractivitatea pentru tineri constă în simplitate și în lipsa opacității activității.

Nu în ultimul rând, trebuie întreprinsă o campanie de comunicare publică prin care să se demonstreze faptul că domeniul securității nu are o legătură cu Securitatea din timpul comunismului, instituțiile care realizează securitatea națională făcând-o în beneficiul cetățenilor, și nu în detrimentul lor.

Concluzii

Drept concluzie, putem afirma că o stăpânire corectă a terminologiei din sfera domeniului de securitate este esențială, întrucât formarea unei culturi de securitate la nivel militar, politic, instituțional și civil este esențială pentru provocările actualului deceniu.

Totodată, existența unei culturi de securitate activă în rândul cetățenilor creează și un puternic parteneriat între societate și instituțiile angrenate în asigurarea securității, crescând astfel nivelul de încredere față de ele și micșorând astfel distanțarea față de putere cu privire la instituțiile publice, cetățenii devenind conștienți că astfel de instituții lucrează pentru ei, și nu împotriva lor. O cultură de securitate puternică indică și existența unui nivel crescut de dezvoltare și de încredere a cetățenilor în stat, țările care posedă o astfel de cultură fiind Israel, Elveția sau Statele Unite, unde nivelul de viață este unul ridicat, cetățenii având un înalt respect pentru instituțiile din domeniul apărării.

Sub aspectul utilității practice, studiul actual este important, întrucât identificarea și definirea termenilor de securitate, apărare și siguranță din punct de vedere legislativ este elementară, prin prisma faptului că demararea unui proces de formare a unei

culturi de securitate se fundamentează pe o bază juridică. Astfel, ideea de a crea o cultură de securitate puternică la nivelul societății civile este realizabilă, beneficiind de existența unui suport juridic.

De asemenea, prin analizarea Strategiei de Apărare a României și a Strategiei de Siguranță a României, am demonstrat faptul că încă există anumite limitări în privința operării corecte cu concepte din sfera securității, aceste limitări putând trece de la stadiul de erori de natură tehnică la repercusiuni grave (care se pot calcula, din păcate, în număr de morți) pentru societate.

Totodată, în urma studiului, am descoperit că România, în prezent, nu are o Strategie Națională de Securitate, fapt ce plasează țara noastră printre singurele țări membre din NATO și UE care nu dețin o astfel de strategie. În contextul actualului război dintre Federația Rusă și Ucraina, dar și a existenței tot mai multor amenințări hibride, precum terorism, cyberterorism, hacking, schimbări de acest tip, este imperativ pentru țara noastră să posede o astfel de strategie, întrucât amenințări de acest tip se regăsesc în toate sectoarele de interes ale unei țări (politic, militar, sanitar, economic, financiar, cultural, energetic), ele depășind granițele amenințărilor clasice.

La nivel de limitări ale demersului nostru, principala limitare este constituită de lipsa unui chestionar realizat recent, pe un eșantion de cetățeni reprezentativi pentru societate, astfel încât să estimăm un posibil grad de încredere/neîncredere cu privire la instituțiile angrenate în realizarea procesului de securitate sau apărare.

O altă limitare a fost constituită de faptul că, în prezent, la nivelul țării, nu s-a efectuat un chestionar care să măsoare adevăratul nivel de cultură de securitate din România, lipsind date care să reflecte atât măsurătorile cantitative, cât și cele calitative. Studiul conține doar informații obținute din surse deschise, de tipul OSINT, neinteracționând pentru realizarea sa cu oameni politici, oficiali guvernamentali sau cu personal din sfera instituțiilor militare, opiniile prezentate în paginile acestuia fiind doar opiniile noastre cu privire la actuala cultură de securitate de pe teritoriul României. De aceea nu știm dacă, în prezent, în mediile enumerate mai sus au loc discuții cu privire la îmbunătățirea terminologiei din domeniul securității.

La nivel de noutate, considerăm că prezentul studiu este unul dintre primele care prezintă corelația dintre necesitatea îmbunătățirii și înțelegerii terminologiei specifice domeniului securității și crearea unei puternice culturi de securitate la nivel instituțional și civil. O altă noutate pe care o aduce prezentul studiu este reprezentată de faptul că acesta demonstrează necesitatea de a scoate din sfera peiorativă conceptul de „securitate”, perceput negativ în opinia publică și transformarea sa într-un concept pozitiv, care să fie asociat cu ideea de siguranță, apărare și liniște.

Drept concluzie, putem spune că studiul nostru aduce în discuție necesitatea conceperii unei strategii naționale de securitate, demers absolut necesar pentru viitoarele confruntări și amenințări pe care statul român le va avea de soluționat în viitor.

Referințe

AFAS. 2016. „Strategia de Securitate Națională a României 2006”. <https://afas.ro/wp-content/uploads/2016/09/Strategia-de-securitate-nationala-a-Romaniei.pdf>

Bertel, Heurlin și Peter Marcus Kristensen. 2019. *International Security*, Vol. II. Copenhaga: Danish Institute of International Affairs.

Dexonline. 2023. <https://dexonline.ro/definitie/terminologie>.

Fay, John și David Patterson. 2018. *Contemporary Security Management*. Amsterdam: Editura Elsevier.

Federal Intelligence Service. 2022. ”Switzerland’s Security 2022”. <https://www.newsadmin.ch/newsd/message/attachments/72371.pdf>.

Leahu, Silviu. 2021. *Aproape totul despre serviciile secrete ale lumii*. București: Editura Neverland.

Legrand, Jérôme. 2023. „Politica de securitate și apărare comună”. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/159/politica-de-securitate-si-aparare-comuna>.

„**National Security Strategy**”. 2022. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>.

Parlamentul României. 1991. „Legea nr. 51/1991 privind siguranța sațională”. *Monitorul oficial* 163. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/1517>.

—. 1992. „Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații”. *Monitorul oficial* 33. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/2144>.

—. 1994. „Legea nr. 45/1994 privind Apărarea Națională”. *Monitorul oficial* 172. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/4143>.

—. 2015. „Legea nr. 203/2015 privind planificarea apărării”. *Monitorul oficial* 555. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/170048>.

—. 2022. „Strategia de Securitate Cibernetică a României 2021”. *Monitorul oficial* 2. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/250235>.

Smith, Clifton și David Brooks. 2013. *Security Science: The Theory and Practice of Security*. Perth: Cowan University.

Strategia de Securitate a Uniunii Europene. fără an. <https://www.consilium.europa.eu/media/30815/qc7809568roc.pdf>.

US Department of Defense. 2022. ”National Defense Strategy of The United States of America”. <https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1183539.pdf>.

Relația dintre China și organizațiile internaționale generatoare de securitate

The relationship between China and security-generating organizations

Lt. Ionela Cătălina MANOLACHE*

*Comandamentul Multinațional de Divizie Sud-Est București, România
e-mail: catalinagrigore31@yahoo.com

Abstract

La momentul actual, mediul internațional se caracterizează prin complexitate. Securitatea globală este amenințată de numeroși factori, iar organizații specifice, precum NATO, OSCE sau ONU, depun eforturi pentru eliminarea sau minimizarea acestor provocări. Un element important în acest sens îl constituie evoluția economică a statelor. Supremația economică aduce cu sine avantaje și în alte domenii de dezvoltare, precum cel politic, social sau militar. China este statul care a surprins întreaga lume prin capacitatea sa de evoluție pe plan economic, devenind un actor important în domeniu într-un timp relativ scurt. Acest statut îi oferă atât beneficii, cât și numeroase obligații, printre care aceea de a coopera cu organizațiile de securitate în vederea dezvoltării unui climat de pace la nivel internațional. Tocmai de aceea statul chinez trebuie să mențină o bună relație cu aceste organizații și să depună eforturi pentru a genera securitatea proprie, dar și pe cea colectivă, asigurând un climat de pace și fiind un exemplu pentru alte structuri.

Currently, the international environment is characterized by complexity. Global security is threatened by numerous factors, and specific organizations like NATO, OSCE, or the UN strive to eliminate or minimize these challenges. In this regard, an important element is the economic evolution of states. Economic supremacy is accompanied by advantages in other areas of development such as the political, social, or military. China is the state that has surprised the whole world with its ability to evolve economically, becoming an important actor in the field in a relatively short time. This status brings both benefits and numerous obligations, including the need to cooperate with security organizations to develop a climate of peace at the international level. That is precisely why the Chinese state must maintain good relationships with these organizations and make efforts to generate its own collective security, ensuring a climate of peace and setting an example for other structures.

Cuvinte-cheie:

China; NATO; OSCE; ONU; cooperare; provocări; securitate.

Keywords:

China; NATO; OSCE; UN; cooperation; challenges; security.

În ultimele decenii, China a renunțat la imaginea de stat izolat, separat de restul comunității internaționale și s-a evidențiat drept unul dintre cele mai dezvoltate state ale lumii. În special în ultimii ani, statul a evoluat semnificativ din punct de vedere economic, îndreptându-se rapid spre topul celor mai importante state sub aspect economic. Acesta este și motivul pentru care organizațiile internaționale și cele mai influente state ale lumii au început să acorde o atenție deosebită politicii externe, obiectivelor și comportamentelor Chinei. Însă, în cazul acestui stat atipic pentru statele vestice, este necesară înțelegerea procesului de luare a deciziilor și factorii care influențează politica și motivațiile.

Comparativ cu alte state, majoritatea deciziilor referitoare la politica externă a Chinei sunt exprimate într-un consiliu de experți, care acționează sub supraveghere, însă din care nu fac parte membri ai guvernului. Toate deciziile oficiale sunt luate de acest consiliu, iar tot ce se discută între diplomații chinezi și omologii lor din alte state, dacă nu este înregistrat în discuțiile acestui consiliu, este considerat ca fiind discuții libere, neoficiale. Tot pentru a evita transmiterea unui mesaj greșit privind politica sa externă, China a înființat un grup strategic de analiză și orientare a relațiilor internaționale (Xue 2014).

Poziția economică a Chinei îi oferă acesteia avantajul de a influența și alte state, în special pe cele cu care se învecinează, dar și state cu care colaborează pe parte economică. Politica externă a Chinei afirmă dorința statului de a stabili și de a menține pacea la nivel internațional, cu scopul principal de a-și asigura independența proprie, suveranitatea și integritatea teritorială. China dorește, de asemenea, să sprijine crearea unui cadru internațional favorabil pentru impunerea reformelor chineze și caută soluții pentru deschiderea sa spre construcție și reformă și pentru a obține supremația economică, dar și pe alte planuri, dacă aceasta va fi posibil.

China s-a remarcat prin voința cu care a învățat din experiențele anterioare. Prin politica sa externă, China declară că urmărește menținerea avansului în același timp cu alte state, fiind interesată de obținerea unor beneficii pe care le-ar putea avea doar lucrând împreună. Pe de altă parte însă, China încă menține relațiile înghețate cu unele state ale lumii. Spre exemplu, statul are relații diplomatice cu doar 178 din cele 193 de state membre ale Organizației Națiunilor Unite (ONU). De asemenea, nici relațiile cu statele occidentale nu sunt foarte bune, statul chinez considerând, pe alocuri, că nu este tratat egal și drept, în raport cu poziția pe care o ocupă. Cel mai mare conflict care încă menține China într-o poziție de insecuritate și pentru care nu primește votul de încredere de la statele vestice este cel referitor la suveranitatea Taiwanului, la care se adaugă și altele mai mici, care țin de disputele privind frontierele cu Japonia sau cu India (Dotson 2014).

Începutul acestui secol a fost unul de succes, întrucât, oficial, China s-a evidențiat ca un stat cu cea mai mare creștere economică din întreaga lume. Influența sa s-a revărsat în special asupra unor state de pe continentele asiatic și African, și mai puțin asupra Europei sau Americii.

China a început să fie interesată de crearea unor relații cu restul comunității internaționale în anii '90 și a intensificat această legătură un deceniu mai târziu, când și-a extins relațiile cu numeroase state de pe glob, colaborând în multiple domenii, precum economic, sociocultural sau chiar militar. Începutul mileniului trei a venit cu schimbări semnificative și în ceea ce privește relațiile chino-americe. Cele două state au revenit la relații mai bune, iar marile puteri ale lumii și-au întărit relațiile cu statul asiatic.

Anul 2008 a fost unul cu o semnificație aparte pentru China, întrucât a fost anul în care statul și-a câștigat rolul de actor principal în plan regional, dar și global în domeniul economic, întrucât a obținut cea mai mare creștere economică pentru mulți ani la rând. Deși, pentru occidentali, începând cu anul 2008 au urmat ani grei, marcați de criză, lipsuri și nemulțumirea cetățenilor, China obținea un avans considerabil, fapt ce i-a facilitat creșterea încrederii și adoptarea unei poziții din ce în ce mai agresive pe plan internațional. Efectul a fost unul contrar, iar China a început să își piardă credibilitatea. Ulterior depășirii momentului crizei de către întreaga comunitate globală, începând cu anul 2011 China urmărea să recâștige încrederea celorlalte state și să convingă că nu reprezintă o amenințare, ci mai degrabă un stat care urmărește să crească din punct de vedere economic într-o manieră pașnică și responsabilă.

Liderul chinez Xi Jinping a venit cu o nouă viziune asupra imaginii pe care China ar trebui să o afișeze și a impus o politică externă activă, care să exprime dorința de modernizare a statului, de crearea a unui mediu extern pașnic, în care China să se dezvolte, în special din punct de vedere economic.

În plan militar, China dispune de o armată modernă și numeroasă, care poate deveni în orice moment un instrument valoros pentru liderii chinezi, în cazul unor dezacorduri regionale sau chiar globale. Însă, armata chineză a fost foarte puțin testată în ultimele patru decenii și abia după izbucnirea conflictului dintre Rusia și Ucraina, liderii militari au început să își pună problema antrenării forțelor militare prin executarea unor exerciții demonstrative, prin participarea la executarea unor exerciții în comun cu forțele aliate sau cu vecinii cu care statul are relații armonioase (Beslin 2013).

Relația dintre China și Organizația Națiunilor Unite

În plan internațional, ONU continuă să fie unul dintre cei mai importanți actori în ceea ce privește politica de guvernare globală. Atunci când vine vorba de probleme care țin de pacea și securitatea pe plan mondial, Consiliul de Securitate al ONU reprezintă organul abilitat pentru rezolvarea acestor divergențe. Indiferent de problema cu care națiunile s-au confruntat, sarcina principală a ONU a fost să intervină rapid și eficient astfel încât situația să revină la normalitate. ONU urmărește menținerea unui climat de pace la nivel mondial și a condamnat de fiecare dată ieșirile violente ale unor actori statali.

Consiliul de Securitate al ONU este alcătuit din cinci membri permanenți: China, Franța, Rusia, Regatul Unit al Marii Britanii și Statele Unite ale Americii (SUA). Acești membri își exercită dreptul la vot, drept ce oferă oricărui dintre cei cinci membri posibilitatea de a preveni adoptarea oricărui tip de rezoluție. Până în anul 2019, China și-a folosit dreptul de vot doar de 14 ori. Comparativ, SUA au votat 80 de rezoluții din anul 1971 până în prezent. Ceea ce atrage atenția este faptul că ultimele voturi ale Chinei s-au aliniat cu cele ale Rusiei, în special în problema conflictului din Ucraina. Abia în luna martie a anului 2023, China a votat o rezoluție diferită de cea a Rusiei, aceasta constând în recunoșterea de către China a agresiunii Rusiei asupra Ucrainei și a statutului de agresor al Rusiei. De asemenea, cei doi actori s-au poziționat de aceeași parte și în privința conflictului din Siria. În anul 2018, China nu a votat rezoluția care ar fi stabilit mecanismul de investigare a folosirii armelor chimice în Siria. Însă, după 4 zile de la votarea acestei rezoluții, China a votat o altă rezoluție care avea ca scop condamnarea acțiunilor SUA de pe teritoriul Siriei. Ulterior, cele două state partenere, China și Rusia, au votat o rezoluție pentru încetarea focului în Siria, însă acest fapt i-a permis Rusiei să-și continue operațiunile militare în acest stat ([Ropot 2018](#), 115-119).

Așa după cum am amintit anterior, China este membru privilegiat al ONU, dar și unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate și face parte din această organizație încă de la înființarea ei, în 1945. În general, China s-a evidențiat ca un membru pragmatic, întrucât în timpul procesului de deliberare în cadrul Consiliului de Securitate, a judecat, în repetate rânduri, în funcție de o utilitate aparent practică a problemei dezbătute și s-a poziționat neutru sau chiar contrar celorlalte state membre, îngreunând procesul de luare a unei decizii. Pe de altă parte, au existat și situații în care China a luat atitudine din proprie inițiativă în probleme care țin de pacea și securitatea la nivel global.

În ultima vreme, China a acordat o atenție specială operațiilor de menținere a păcii, în calitate sa de stat membru al ONU. Statul s-a implicat activ, în special prin prisma reevaluării intereselor naționale proprii și a poziției sale de stat dezvoltat economic. China și-a ajustat propria politică, în funcție de cea a ONU, acordând un interes aparte rolului acestei organizații. Ultimii ani au fost marcanți în ceea ce privește relația China – ONU, statul ajungând chiar la adaptarea propriei diplomații la principiile de cooperare, dialog și evitare a confruntărilor și arătând o flexibilitate mai mare față de problemele care afectează comunitatea internațională. Însă, deși în unele probleme, China abordează situația conform celorlalte state membre ale Consiliului și condamnă, prin rezoluții, atitudinea și activitatea acestui stat, în alte cazuri, precum agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, a evitat să se poziționeze împotriva Rusiei. Acest fapt a adus noi semne de întrebare în privința intențiilor Chinei, marile puteri devenind din nou precaute și condamnând statul chinez pentru poziția pe care a adoptat-o. China a evitat cu grijă să condamne Moscova pentru invadarea Ucrainei, iar această atitudine a dus la reducerea șanselor de oprire a acestui război prin negocieri. Atitudinea Chinei a adus-o în poziția de jucător dublu, care menține

parteneriatul cu statul rus, dar care are în vedere și colaborarea cu statele occidentale. ONU este o organizație care urmărește rezolvarea pașnică a conflictelor prin măsuri diplomatice, iar autoritatea sa trebuie să fie menținută și recunoscută. După anul 2000, China a lucrat intens pentru a se integra în comunitatea internațională prin promovarea aceluiași măsuri ca și ONU. Sprijinul Chinei față de ONU în ceea ce privește conflictele internaționale a crescut progresiv, singurul punct de cotitură, de altfel, unul foarte important, a fost cel ce ține de agresiunea Rusiei asupra Ucrainei. Chiar dacă sprijină organizația în alte conflicte de pe glob, China încă lasă semne de întrebare cu privire la încrederea pe care organizația și alte state o pot avea în ea, deoarece s-a poziționat contrar lor ([Spakowshi 2009](#)).

Dacă în trecut China era reticentă în a-și asuma un rol activ în cadrul organizației, la momentul actual statul este unul dintre cei mai mari contribuitori la bugetul organizației. Statul susține puternic și operațiile de menținere a păcii, desfășurate sub egida ONU, fiind al doilea cel mai mare contributor la bugetul organizației și unul dintre statele care participă semnificativ cu resurse umane la aceste operații de sprijin al păcii. Prin aceste acțiuni, China și-a câștigat capacitatea de a-și exercita influența diplomatică și politică la nivel mondial. Chiar dacă, decenii la rând, China s-a opus operațiilor de menținere a păcii, în 1990 având doar 5 militari trimiși în operații de menținere a păcii, numărul lor a crescut foarte mult, depășind 3.000 de militari în 2015 și 2.000 de militari în prezent ([EPP 2020](#)).

În ceea ce privește China, acest stat pare să aibă în vedere și alte interese materiale și economice și continuă un joc dublu. Acest lucru reiese din intențiile sale de a menține relația cu state amenințate cu sancțiuni din partea ONU. Un alt exemplu este cel referitor la votarea unui draft, din anul 2019, pe care China l-a votat și care se referea la criza politică și umanitară din Venezuela, stat în care China are interese politice și economice. De asemenea, poziția de membru permanent în cadrul ONU este un atu important al Chinei, pentru a împiedica sprijinirea unor state care au recunoscut oficial Taiwanul ca țară.

În continuare, relația dintre China și ONU pare să aibă unele lacune, existând neînțelegeri pe subiecte foarte importante pentru securitatea globală. Deși încearcă să mențină un ton pașnic, ieșirile periodice ale Chinei lasă semne de întrebare pentru liderii lumii și mențin urma de îndoială cu privire la intențiile acestui stat și la rolul pe care îl joacă, în calitatea sa de important actor regional și mondial.

Relația dintre China și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord

Până la începutul acestui mileniu, relația dintre China și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) era aproape inexistentă. Însă, după ce statul chinez a început să se dezvolte și să își schimbe strategia de politică externă, dialogul politic

cu NATO a început să evolueze, iar în anul 2010, cele două entități colaborau și pe plan militar.

De principiu, angajamentul NATO față de China este unul preponderent politic. După anul 2010, China și NATO au început să colaboreze în domeniul militar, să se implice în problematica Coreei de Nord, a Mării Chinei de Sud, în combaterea pirateriei ori în ceea ce privește reformele militare de apărare ale Chinei. De-a lungul timpului, s-a discutat inclusiv despre participarea la cursuri specifice NATO sau la planificarea unor exerciții în comun ([Ropot 2018](#), 115-119).

Chiar dacă aceste discuții au avut loc, nu există o cooperare propriu-zisă între cele două entități, aceasta fiind oarecum neglijată. Mai degrabă, China preferă să colaboreze individual cu state aliante ale NATO, întrucât evită o discuție directă și o implicare activă în problematica securității internaționale, terorismului și în alte tematici asemănătoare. Statele membre ale NATO evită o colaborare directă cu China, din cauza puterii economice pe care acest stat o deține, dar mai ales din cauza stilului autoritar de conducere, ambițiilor de extindere teritorială și impredictibilității în procesul decizional.

Deși s-a poziționat diferit față de țările occidentale în problematica conflictului dintre Rusia și Ucraina, China nu reprezintă, pentru moment, o amenințare pentru zona euroatlantică. China urmărește extinderea militară spre zona Atlanticului, a Mediteranei și în Arctic și urmărește crearea unor legături de apărare cu Rusia, alături de care colaborează pentru dezvoltarea tehnologiei rachetelor cu rază lungă, a avioanelor, portavioanelor ori submarinelor cu capacitate de atac nucleară. Câțiva aliați și membri ai NATO resimt influența și implicarea Chinei în mai multe domenii și o învinovătesc pentru mai multe probleme care au apărut și s-au dezvoltat în ultimii ani. Unii dintre aceștia consideră China vinovată de atacuri cibernetice, de campanii de dezinformare sau de pandemia de Covid-19. De partea cealaltă, China are propriile ambiții și urmărește să ocupe poziția de lider mondial în domeniul economic sau în cel al inteligenței artificiale.

Relațiile actuale dintre China și NATO sunt, mai degrabă, încordate, în special din cauza cooperării tot mai intense dintre China și Rusia. Unele state din NATO percep China ca pe un rival pentru influență, în vreme ce altele o consideră un partener comercial. NATO, ca organizație, nu consideră China un adversar și nu urmărește inițierea unui război rece cu puterea asiatică. Spre deosebire de aceasta, Alianța este o comunitate democratică, ce urmărește menținerea păcii regionale și internaționale și care depune eforturi pentru asigurarea securității colective.

Pe viitor, cel mai indicat ar fi ca NATO să fie dispusă să ofere o poziție de putere și de siguranță actorilor internaționali, sporind astfel colaborarea aliaților și membrilor cu China, fiind capabilă să îi protejeze, în cazul unor eventuale constrângeri ale Beijingului. O altă măsură de precauție pentru NATO, în fața unor posibile intenții

belicoase ale Chinei constă în înțelegerea capabilităților, activităților și intențiilor statului asiatic, astfel încât acestea să nu afecteze securitatea euroatlantică și să nu dea curs unor riscuri, amenințări sau oportunități ([Beslin 2013](#)).

Indiferent de divergențele existente între NATO și China, este necesară prezența unei colaborări între cele două, întrucât ele pot obține rezultate foarte bune în domenii precum cel cibernetic, hibrid, controlul armamentului sau neproliferarea armelor.

Relația dintre China și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

O primă cooperare între China și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a început în anul 2003, odată cu solicitarea transmisă de ambasadorul chinez la Viena pentru inițierea unei întrevederi cu secretarul general al organizației. Ulterior, reprezentanții chinezi au participat la conferințe OSCE, desfășurate în Thailanda, Mongolia sau Coreea.

Această legătură nu putea fi evitată, mai ales prin prisma graniței comune pe care China o are cu patru state membre ale OSCE: Rusia, Kazahstan, Kârgâzstan și Tadjikistan. Având în vedere poziția Chinei, aceasta și-a stabilit relații economice puternice cu vecinii săi, mai ales datorită interesului față de resursele energetice din Rusia și din Asia Centrală. În plus față de interesul economic, China și-a arătat și influența regională în privința securității, asigurându-le vecinilor săi resursele necesare astfel încât aceștia să se simtă protejați.

Pe plan diplomatic, OSCE nu înțelege intențiile Chinei, întrucât nu este familiarizată cu modul de conducere și cu sistemul de comandă și control existent. Pentru organizație, China reprezintă atât o oportunitate, cât și o mare provocare. La momentul actual, OSCE menține relații de colaborare cu China, însă acestea nu sunt foarte dezvoltate. Abia 10 ani mai târziu de la prima interacțiune cu OSCE, a început China să se afirme în cadrul organizației prin investiții în infrastructura portuară din Europa de Vest, prin investiții în diverse regiuni din Asia Centrală, Europa de Est sau Balcanii de Vest ori în alte domenii precum dezvoltarea infrastructurii IT sau educație.

Relația dintre cele două entități a fost afectată de dezbaterile referitoare la dublul joc al Chinei, mai ales în ceea ce ține de regiunea Xinjiang. China nu vrea să accepte ideea deschiderii unui dialog cu privire la drepturile omului și ale minorităților, iar OSCE insistă asupra acestei problematice. De asemenea, un alt aspect care împiedică o relație foarte bună între China și OSCE îl reprezintă competiția pentru putere, existentă între China, SUA și Rusia. Prin prisma acestei lupte continue, a intervenit un declin în aprecierea multilateralismului și soluțiilor de cooperare. La baza OSCE, stau principii precum consensul și compromisul, iar această competiție afectează rolul său, întrucât relațiile dintre principalii actori mondiali au mult de suferit.

La Shanghai s-a creat o organizație care cooperează în domeniul politic, militar, economic, energetic sau cultural. Este vorba despre Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS), alcătuită din state din Europa, Orientul Apropiat, Asia Centrală și Asia de Sud-Est. OSCE urmărește o colaborare cu OCS, în special cu China, datorită poziției sale geografice, activităților comune, dar mai ales datorită rolului de jucător activ în privința securității internaționale (Eremia 2020).

O primă soluție care ar putea ajuta la întărirea relației dintre China și OSCE ar putea-o constitui un angajament constructiv între acestea în domenii de interes comun, cum ar fi lupta împotriva corupției, managerierea unor probleme care țin de mediu, îmbunătățirea cooperării economice pentru revenirea de după pandemia de Covid-19 și conflictul din Ucraina. China acționează în direcția unei bune colaborări prin investiții de miliarde de dolari pentru crearea unor coridoare economice între Europa și Asia Centrală, prin care se conectează cu Orientul Apropiat, Africa, Asia de Sud-Est sau India (Xue 2014).

Concluzii

China este statul-surpriză al secolului XXI, care a evoluat foarte mult, în special pe parte economică. Această poziție i-a sporit importanța și în alte domenii și a atras asupra sa atenția tuturor actorilor importanți, fie că este vorba de admirație sau de precauție. Politica externă a Chinei promovează un stat care militează pentru o lume armonioasă, în care să existe avantaje reciproce și beneficii comune și adoptă o atitudine tolerantă și deschisă în susținerea comerțului multilateral, promovând, de asemenea, integrarea diferitelor civilizații și asumându-și rolul de important actor internațional.

La momentul actual, China are capacitatea de a prelua puterea în plan internațional și poate trasa o direcție clară cu privire la viitorul mod de acțiune în domeniul economic, militar, informațional ori social. Acest rol de superputere nu îi poate fi contestat Chinei, întrucât statul s-a implicat constant în problemele de interes internațional și este membru activ în majoritatea organizațiilor. Indiferent despre ce conflict a fost vorba, China a fost un actor important, care a avut un cuvânt de spus și oricare ar fi fost poziția sa, a fost una de care s-a ținut cont și a influențat și alte state în deciziile luate.

Referințe

Beslin, Shaun. 2013. *China and the global order: signalling threat or friendship?* Vol. 89. Oxford: International Affairs Press.

Dotson, John. 2014. *Political factions and spicy gincer: elder networks in PCR politics.* Washington: Global Research and Analytics.

EPP. 2020. „Relațiile UE – China”. <https://www.eppgroup.eu/ro/zona-presei/publicatii/relatiile-ue-china>.

Eremia, Cristian. 2020. „Organizația de Cooperare de la Shanghai și BRICS – perturbate de conflicte între India, China și Pakistan”. <https://monitorulapararii.ro/organizatia-de-cooperare-de-la-shanghai-si-brics-perturbate-de-conflicte-dintre-india-china-si-pakistan-1-33443>.

Farhad, Manjoo. 2017. *Snap Makes a Bet on the Cultural Supremacy of the Camera*. New York Times.

LaSalle, Peter. 2017. ”Conundrum: A Story about Reading”. *New England Review* 38 (1): 95-109.

Ropot, Traian. 2018. „China și SUA: interese și rivalități geopolitice în zona Pacificului”. *Administrarea Publică* 2 (98): 115-119.

Spakowshi, Nicola. 2009. *National aspirations on a global stage: concepts of world/ Global history in contemporary China*. Cambridge: University Press.

Wikipedia. 2023. https://ro.wikipedia.org/wiki/Categorie:Rela%C8%9Biile_externe_ale_Chinei.

Xue, Lei. 2014. *China as a permanent member of the UNSC*. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung Press.

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

<https://buletinul.unap.ro>

În apărarea unui teritoriu uitat. Lupta împotriva terorismului etnonaționalist/separatist de la frontiera Dobrogei de Sud (1922-1926) II

In defence of a forgotten territory. The fight against ethno-nationalist/separatist terrorism at the border of South Dobrogea (1922-1926) II

Dr. Daniel Silviu NICULAE*

*Asociația Istorică „Dimitrie Cantemir” A.S.I.C. București, România
e-mail: danielniculaie@yahoo.com

Abstract

Sprijinul primit de comitagii bulgari din partea autorităților civile și militare în atacurile, jafurile și omorurile pe care le comiteau la frontiera de sud a României a confirmat suspiciunea guvernanților de la București că acțiunile acestora împotriva grănicerilor și cetățenilor români aveau conotații politice și nu puteau fi caracterizate ca acte de banditism. Deși s-au făcut eforturi considerabile din partea guvernului român pentru încetarea acestora, atât la nivel diplomatic, cât și militar, factorii decidenți din Bulgaria, în perioada cercetată în prezentul articol, nu au luat nicio măsură care să oprească producerea acestor incidente frontaliere.

The support received by the Bulgarian komitadjis from the civil and military authorities in the attacks, robberies, and murders they committed on the southern border of Romania confirmed the suspicion of the authorities in Bucharest that their actions against border guards and Romanian citizens had political connotations and could not be characterized as acts of banditry. Although significant efforts were made by the Romanian government to halt them, both at the diplomatic and military levels, the decision-making factors in Bulgaria during the period investigated in this article did not take any measures to prevent the occurrence of these border incidents.

Cuvinte-cheie:

comitajii; incidente frontaliere; Dobrogea de Sud; terorism naționalist; acte de banditism.

Keywords:

komitadji; border incident; South Dobrogea; nationalist terrorism; acts of banditry.

Jafuri și omoruri la frontiera de sud a României

Acest sprijin, primit de comitagii bulgari, avea puternice rădăcini în societatea bulgară. După semnarea, la 28 iulie/10 august 1913, a Tratatului de Pace de la București dintre România, Grecia, Serbia, Bulgaria și Imperiul Otoman, prin care se încheia Al Doilea Război Balcanic, în toamna aceluiași an, refugiații bulgari din Dobrogea de Sud (Cadrilater), teritoriu primit de România, au pus bazele unei organizații a cărei denumire și activitate, *Societatea de cultură și binefacere a refugiaților bulgari din Dobrogea*, erau, la nivel declarativ, în contradicție cu deviza acesteia, *Nici Dobrogea fără sânge, nici sânge fără Dobrogea*. În prima jumătate a lunii februarie 1914, a avut loc la Sofia primul congres, în cadrul căruia s-au propus și votat statutele organizației, iar în martie 1914, a fost ales Comitetul Central Executiv care a votat tactica politică. Societatea „Dobrogea” avea sediul la Sofia, edita și publica un ziar sub egida societății, intitulat „Dobrogea”. Societatea de cultură „Dobrogea” era alcătuită din două secții: una culturală, care activa în legalitate, și o alta secretă, revoluționară, denumită *Comitetul Revoluționar Dobrogean* (Negoiță 2009, 19).

Activitatea de propagandă a primei secții era completată de misiunea primită de cea de a doua, a cărei sarcină principală era pregătirea comitagii bulgari, cărora le facilita procurarea de armament și muniții, pentru a desfășura acțiuni teroriste împotriva autorităților române din Dobrogea de Sud.

Până la ocuparea Dobrogei de Sud de către trupele bulgare, germane și turce în toamna anului 1916, cât și pe perioada ocupației, starea de spirit a populației bulgare era asemănătoare momentului 1913, când trupele române au intrat, în timpul Celui de-Al Doilea Război Balcanic, pe teritoriul bulgar. Prin urmare, până în iarna anului 1918, Dobrogea de Sud a fost administrată de membrii Societății „Dobrogea”.

În această perioadă, toamna anului 1916 - iarna anului 1918, localitățile românești din Dobrogea de Sud au fost supuse unui continuu jaf, fiind afectați și locuitorii bulgarii despre care liderii acestei grupări teroriste aveau date că i-au ajutat pe români.

Prezența trupelor Diviziei 9 Infanterie, în anul 1919, în Dobrogea de Sud a avut ca efect diminuarea atacurilor coordonate de secția secretă, revoluționară a Societății „Dobrogea”, fiind semnalate, pe fondul acestei perioade de tranziție imediată după încheierea Primului Război Mondial, atacuri ale comitagii bulgari, organizați în bande de tâlhari, fără directive politice, care nu erau interesați de efectele acțiunilor lor asupra relațiilor româno-bulgare. Un asemenea comportament terorist era influențat și de aderarea multor bulgari din Dobrogea de Sud la ideile bolșevice ale Cominternului¹, care au fost foarte bine primite în această regiune, unde a fost înființat Comitetul Revoluționar din Dobrogea care avea comitete revoluționare la

¹ A fost o organizație internațională comunistă, fondată în 1919.

Balcic, Silistra, Varna, Buazargic, Ruse, Șumla, Cavarna, Turtucaia și în alte 38 de comune (Cătănuș 2001, 66). Teza leninistă „privind dreptul la autodeterminare al popoarelor sosea ca un ajutor neașteptat în lupta pentru desprinderea Cadrilaterului de statul român, ideologia comunistă venea ca o mânășă, în acel moment iredentiștilor bulgari. Ideile comuniste au prins în Bulgaria nu numai datorită afinităților lingvistice, culturale și religioase cu Rusia cât mai ales situației politice dezastruoase la încheierea Primului Război Mondial” (Negoiță 2009, 37). În anii 1919-1923, guvernul Aleksander Stamboliiski nu a sprijinit organizații și acțiuni teroriste, deși acestea erau susținute de lideri politici și militari din localitățile de la frontiera bulgaro-română.

În noaptea de 8 spre 9 iunie 1923, a avut loc în Bulgaria o lovitură de stat, organizată de forțele unei alianțe, alcătuită din vechile partide politice, *Liga Ofițelor și Organizația Internă Revoluționară Macedoneană – VMRO*, în urma căreia guvernul Stamboliiski a fost înlocuit cu noul guvern, condus de Alexandăr Ţankov, un lider politic care a finanțat discret organizațiile iredentiste. În acest context, în anul 1923, secția revoluționară a Societății „Dobrogea” a fost reorganizată, fiind creată *Organizația Internă Revoluționară Dobrogeană – VDRO*. În toamna anului 1925, *Organizația Internă Revoluționară Dobrogeană – VDRO*, pe fondul intervenției autorităților bulgare, informate că liderii acestei grupări, influențați de comuniștii bulgari, plănuiau declanșarea unei revolte, s-a scindat, fiind constituită o nouă organizație, denumită *Organizația Revoluționară Dobrogeană – DRO*, sub coordonare comunistă. Din acest moment, în plan intern, a început o puternică rivalitate între aceste organizații teroriste, *VDRO* și *DRO*. (Negoiță 2009, 39-46)

Prin urmare, în perioada 1922-1925, activitatea iredentistă a comitagiilor bulgari s-a reflectat în numeroase incidente frontaliere, fiind semnalate schimburi de focuri între grănicerii români și cei bulgari, cauzate în principal de trecerile frauduloase ale comitagiilor bulgari, care îi jefuiau pe țărani români din satele de lângă granița româno-bulgară și îi omorau pe grănicerii români care îi surprindeau în timp ce încercau să treacă frontiera.

Un asemenea incident era semnalat la 22 iulie 1923. Corpul Grănicerilor a înaintat Ministerului Afacerilor Străine raportul Regimentului 1 Grăniceri și al Comandantului Sectorului 2 Grăniceri Calafat privind atacurile soldaților bulgari de la frontiera de sud, solicitând în același timp intervenția pe cale diplomatică pentru oprirea acestora, pentru că integritatea corporală a ofițerilor, soldaților și cetățenilor români era afectată de aceste incidente. Conform adresei nr. 4031, „*patrurile noastre și pescarii sunt atacați în mod regulat cu focuri de armă venite din Bulgaria la punctul de frontieră Gura Oltului, cuprins între pichetul Islaz și Turnu Măgurele. În ziua de 3 iunie 1923 pe când comandantul Sectorului 2 se afla în inspecție s-a tras asupra lui, din Bulgaria, două focuri de armă în dreptul satului Filarentin. În ziua de 14 iunie 1923, fiind cu șalupa „Porumbița” pe Dunăre, acesta a fost somat cu focuri de armă în dreptul km 722, aproape de pichetul Bistreț să tragă la malul bulgăresc. Patrurile plutonului Zimnicea sunt atacate frecvent cu focuri. Asupra portului Bechet s-au tras*

mai multe focuri de armă, unele căzând chiar în apropierea clădirilor, fapt ce a determinat pe comandantul grănicerilor bulgari din Rahova să vină la Bechet și să ceară scuze.” (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

Ancheta desfășurată de comandantul Sectorului 8 bulgar, ca urmare a interogării ofițerilor și soldaților bulgari din Sectorul 22, a stabilit că niciunul dintre aceștia nu a tras vreun foc de armă. Au fost trase focuri de armă cu ocazia exercițiilor regulate, desfășurate pe malul Dunării, în dreptul satului Novo-Selo spre satul Florentin. Era posibil să se fi tras focuri asupra ambarcațiunii românești, dar nu au fost trase de soldații bulgari. Cercetarea la fața locului a stabilit că locuitorii orașului Nicopole au tras din podgoriile învecinate spre ținte amplasate pe malul opus. De asemenea, s-a constatat că doi soldați bulgari, aflați sub influența alcoolului, din garnizoana orașului Orehovo, au tras două focuri dintr-o barcă. Au fost dispuse sancțiuni pentru cei găsiți vinovați (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

La 26 martie 1924, Corpul Grănicerilor semnala Ministerului Afacerilor Străine, cu adresa nr. 4059, noi incidente la frontiera de sud. Conform acesteia, „*companiile de frontieră din Cadrilater raportează diferite încercări de treceri din Bulgaria la noi și chiar atacuri ale comitațiilor asupra patrulilor și pichetelor. Pentru a se da un câmp de vedere mai deschis soldaților care fac serviciul de pază, acest comandament a intervenit la Ministerul Domeniilor pentru aprobarea defrișării pădurilor din apropierea frontierei, fiind dat în acest sens dispozițiile necesare de către minister. Pe teritoriul bulgar găsindu-se de asemenea păduri, cu onoare vă rugăm să binevoiți a interveni la Legația bulgară ca aceste păduri să fie defrișate pentru a ușura serviciul de pază și a contribui la siguranța soldaților ambelor state” (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).*

Cu privire la această problemă, la 31 decembrie 1924, Legația României de la Sofia a fost informată cu adresa 2834 de către Ministerul bulgar de Externe că pădurile bulgare din apropierea frontierei au fost defrișate pe o adâncime de 1.000 de metri în ocoalele forestiere Rusciuc, Razgrad, Șumla, Provadia și pe o adâncime de 200 de metri în ocolul forestier Varna (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

În vara anului 1925, Corpul Grănicerilor semnala Ministerului Afacerilor Străine mai multe atacuri ale soldaților bulgari asupra pichetelor românești de la frontiera de sud. Ca urmare a acestor incidente, s-a constituit o comisie mixtă, care s-a întrunit în ziua de 4 decembrie 1925, alcătuită din colonelul Stănescu Nicolae, comandantul Regimentului 1 Grăniceri, și colonelul Penev Alexandru, din partea bulgarilor. S-a discutat cazul atacului pichetului român nr. 98 de către pichetele bulgare nr. 16 și nr. 17, din noaptea de 16 spre 17 iulie 1925, incident care s-a petrecut în urma unei amenințări a santinei române de către santinela bulgară, care se găsea pe teritoriul bulgar, în fața santinei noastre. Cercetările au scos în evidență trei chestiuni nefavorabile grănicerilor bulgari, semnalate în procesul-verbal încheiat cu această ocazie. Prima se refera la amenințarea făcută de santinela bulgară asupra grănicerului

român pentru eliberarea unui individ reținut de acesta. Delegația bulgară a susținut că amenințarea soldatului bulgar se datora unei mentalități slabe din partea acestui soldat care era un dezertor din armata română care fugise în Bulgaria, fiind folosit de grănicerii bulgari în serviciul lor (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

A doua problemă cercetată avea ca obiect focurile de armă trase asupra pichetului român nr. 98. Delegația bulgară a afirmat că primele focuri de armă au fost îndreptate asupra a doi presupuși indivizi care ar fi apărut în fața pichetului bulgar, la o depărtare de 50 m, iar cele 17 focuri, ale căror urme se găsesc în peretele pichetului nostru, se datoresc zăpăcelii soldaților bulgari. Cu ocazia cercetărilor, s-a constatat că, în serviciul pichetului bulgar nr.16 (din fața celui român nr. 98), s-a găsit un individ pe nume Iordan, refugiat din România. Delegatul bulgar a afirmat că acest individ a fost mutat la un alt pichet bulgar. Acest fapt dovedea că bulgarii au în serviciul lor, pe frontieră, refugiați români de care se serveau pentru a da informații și pentru a face să se sustragă supravegherii patrulelor românești comitagiilor care treceau frontiera pe teritoriul nostru, aceasta fiind concluzia celei de a treia ipoteze cercetate (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

Din cauza viscolului puternic, nu s-a făcut cercetarea celorlalte incidente care mai erau de anchetat, aceasta fiind amânată pentru la primăvară. Cu ocazia întrunirii acestei comisii mixte de anchetă, care nu a dus dealtfel la niciun rezultat pozitiv, în afară de cercetările care s-au făcut, ca fapt secundar, s-a mai convenit și asupra chestiunilor următoare: 1) dezertorii refugiați de la noi nu mai erau folosiți în serviciul frontierei de către autoritățile bulgare; 2) ofițerii ambelor state însărcinați cu paza frontierei aveau voie să treacă în uniformă la pichetul cel mai apropiat al statului vecin, pentru relații de serviciu; 3) comandanții militari ai ambelor state se bucurau de semnele exterioare de respect din partea grănicerilor români și bulgari (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

Sprijin al autoritățile civile și militare bulgare în acțiunile comitagiilor

În primăvara anului 1926, comisia mixtă româno-bulgară era solicitată să cerceteze asasinarea a trei soldați români de către comitagiile bulgari, stabiliți în comunele Geovegea, Nastradin și Brășlea. Delegații ambelor părți urmau să se întâlnească la 22 martie 1926, orele 09.00, la Turșmil. Pentru o mai bună colaborare, ofițerii bulgari trebuiau să fie însoțiți de un translator de limbă franceză și de un altul care știa română și bulgară (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

La 20 martie 1926, ora 22.30, patrula pichetului nr. 119, Compania a 8-a Grăniceri Curtbunar, a fost somată prin viu grai și focuri de armă de către comitagiile să predea armele. Patrula s-a angajat în luptă, urmărindu-i pe bandiți până în pădurea Docilar,

unde, din cauza întinericului, le-a pierdut urma ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

La 22 martie 1926, orele 09.00, comisia mixtă româno-bulgară, având aceeași componență, fiind semnalată ca element de noutate, prezența unui reprezentant al Prefecturii Rusciuc, s-a întrunit la pichetul nr. 98 – Turkşmil pentru a continua cercetările începute în decembrie 1925. Înainte de reluarea lucrărilor, delegația română a întrebat dacă mandatul delegației bulgare cuprinde și anchetarea morții celor doi soldați români împușcați, la 6 martie 1926, de către comitagii refugiați în Bulgaria. Deși nu avea permisiunea expresă în privința acestui caz, membrii delegației bulgare au declarat că vor discuta și acest caz. Discuțiile cu privire la acest caz în cadrul comisiei au pus sub semnul întrebării declarațiile comandantului plutonului 3/19 Kiutuklia, care a declarat că cei patru suspecti, cercetați și identificați de partea română ca fiind autorii evenimentelor petrecute pe teritoriul României în zilele de 4, 5, 6 și 7 martie 1926, au fost, în perioada respectivă, în satele lor din Bulgaria. Din declarațiile părinților, rudelor și gazdelor, luate anterior de ofițerii români, reieșea foarte clar că cei patru fuseseră pe teritoriul României, unde au comis jafurile și crima. Delegația bulgară a răspuns că declarația căpitanului Ovcearov Ivan era mai presus de declarațiile rudelor, indivizi care nu aveau nicio răspundere, pentru că nu au depus un jurământ, acest lucru fiind posibil numai în fața instanțelor de judecată. La propunerea unei confruntări între bandiți și rude, partea bulgară s-a opus ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

Mai mult decât atât, delegații bulgari au declarat că investigația a fost făcută de un subofițer care era ajutorul comandantului de subsector care era în concediu, fapt pentru care va răspunde în fața justiției pentru cele consemnate în cercetarea lui. Vrând să vină în sprijinul camarazilor săi, colonelul Penev Alexandru a întrebat de ce ofițerii români nu au anunțat la timp ofițerii, pentru că era posibil ca bandiții să fie prinși. Răspunsul colonelului Stănescu Nicolae a fost că autoritățile române trebuiau în primul rând să stabilească vinovații și numai în baza documentelor încheiate să intervină la oficialii bulgari ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

Astfel s-a procedat în cazul jafului din noaptea de 4/5 martie 1926, în cazul omorului soldaților din ziua de 6 martie 1926, iar în privința evenimentelor din data de 7 martie 1926, știindu-se precis că vinovații erau în Bulgaria, s-a intervenit pentru prinderea lor. În momentul în care s-a reușit identificarea bandiților și aflarea domiciliului acestora, autoritățile bulgare au ezitat să intervină, fapt pentru care s-a cerut o confruntare de către partea română, procedură refuzată de comisia bulgară, care susținea că nu era împuternicită pentru a da un răspuns în această chestiune. Afirmatia delegaților bulgari era falsă. Încă din anul 1922, a fost semnată o înțelegere prin care se stabilea că autoritățile bulgare de la frontieră trebuia să predea criminalii refugiați de o parte sau de alta a frontierei, oricare ar fi originea lor. În urma acestui argument, comisia bulgară a declarat că cei identificați de partea română au fost trimiși Prefecturii Rusciuc, pentru a fi cercetați judiciar acolo și pentru a beneficia de

toate procedurile legale. Partea bulgară a solicitat numele celor vinovați, deși acestea erau menționate în procesul-verbal, încheiat la 7 martie 1926 la frontieră ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

În cadrul discuțiilor bilaterale, delegatul guvernului bulgar, colonelul Penev Alexandru, comandantul sectorului Grăniceri Rusciuc, a afirmat față de colonelul Stănescu Nicolae, comandantul Regimentului 1 Grăniceri, delegatul guvernului român, și maiorul Mladin Dumitru, comandantul Sectorului 3 Grăniceri Pază, că interpretul român Anghel Nebuleanu ar fi spus, în ziua de 7 martie 1926 că, în cazul în care autoritățile bulgare nu vor da concursul autorităților române și nu vor lua măsuri împotriva criminalilor, partea română va urma exemplul grecilor care au protestat în situații asemănătoare. Cu privire la această afirmație, colonelul Stănescu a reamintit delegației bulgare că Anghel Nebuleanu a venit la pichetul bulgar nr. 16 în ziua de 7 martie 1926, orele 15.00, însoțit de maiorul Mladin Dumitru, căpitanul Manoliu B. Ilie, comandantul Companiei a 7-a Grăniceri, căpitanul Popescu, domnul Constantinescu Pretor și domnul Petrescu Ovidiu, șeful Brigăzii de Siguranță Turtucaia, cu misiunea de a-i traduce căpitanului Ovcearov Ivan împrejurările comiterii crimei de către refugiații români care locuiau pe teritoriul bulgar. În cadrul acestor discuții, căpitanul Stănescu a reiterat faptul că translatorul român a explicat că ar fi fost mai bine ca măsurile împotriva celor vinovați să fie luate din timp, pentru că ezitarea autorităților bulgare a permis autorilor să ascundă posibile dovezi ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

De altfel, ofițerul român era nelămurit în privința nemulțumirilor exprimate de colonelul bulgar, întrebându-l pe acesta cum ar fi procedat în locul guvernului român, care, după eforturile de identificare și de stabilire a domiciliului celor vinovați, situat la numai 2 km de frontiera comună, aceștia continuau să treacă în România, să jefuiască satele și să îi omoare pe soldații români în mod mișelesc, în timp ce autoritățile bulgare nu reacționau pe măsura faptelor semnalate. Cum poate fi interpretat faptul că, după recunoașterea acestora și trimiterea semnalmentelor către autoritățile bulgare în vederea luării măsurilor legale care se impuneau, vinovații nu erau arestați, nu erau îndepărtați de la frontieră, iar guvernul bulgar nu punea în aplicare angajamentul, asumat în anul 1922, în privința concursului reciproc în cercetarea incidentelor de la frontieră. Mai mult decât atât, comisia bulgară nu permitea confruntarea martorilor cu suspectii, fapt pentru care partea română putea interpreta că nu se dorește o îmbunătățire a relațiilor bilaterale ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

În această atmosferă, la 22 martie 1926, s-au finalizat discuțiile din cadrul comisiei mixte româno-bulgare, lucrările privind celelalte cazuri suspuse cercetărilor au fost amânate pentru data de 12 mai 1926, întrucât vremea nefavorabilă, timp de 5 zile ploile și viscolul nu s-au oprit, îngreuna deplasarea comisiei la fața locului, fapt consemnat și în procesul-verbal încheiat la data respectivă. Acest document a fost trimis Ministerului Afacerilor Străine, pentru demersuri diplomatice, pe lângă

guvernul bulgar, în vederea sprijinirii cercetărilor comisiei mixte și stopării atacurilor comitagiilor, și Ministerului de Interne, pentru stabilirea prejudiciilor cauzate victimelor de către vinovați ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

La 6 iulie 1926, Legația României de la Sofia a fost notificată de ministrul Afacerilor Străine, I.M. Mitilineu, în legătură cu cercetarea efectuată în privința incidentului de la frontieră, din noaptea de 16 spre 17 iulie 1925, petrecut la frontiera Dobrogei de Sud. Din analiza raportului trimis de Corpul Grănicerilor, ministrul român a observat că, „conform schiței anexată pe întinderea frontierei, este un singur pichet românesc nr. 98 și trei pichete bulgărești (nr. 15, 16, 17). Dacă așa merge pe toată frontiera Cadrilaterului, înțelegem de ce în toate incidentele ai noștri nu sunt în stare să facă nimic, fiind victime sigure. Pădurea prin care trece linia de frontieră între satele Kiutuculia (Bulgaria) și Turkșmil (România) nu a fost tăiată pe zona de frontieră nici din partea noastră, nici din partea bulgară. Și totuși noi am cerut în anul 1922 și Bulgaria s-a angajat să facă aceasta” ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

În aceeași zi, 6 iulie 1926, Legația de la Sofia a transmis și rezultatul anchetei privind omorârea celor doi soldați români la 6 martie 1926, ministrului român, I.M. Mitilineu, prin care propunea extrădarea celor care au comis crima, în baza dovezilor din raportul Corpului de Grăniceri nr. 97/1926, respectiv, Petcu Mițu, Stanciu Atanase Stancev, Petru Dumitru Dasiliev și Nicola Tudor Cocev, stabiliți în satul Ghiovegea, Nastradin și Brășlea, care, în noaptea de 5/6 martie, au atacat și au jefuit comuna Satu Vechi, iar a doua zi, la ora 10.00, i-au omorât pe soldații grăniceri Buga Gheorghe din Regimentul 1 Grăniceri și caporalul Radu Ioan din Regimentul 7 Roșiori, de pe lângă plutonul Masimale. În același timp, se solicita mutarea căpitanului Ovcearov, comandantul subsectorului 3/18 Kituculia, pentru că, de la venirea acestuia la comanda acestui sector de frontieră, atacurile s-au înțesit și din probele strânse, rezulta o rea-credință din partea acestui ofițer în toate anchetele conduse de acesta ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

Ministrul român de la Sofia, Grigore Bilciurescu, aprecia că, în sprijinul propunerii procedurii de extrădare, puteau fi invocate clauzele aranjamentului din 1922, încheiat între cele două guverne, mai cu seamă că delegatul român, colonelul Stănescu, a cerut predarea vinovaților care se aflau pe teritoriul României la data comiterii asasinatelor ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

La 28 iulie 1926, ministrul român de la Sofia primea acordul în privința cererii de extrădare. În această privință, Grigore Bilciurescu îi scria ministrului de externe, I.M. Mitilineu, următoarele: „am onoarea a informa pe Excelența Voastră că, întrucât binevoști a lăsa la aprecierea mea demersul de făcut pe lângă guvernul bulgar, vreau să profit de prima întrevedere cu ministrul de externe pentru a-i cere să-mi declare categoric dacă înțelege să respecte angajamentul luat în 1922 de Stambuliiski relativ la predarea bandiților” ([Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an](#)).

Din documentele cercetate, nu a reieșit faptul că aceștia au fost extrădați, însă la 15 martie 1926, Comandantul Corpului Grănicerilor, generalul de divizie Broșteanu,

a înaintat Ministerului de Interne român, cu adresa nr. 97, raportul secret cu nr. 87, de la aceeași dată, al Regimentului I Grăniceri, însoțit de toate actele referitoare la cercetarea făcută cu privire la omorul săvârșit asupra celor doi grăniceri în ziua de 6 martie 1926, din care se constata o vădită înțelegere între bandiți și organele militare bulgare de la frontieră. (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

Conform acestui raport secret, incidentele, jafurile și omorurile care se comiteau în Dobrogea de Sud „se fac cu știrea și cu concursul ofițerilor bulgari de la paza frontierei, în această cercetare am stabilit că aceștia dau tot concursul comitațiilor și îi acoperă. Refugiații de la noi sunt stabiliți cu știrea autorităților bulgare în cele mai apropiate sate de frontieră. Atunci când comit crime sunt acoperiți de ofițerii bulgari care spun că au fost prezenți la ei pe când rudele lor de la noi, prin declarațiile date la cercetare dezminț declarațiile ofițerilor bulgari și spun că au fost pe teritoriul nostru. De aici se vede o vădită înțelegere între bandiți și organele militare bulgare de la frontieră. În consecință, în acest caz tipic cu probe vădite ar trebui și suntem datori pentru atâta sânge vărsat și atâtea jertfe comise sub scutul ipocriziei bulgare de bună vecinătate, cerem urgent și foarte energic pe cale diplomatică o satisfacție deplină, și anume: arestarea imediată a suszișilor bandiți și extrădarea lor pentru a fi dați autorităților române spre judecare, iar pentru rudele acestora, 26 persoane astăzi arestate, care i-au hrănit pe comitații să fie trimise în judecată, după crima lor contra Siguranței Statului. Cu această ocazie, mai semnalăm domniei voastre că, în comuna Balbunar unde stă colonelul Ghenov, comandantul sectorului de grăniceri, se află o filială a acestor comitații și că nu se poate ca acest colonel să nu aibă cunoștință, contra căreia nu a luat nicio măsură până în prezent” (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

În susținerea celor afirmate mai sus, în raport se menționa faptul că, „la 9 februarie 1926, s-a predat de bună voie cumnatul locotenentului-colonel Ghenov, care a declarat că acesta are cunoștință de organizarea bandelor de comitații care se află pe teritoriul bulgar în comunele situate lângă frontieră din circumscripția plasei Kemanlar, și anume: Kemanlar sediul central de bandă sub conducerea lui Petre Enceff refugiat de la noi din comuna Afatler, județul Durostor și unde se găsește și reședința companiei de grăniceri bulgari, iar restul comitațiilor sunt împrăștiți în comunele: Zavet, Dikilitaş, Kara-Aci, Geferler, Gheovegea, Nastradin, Balbunar, Juper, Kiutuklia, reședința căpitanului Ovcearov care este comandantul plutonului 3/19 de frontieră și Brâșlea.”

În încheiere, în raport se propunea „pentru a asigura viața soldaților noștri care fac paza la frontieră și pentru funcționarii statului să se declare în tot Cadrilaterul starea de asediu cu respectarea **Ordonanței nr. 1 a Corpului 5 Armată din anul 1921** cu următoarele modificări mai puțin: a) să fie scoase de sub starea de asediu capitalele de județe, comunele urbane și reședințele de plase; b) presa să fie liberă; c) restul teritoriului să fie sub stare de asediu militar sub comanda cui se va hotărî. Intervenția pentru mutarea căpitanului Ovcearov de la frontieră pentru care avem următoarele motive: a) atacul pichetului român nr. 98 după cum s-a constatat la ancheta din luna decembrie 1925 că acest atac s-a făcut cu știrea și conducerea

căpitanului Ovcearov. De la venirea acestui ofițer în serviciul frontierei atacurile în zona de frontieră se repetă foarte des, fapte care nu au existat pe timpul când la acel subsector se afla căpitanul Obretinov. Confiscarea și vinderea averilor acelor refugiați – nu cum se face astăzi, că pământurile sunt muncite de rudele lor –, iar produsele în bani sunt trimise acestor comitagii pentru alimentarea lor și susținerea pe teritoriul bulgar contra noastră. Din rezultatul obținut prin vinderea proprietăților acestora să fie despăgubite familiile victimilor. În cazul recent întâmplat cu împușcarea acestor doi soldați, vă rog a se interveni să se stabilească a se plăti câte cel puțin 200.000 lei de fiecare victimă. Dacă nu se ajunge din proprietățile acestor comitagii refugiați, această sumă să se completeze prin repartitia pe capul locuitorilor de pe teritoriul comunelor unde s-a produs crima, întrucât nici unul nu a semnalat apariția banilor și nici nu a ajutat cu nimic la descoperirea și prinderea lor” (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an).

Concluzia Corpului de Grăniceri de la finalul acestui raport secret era ca măsurile arătate mai sus să fie legiferate, dacă nu erau la data raportului, fiind propuse, în acest caz, măsuri complementare privind „confiscarea și vinderea prin licitație publică a întregului avut mobil și imobil al tuturor acelor care au fost dovediți și prinși în flagrant delict de jaf, asasinat ori tăinuire, iar produsul vânzării să formeze un fond de despăgubire pentru victimele jefuite ori omorâte de bandiți, cum este cazul cu soldații noștri. Să se legifereze îndepărtarea în interiorul țării a tuturor rudelor și gazdelor de bandiții dovediți sau acei care au rude fugite în Bulgaria și înrolate în bandele de comitagii. A asista la aceste jafuri și omoruri fără a lua o măsură cu efect contra lor, cred că e o crimă din partea statului.” (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fără an)

Concluzie

Pe fondul nemulțumirii generale care exista în Bulgaria după pierderea Primului Război Mondial, ideile comuniste, importate din Rusia bolșevică, s-au contopit cu politica iredentistă, promovată de liderii politici și militari bulgari care au permis și sprijinit organizațiile și acțiunile teroriste împotriva vecinilor, în special împotriva României. În perioada supusă atenției cititorilor revistei, amenințarea bolșevică plutea asupra continentului european.

Acest articol este scris în memoria grănicerilor români care au căzut la datorie în apărarea frontierei de stat. În cursul anului 1924, comuniștii bulgari au plănuit declanșarea unei revolte care urma să cuprindă întregul teritoriu al Bulgariei și ocuparea de către bandele de comitagii a punctelor strategice de la frontiera cu România. Intervenția autorităților bulgare a dejucat intențiile organizațiilor iredentiste, mulți dintre liderii acestora fiind reținuți de soldații români, în timp ce încercau să treacă frontiera în mod fraudulos.

Cu toate eforturile diplomatice, făcute de Guvernul României și de autoritățile militare ale Corpului de Grăniceri care, prin instituirea comisiilor mixte româno-

bulgare de cercetare a incidentelor frontaliere, au încercat găsirea unei soluții de comun acord pentru încetarea atacurilor comitagiilor bulgari, acestea au continuat și s-au intensificat, punând sub semnul întrebării politica de bună vecinătate a Bulgariei.

Intenția autorului acestui articol a fost să aducă în atenția cititorilor numele ofițerilor și soldaților români care au fost omorâți de către comitagi bulgari, pentru a nu rămâne niște anonimi. Recunoștință veșnică!

Referințe

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe. fără an. „Incidente de frontieră cu Bulgaria, f.n frontieră cu Bulgaria.” *Fond Problema 52, Volumul IV.* București.

Negoită, Cătălin. 2009. *Între stânga și dreapta. Comunism, iredentism și legionarism în Cadrilater (1913-1940).* Craiova: Fundația „Scrisul Românesc”.

Cătănuș, Dan. 2001. *Cadrilaterul. Ideologie cominternistă și iredentism bulgar.* București: Institutul pentru Studiul Totalitarismului.

Operațiuni securizate în spațiul extraatmosferic, centrate pe inteligența artificială *AI-Centric secure outer space operations*

Dr. Ing. Cercetător științific III Ulpia-Elena BOTEZATU^{*,}**

^{*}Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare în Informatică – ICI București, România

e-mail: ulpia.botezatu@ici.ro

^{**}Agenția Spațială Română

e-mail: ulpia.botezatu@rosa.ro

Abstract

Acest articol evaluează în mod critic rolul transformărilor al inteligenței artificiale (IA) în operațiunile militare, concentrându-se pe războiul terestru și pe securitatea spațiului cosmic. Articolul oferă patru puncte principale de discuție: 1) o evaluare a aplicațiilor IA în războiul terestru, folosind tehnologii din lumea reală, precum Project Maven și Taranis de la BAE Systems, ca exemple; 2) o examinare a contribuțiilor și riscurilor IA în domeniul securității cibernetice; 3) o privire detaliată asupra influenței crescânde a IA în domeniul securității spațiale, inclusiv aspecte tehnice ale sistemelor, precum Sistemul Infraroșu Spațial al SUA și Sistemul European de Releu de Date; 4) o analiză a provocărilor etice și de politică, asociate cu implementarea IA, informată de punctele de vedere ale autorului privind necesitatea unei reglementări internaționale. Bazându-se pe diverse studii de caz și consultări cu experți, articolul evidențiază capacitățile IA de a îmbunătăți luarea deciziilor și eficiența operațională, totodată discutând complexitățile etice și tehnice pe care le introduce. Studiul se încheie oferind recomandări nuanțate pentru integrarea responsabilă a IA în strategiile și politicile militare, în special cele referitoare la securitatea spațială. Scopul este de a informa și de a ghida profesioniștii militari și factorii de decizie, oferind informații acționabile pentru luarea de decizii responsabile în scenarii de conflict, augmentate cu IA, atât pe Pământ, cât și în spațiu.

This article critically assesses the transformative role of Artificial Intelligence (AI) in military operations, focusing on terrestrial warfare and outer space security. It offers four main points of discussion: 1) An evaluation of AI applications in terrestrial warfare, using real-world technologies such as Project Maven and BAE Systems' Taranis; 2) an examination of AI's contributions and risks in the field of cybersecurity; 3) an in-depth look at AI's growing influence in space security, including technical aspects of systems like the U.S. Space-Based Infrared and the European Data Relay System; 4) an analysis of the ethical and policy challenges associated with AI deployment, informed by the author's viewpoints on the necessity of international regulation. Drawing from various case studies and expert consultations, the article highlights AI's capabilities in enhancing decision-making and operational efficiency while discussing the ethical and technical complexities it introduces. The study concludes by offering nuanced recommendations for responsibly integrating AI into military strategies and policies, especially those concerning space security. The aim is to inform and guide military professionals and policymakers by providing actionable insights for responsible decision-making in AI-augmented conflict scenarios on Earth and in space.

Cuvinte-cheie:

inteligența artificială (IA); spațiu extraatmosferic; securitate spațială;
război în contextul spațial; dinamica războiului; decizii strategice.

Keywords:

*artificial intelligence (AI); outer space; space security; conflict in outer space;
dynamics of warfare; strategic decisions.*

1. Introducere

În era tehnologică actuală, conflictul armat a depășit teatrele terestre convenționale, extinzându-se în imensitatea spațiului cosmic. Inovații notabile în inteligența artificială (IA) acționează ca factori catalizatori pentru această evoluție, prezicând transformări esențiale atât în operațiunile militare terestre, cât și în cele spațiale. Acest articol își propune să ofere o privire cuprinzătoare asupra rolului IA în setările militare moderne, cu accent deosebit pe importanța tot mai mare a acesteia în securitatea spațiului cosmic. Spre deosebire de literatura anterioară, care se concentrează, în general, fie pe aspectele tehnice, fie pe cele etice ale IA, acest articol caută să facă legătura dintre aceste perspective, încorporând puncte de vedere personale și o analiză tehnică nuanțată.

Adoptarea IA în domeniile de luptă aduce o mulțime de potențiale avantaje. Utilizarea mecanismelor autonome, unităților aeriene fără pilot și modulelor avansate de suport pentru decizii pot îmbunătăți conștientizarea situațională, pot rafina abilitățile de luare a deciziilor și pot spori productivitatea operațională. Instrumentele IA oferă autonomie tehnică și facilitează decizii rapide și precise, crescând astfel eficiența operațională și reducând riscurile asociate cu prezența umană în zone cu risc înalt. Concomitent, aceste instanțe subliniază beneficiile secundare legate de protejarea resurselor vitale și de asigurarea funcționării fără probleme a serviciilor spațiale. Pentru a ilustra în continuare acest lucru, articolul va investiga meritele și dezavantajele tehnice ale sistemelor IA actuale în război.

Pentru a sublinia capacitatea revoluționară a IA în setările militare, această lucrare va face referire la studii de caz empirice și la literatura pertinentă care descrie rolurile IA în eforturile militare anterioare și avansările tehnologice în domeniu. Exemple, precum Project Maven, BAE Systems Taranis, Sistemul Infraroșu Bazat în Spațiu al SUA și Sistemul European de Relee de Date, vor lămurii potențialul IA de a redefini strategiile de conflict armat. În plus, lucrarea va examina aplicarea IA în sistemele menționate.

Cu toate acestea, integrarea IA în operațiunile militare curente nu este fără provocări semnificative și dileme morale. Argumentul acestei lucrări aduce în prim-plan aspecte precum repercusiunile asupra proceselor cognitive umane, vulnerabilitățile introduse de sistemele AI și contururile în evoluție ale războiului. Adoptarea unei perspective judicioase, susținută de un cadru riguros de reglementare și implementare, este esențială pentru a limita amenințările latente și pentru a valorifica avantajele IA în medii de luptă.

În concluzie, prin împletirea detaliilor tehnice, a aplicațiilor din lumea reală și a punctelor de vedere personale, această lucrare se străduiește să furnizeze perspective cuprinzătoare asupra implicațiilor IA în teatrele operaționale militare, punând accent pe inovațiile legate de spațiu. Prin fuzionarea studiilor de caz empirice cu

lucrări literare relevante, se urmărește prezentarea unor perspective valoroase și recomandări acționabile pentru a naviga cu dibăcie această transformare tehnologică crucială și pentru a capitaliza pe potențialul IA într-un mod judicios și strategic.

2. Aplicații ale inteligenței artificiale în conflicte armate

Lucrarea începe prin explorarea rolului în evoluție al inteligenței artificiale în contexte militare, concentrându-se cu precădere pe aplicarea sa în vehicule autonome, drone și instrumente avansate de suport pentru decizii. Vehiculele ghidate de inteligența artificială reprezintă un progres revoluționar în logistica și transportul militar modern. Aceste vehicule și-au demonstrat eficacitatea în îmbunătățirea logisticii și a transportului pe câmpul de luptă. Cu ajutorul sistemelor ghidate de IA, aceste vehicule pot traversa medii dificile, se pot adapta la schimbări neprevăzute și pot crește siguranța trupelor implicate în roluri de transport ([Wavell Room 2023](#); [Maxwell 2020](#)).

În plus, utilizarea sistemelor aeriene fără pilot (UAS), augmentate cu caracteristici de inteligență artificială a transformat profund tactica și strategiile militare contemporane. Astfel de UAS îmbunătățite cu IA facilitează supravegherea superioară, recunoașterea și capacitățile de angajare de precizie, oferind forțelor armate un nivel ridicat de conștientizare situațională, reducând în același timp pericolele întâlnite de operatorii umani în scenarii de misiune. Exploatându-și capacitatea intrinsecă pentru achiziția și analiza autonomă a datelor, aceste aparate discern și abordează în mod abil potențiali adversari, amplificând astfel eficacitatea tactică în teatrele de luptă ([Bistron și Zbigniew 2021](#), 871-890); ([Szabadföldi 2021](#), 157-165).

În plus, sistemele inteligente de suport pentru decizii, ghidate de algoritmi de IA, și-au demonstrat potențialul în îmbunătățirea proceselor de luare a deciziilor pentru comandanții militari. Prin procesarea unui volum uriaș de date în timp real și oferind analize cuprinzătoare, aceste sisteme pot ajuta la identificarea modelelor, la detectarea anomaliilor și la furnizarea de informații valoroase pentru a sprijini luarea deciziilor eficiente. De la scenarii tactice la cele strategice, sistemele de suport pentru decizii, alimentate de IA, permit personalului militar să facă alegeri informate și să optimizeze alocarea resurselor în medii operaționale dinamice și complexe ([Scharre și Horowitz 2018](#)).

Încorporarea inteligenței artificiale în aceste domenii reprezintă o transformare profundă în strategia și tactica militară. Prin integrarea modalităților centrate pe IA în operațiunile de luptă, forțele de apărare pot exploata inovații tehnologice de ultimă oră pentru a asigura un avantaj strategic, pentru a îmbunătăți eficacitatea operațională și a minimiza vulnerabilitățile în teatrele de conflict multifacetate și dinamice.

Deși aceste progrese oferă îmbunătățiri notabile, ele introduc și provocări noi, inclusiv riscul de a depinde excesiv de sisteme automate, potențialul pentru părtinirea algoritmică și implicațiile etice ale delegării deciziilor de viață și de moarte la mașini. Pe măsură ce IA continuă să evolueze, este imperativ ca decidenții strategici militari să ia în considerare acești factori și să pledeze pentru cadre cuprinzătoare de guvernare care să definească utilizarea responsabilă a IA, asigurând alinierea la dreptul internațional și la principiile umanitare ([Bistron și Zbigniew 2021](#), 871-890).

Instrumentele de IA nu doar oferă autonomie tehnică, ci și facilitează decizii rapide și precise, sporind astfel eficiența operațională și reducând pericolele asociate cu prezența umană în zonele de mare risc. Din punctul meu de vedere, capacitățile transformatoare ale acestor tehnologii sunt de-a dreptul revoluționare. Ele au potențialul de a revoluționa strategia și operațiunile militare, având impact asupra societății la mai multe niveluri. Cu toate acestea, capacitățile lor remarcabile nu ar trebui să eclipseze responsabilitățile etice care vin odată cu ele.

2.1. Inteligența artificială în evoluția domeniilor tradiționale de război

Ascensiunea inteligenței artificiale (IA) anunță o nouă epocă în analele progresului tehnologic, influențând substanțial diverse sfere ale existenței umane. În special în cadrul angajamentelor militare, importanța IA este în creștere, dată fiind capacitatea sa de a redefini fronturile viitoare de luptă. Acest discurs academic se apleacă asupra ramificațiilor IA în teatrele clasice de război, cuprinzând uscat, mare, aer și spațiu cibernetic, elucidând progresele, provocările aferente și conotațiile mai largi. Această analiză este întărită de opinii extrase din surse academice semnificative.

IA aduce o reconfigurare a strategiilor militare, a paradigmatelor operaționale și a doctrinelor tactice în arenele tradiționale de conflict: uscat, mare, aer, completate de domeniile emergente ale spațiului și ciberneticului. Deși potențialul IA este mare, cu eficiențe operaționale sporite și capacități augmentate, ea pune în același timp dileme legate de deliberările etice, de guvernarea politică și de spectrul mai larg al repercusiunilor de securitate ([Russell, Dewey și Tegmark 2015](#); [Davis 2022](#), 74-90).

Pe fronturile terestre, impactul IA asupra luptelor desfășurate pe uscat este profund. Vehiculele terestre fără pilot (UGV), alimentate de IA, sunt capabile să îndeplinească roluri diverse, de la luptă și recunoaștere la sarcini logistice, reducând astfel pericolele pentru oameni ([Hester și alții 2012](#), 117-121). Cu toate acestea, apar enigme, inclusiv aspecte morale și juridice ale aparatelor de luptă autonome, complexitățile navigării topografice și susceptibilitatea la subversiuni adverse ([Johansson 2018](#), 140-155).

Confruntările maritime sunt, de asemenea, supuse unei metamorfoze catalizate de IA. Navele marine autonome și sistemele centrate pe IA redefinesc tactica navală, facilitând orchestrea flotelor, recunoașterea subacvatică și perturbarea cadrului de comunicație al adversarului ([Munim și alții 2020](#), 577-597; [Pedrozo 2023](#)). Cu toate acestea, fidelitatea operațională a acestor construcții în medii marine capricioase,

vulnerabilitatea lor la atacuri cibernetice și ramificațiile autonomiei în apele globale necesită o analiză riguroasă ([Horowitz 2018](#); [Scharre și Horowitz 2018](#)).

Războiul aerian nu este imun la această transformare. Vehiculele aeriene fără pilot (UAV) și aviatorii autonomi, potențați de IA, îmbunătățesc recunoașterea, discernământul țintelor și capacitățile de forță. Aici, discuții despre nivelul de autonomie în decizii letale și reziliența împotriva amenințărilor cibernetice și tangibile necesită mai multă considerare ([Gargalakos 2021](#)).

Cu spațiul și mediul cibernetic câștigând recunoaștere ca noi dimensiuni militare, amprenta IA este indelibilă. Sarcinile, precum interpretarea imaginilor conduse de sateliți, ofensivele și defensivele cibernetice, și navigația vehiculară extraterestră se bazează în mare măsură pe IA ([Buchanan 2017](#)). Provocările în aceste sfere includ ritmul accelerat al inovației tehnologice, ambiguitățile legale, pericolele de escaladare și vulnerabilitățile sistemelor la invazii cibernetice avansate ([Bistron și Zbigniew 2021](#), 871-890).

În timp ce ne străduim să integrăm invariabil IA în toate arenele de conflict, atât convenționale, cât și avangardiste, o înțelegere perspicace a implicațiilor sale multiple devine esențială. O astfel de înțelegere va fi instrumentală în modelarea normelor de politică, a canoanelor etice și a protocoalelor de securitate infailibile, vizând să folosească în mod optim potențialul IA, abordând în același timp provocările sale inerente ([Forrest și alții 2020](#)).

În rezumat, integrarea IA în sferile militare stabilite are potențialul de a remodela doctrina și practica militară. Clarificările academice, menționate aici, fac lumină în privința numeroaselor moduri în care IA influențează angajamentele pe uscat, mare, aer și spațiu cibernetic, subliniind progresele și dilemele asociate, cu un apel clar la o desfășurare înțeleaptă, conștientă de ramificațiile etice, juridice și sociale. Eforturile viitoare în domeniul cercetării, inovației și solidarității internaționale sunt imperative.

2.2. IA și noile domenii ale războiului cibernetic, spațial și cognitiv

Dincolo de limitele tangibile ale câmpurilor de luptă tradiționale, războiul a evoluat în sfere diverse, în special în spațiul cibernetic, în imensitatea spațiului cosmic și în mediul cognitiv complex. În fruntea acestei evoluții, se află dezvoltarea rapidă a inteligenței artificiale care, deși este un facilitator, introduce și provocări complexe ([Horowitz 2018](#)).

Intruziunea IA în sfera războiului cibernetic a fost atât profundă, cât și variată. Aceasta acționează ca un multiplicator de forță, sporind capacitățile ofensive, în timp ce întărește fortificațiile defensive ([Buchanan 2017](#)). Prin IA, există o creștere a capacității pentru analize predictive, o îmbogățire a discernământului amenințărilor, o accelerare a ratelor de răspuns și simplificarea diverselor procese de securitate cibernetică. În același timp, această integrare deschide o posibilă cutie a Pandorei:

spectrul atacurilor cibernetice, alimentate de IA avansată, caracterizate prin complexitatea și imprevizibilitatea lor ([Shakarian, Shakarian și Ruef 2013](#)).

Vastul gol al spațiului cosmic, odată o frontieră a explorării și curiozității, este treptat rezervat eforturilor militariste. Amprenta IA în acest domeniu este indiscutabilă, orchestrând navigația precisă a sateliților, îmbunătățind capacitățile de detectare la distanță și oferind supraveghere spațială meticuloasă ([Johnson-Freese și Handberg 2018](#)). Cu toate acestea, infuzia IA în conflictul centrat pe spațiu nu este lipsită de dileme ([Fourati și Alouini 2021](#), 213-243). Apare o multitudine de preocupări, de la pericolul proliferării resturilor spațiale, la posibilitatea unor accidente de satelit și la pericolul iminent al unor confruntări involuntare, care ar putea escalada ([Kessler și Cour-Palais 1978](#), 2637-2646).

Teatrul cognitiv, adesea intangibil, dar extrem de surprinzător, vede rolul tot mai mare al IA în modelarea strategiilor de război informațional, în orchestrarea campaniilor psihologice și în modularea diseminării propagandei. Prin algoritmi ghidați de IA, aceste operații au o precizie și un impact fără precedent. Cu toate acestea, o astfel de precizie generează propria serie de dileme – căile pentru manipulare, potențialul de a comite înșelăciune și amenințarea însăși a structurii instituțiilor și a proceselor democratice ([Bradshaw și Howard 2019](#)).

Împletirea IA cu domeniile diversificate ale războiului semnaleză un viitor plin atât de posibilități fără precedent, cât și de provocări formidabile. Recunoașterea acestei dualități este imperativă. Ca atare, prin acest articol se subliniază necesitatea unui modus operandi integrativ și interdisciplinar pentru a identifica și a analiza complexitățile asociate războiului condus de IA. Este un efort care necesită o împletire armonioasă a proceselor tehnologice cu elaborarea de politici înțelepte, toate având ca scop asigurarea securității globale, menținerea standardelor etice și promovarea echilibrului internațional.

3. Implementarea inteligenței artificiale în operațiunile militare și implicațiile asupra securității spațiului extraatmosferic

Această secțiune are ca scop să exploreze unele exemple notabile din lumea reală, examinând integrarea complexă a inteligenței artificiale (IA) în operațiunile militare și repercusiunile ulterioare asupra securității spațiului extraatmosferic.

3.1. *Project Maven*

Proiectul Maven, cunoscut și sub numele de Echipa Transfuncțională pentru Războiul Algoritm (Strout 2022), a fost inițiat de Departamentul Apărării din Statele Unite (DoD) și lansat în aprilie 2017. Obiectivul principal a fost să implementeze tehnologii IA pentru a interpreta un volum mare de date video. Utilizând învățarea automată,

proiectul a avut ca scop să ajute analiștii umani să filtreze un volum mare de date adunate zilnic, permițând astfel identificarea mai rapidă a potențialelor amenințări și a informațiilor acționabile.

Capabilitățile de gestionare a datelor, demonstrate de Proiectul Maven, subliniază potențialul inteligenței artificiale de gestionare și de analizare a datelor de la constelații de sateliți în timp real. Acest lucru ar putea facilita monitorizarea mai eficientă a spațiului cosmic și identificarea în timp util a amenințărilor, cum ar fi resturile spațiale sau sateliții ostili (Strout 2022).

Bazându-se pe metodologiile din Proiectul Maven, IA poate fi utilizată pentru a procesa date de la sateliți, pentru a identifica amenințări potențiale, pentru a monitoriza corpuri cerești și chiar pentru a detecta semne ale activităților inamice în spațiu. În plus, capacitățile demonstrate de Proiectul Maven pot fi adaptate pentru a prezice și a detecta activități, precum manevrele satelitare adverse, coliziuni potențiale sau identificarea activelor spațiale ascunse. Aceasta devine crucială pe măsură ce națiunile dezvoltă capacități antisatelit și alte active spațiale ofensive.

În cele din urmă, capabilitățile de analiză de mare viteză ale sistemelor, precum Proiectul Maven, combinate cu sateliții de releu, pot asigura ca forțele terestre să primească informații în timp real de la activele bazate în spațiu. Aceasta înseamnă timpi de răspuns mai rapizi la amenințările emergente și utilizarea mai eficientă a resurselor în teatru. În ceea ce privește implicațiile asupra securității și apărării la sol, Proiectul Maven a contribuit la îmbunătățirea apărării împotriva rachetelor, la o mai bună conștientizare a câmpului de luptă și a ajutorat la monitorizarea infrastructurii și activelor (Strout 2022).

Proiectul Maven stă ca un testament al puterii sinergice a IA și a capabilităților bazate în spațiu. Pe măsură ce IA continuă să progreseze și să se integreze mai mult în infrastructurile de apărare, limitele pe care le poate atinge în ceea ce privește securitatea spațiului cosmic și apărarea la sol sunt vaste. Exploatată corespunzător, această sinergie poate remodela peisajele strategice ale apărării atât în spațiu, cât și la sol, oferind factorilor de decizie militari instrumente avansate pentru menținerea securității naționale și globale.

3.2. BAE Systems Taranis

Dezvoltat de BAE Systems, Taranis este un prototip avansat de dronă stealth, conceput pentru a depăși limitele capacităților vehiculelor aeriene de luptă fără pilot (UCAV) (BAE Systems, fără an). Înradăcinat în inteligența artificială avansată, această dronă este abil concepută pentru a executa autonom misiuni sofisticate, care includ țintirea de precizie, culegerea de informații și evitarea sistemelor de detectare ale inamicului.

Pe măsură ce tehnologii precum Taranis avansează, potențialul adaptării lor la misiunile din spațiul cosmic devine evident. Sistemele ghidate de inteligență

artificială, inspirate de Taranis, ar putea gestiona întreținerea sateliților în mod autonom (Fourati și Alouini 2021, 213-243). Astfel de sisteme ar putea detecta defecțiuni, ar putea repara componente și ar putea asista la sarcinile de realimentare, prelungind astfel durata de viață a sateliților aflați pe orbită și optimizându-le utilitatea. În plus, profitând de capacitățile inteligente de evitare ale lui Taranis, sistemele viitoare susținute de IA ar putea urmări, categorisi și gestiona în mod sigur resturile spațiale potențial periculoase, protejând astfel activele spațiale vitale.

Într-un domeniu spațial tot mai contestat, unde posibilitatea de extindere a conflictelor dincolo de Pământ devine o realitate, sistemele autonome modelate după Taranis ar putea fi utilizate în acțiuni defensive rapide. Aceste acțiuni ar putea include protejarea activelor de rachete antisatelit sau contracararea încercărilor de război electronic.

Activele spațiale, inspirate de autonomia lui Taranis, ar putea juca un rol central în retransmiterea datelor în timp real. Forțele terestre, dependente de un flux constant de informații din spațiu, ar beneficia semnificativ de pe urma unor astfel de canale de comunicare îmbunătățite, perfecționând astfel coordonarea misiunilor și răspunsul la amenințări. Similar cu capacitățile de stealth și de recunoaștere ale lui Taranis, omologii săi spațiali ar putea fi folosiți la supravegherea potențialelor amenințări terestre. Aceste sisteme ar putea profita de IA pentru a analiza și prezice mișcările inamice, servind ca sisteme de avertizare timpurie a apărării terestre la atacurile sau avansările adversare iminente.

Prin extrapolarea capacităților sistemelor de tipul Taranis în vastitatea spațiului cosmic, strategiile de apărare pot fi redefinite, creând o integrare fără sudură între domeniile aerian și spațial. Această sinergie, alimentată de IA, deține potențialul de a remodela semnificativ peisajul strategic al apărării în următorii ani, oferind un nou nivel de pregătire și de reacție pentru operațiunile militare la scară globală.

3.3. Sistemul Infraroșu pe Bază de Sateliți al SUA (SBIRS)

Sistemul Spațial Infraroșu (SBIRS) este un component critic al strategiei de apărare a SUA, proiectat pentru a menține o supraveghere constantă și pentru a furniza avertizări timpurii împotriva amenințărilor cu rachete (Lockheedmartin, fără an). Acesta este compus din sateliți în orbita geosincronă a Pământului (GEO) și din senzori găzduiți pe sateliți în orbite înalte și eliptice (HEO).

SBIRS joacă un rol semnificativ în avertizarea cu privire la rachete, în apărarea împotriva rachetelor și în conștientizarea spațiului de luptă. Prin valorificarea punctelor de vedere extinse, oferite de orbitele spațiale, SBIRS îmbunătățește mecanismele de apărare terestre și oferă comandanților și responsabililor de elaborarea politicilor informații în timp real privind mișcările și desfășurările strategice ale inamicului.

Integrarea inteligenței artificiale (IA) în SBIRS îi amplifică potențialul, asigurând o procesare rapidă și precisă a datelor, ceea ce este indispensabil sistemelor de apărare

contemporane. IA ajută la evaluarea amenințărilor, trecând printr-o multitudine de evenimente infraroșii pentru a detecta lansările de rachete sau alte potențiale amenințări rapid și fiabil.

Cu fuziunea dintre IA și SBIRS, sistemele de apărare antirachetă bazate la sol pot fi activate imediat la detectarea unei amenințări, asigurând astfel un nivel înalt de pregătire. Această capacitate de avertizare timpurie este vitală pentru protejarea infrastructurilor critice și a populației de eventuale atacuri cu rachete.

În plus, prezența unui sistem cu capacitate înaltă ca SBIRS, consolidat de IA, servește drept factor de descurajare a potențialilor adversari. Cunoașterea faptului că lansările de rachete și alte acțiuni agresive pot fi detectate aproape instantaneu poate descuraja acțiunile ostile. În plus, oferă un avantaj strategic în negocierile diplomatice, deoarece națiunile care dețin astfel de sisteme avansate pot pleda dintr-o poziție de forță.

În rezumat, sinergia dintre SBIRS și IA prezintă o abordare orientată către viitor în apărare, exemplificând beneficiile integrării capacităților spațiale cu tehnologii computaționale avansate. Pe măsură ce amenințările potențiale devin din ce în ce mai sofisticate, sisteme ca SBIRS, susținute de puterea IA, sunt esențiale în menținerea unui avantaj strategic și în protejarea activelor terestre.

3.4. Sistemul European de Releu de Date (EDRS)

EDRS, adesea denumit "SpaceDataHighway" ([European Space Agency \(ESA\), fără an](#)), reprezintă o constelație europeană inovatoare de sateliți geostaționari, concepută pentru a facilita transmiterea rapidă a informațiilor între sateliți, nave spațiale, UAV-uri și stații de sol.

Integrarea inteligenței artificiale (IA) cu capacitățile EDRS de retransmitere în timp real a datelor optimizează semnificativ fluxul de date critice. Această integrare asigură o comunicare fără întreruperi și crește viteza și eficiența procesării și analizei datelor. EDRS, îmbunătățit de IA, devine un component fundamental pentru analiza amenințărilor în timp real. Acesta asigură o comunicare rapidă și fiabilă între diferite active spațiale și sporește mecanismele de apărare colaborative în spațiu.

O capacitate notabilă a EDRS este abilitatea sa inerentă de a transmite continuu un volum substanțial de date. Integrarea acestei caracteristici cu tehnologiile IA permite o rutare mai inteligentă a datelor, o alocare eficientă a priorităților și o procesare accelerată. În consecință, informațiile critice pot ajunge rapid la factorii de decizie, facilitând astfel decizii rapide și bazate pe date ([European Space Agency \(ESA\), fără an](#)).

Un avantaj deosebit al EDRS constă în facilitarea comunicării fără întreruperi între activele spațiale. Integrarea IA introduce un plus semnificativ de management inteligent al comunicațiilor. De exemplu, în situații în care ar putea apărea interferențe sau congestii ale sateliților, IA poate ajuta la optimizarea canalului, reducând semnificativ riscul de eșecuri de comunicare.

Pentru vehiculele aeriene fără pilot (UAV) angajate în misiuni de recunoaștere, EDRS îmbunătățit de IA poate accelera dramatic fluxul de date esențiale. Algoritmii avansați sunt capabili să proceseze fluxurile de date de intrare, izolând și subliniind amenințările sau punctele de interes potențiale. Această tehnologie face ca forțele de la sol să primească informații exacte și la timp, îmbunătățind astfel eficiența lor operațională.

Pe măsură ce integrarea IA în operațiunile militare documentate și în progresele tehnologice persistă, potențialul său transformațional devine din ce în ce mai clar. Aceste aplicații din lumea reală nu doar redefinesc paradigmele militare actuale, dar și evidențiază oportunitățile și provocările iminente, asociate cu securitatea spațiului cosmic. Integrarea armonioasă a IA în aceste progrese tehnologice reprezintă un pas semnificativ către un ecosistem spațial mai sigur și vigilent.

Această secțiune a avut ca scop să ofere factorilor de decizie militari strategici o înțelegere cuprinzătoare a capacităților sistemului EDRS, în special atunci când sunt îmbunătățite de tehnologiile IA. A subliniat potențialul unei astfel de combinații de îmbunătățire semnificativă a securității spațiului cosmic, permițând procese de luare a deciziilor mai rapide și eficiente.

3.5. Analiză comparativă

Pentru a oferi o înțelegere mai profundă a puterii transformatoare a IA în operațiunile militare și spațiale, este esențial să examinăm critic inițiativele cheie din acest domeniu. Acest lucru presupune o analiză comparativă a patru proiecte majore: Proiect Maven, Taranis de la BAE Systems, Sistemul Spațial cu Infraroșu al SUA și Sistemul European de Releu de Date. Criteriile pentru această evaluare includ examinarea obiectivelor strategice, a infrastructurii tehnologice, a rezultatelor operaționale și a dilemelor etice, asociate cu fiecare proiect.

Proiect Maven se concentrează pe automatizarea procesului de recunoaștere a obiectelor în seturi mari de date. Utilizează algoritmi de învățare automată pentru a trece prin date vizuale, îmbunătățind semnificativ viteza de analiză a datelor. Cu toate acestea, eficacitatea sa în scenarii reale de luptă rămâne încă un subiect de dezbateră. O problemă etică semnificativă care rezultă din Proiect Maven este potențiala sa utilizare abuzivă în supravegherea civilă, alături de preocupări privind automatizarea aspectelor războiului.

În contrast, Taranis de la BAE Systems își propune să revoluționeze lupta aeriană printr-o dronă de luptă autonomă, capabilă atât de recunoaștere, cât și de ofensivă. Utilizând sisteme avansate de zbor și de țintire, conduse de IA, Taranis a demonstrat cu succes capacitățile sale de zbor autonom. Cu toate acestea, încă nu a fost operaționalizat în lupta reală. Capacitatea dronei de a lua decizii de viață și de moarte ridică întrebări etice critice, în special în ceea ce privește rolul supravegherii umane în războiul automatizat.

Trecând la aplicațiile spațiale, Sistemul Spațial cu Infraroșu al SUA servește, în primul rând, drept sistem de avertizare timpurie pentru apărarea împotriva rachetelor. Se bazează pe senzori cu infraroșu pentru a detecta semnaturile termice, generate de lansările de rachete. Deși a îmbunătățit capacitățile de detectare a rachetelor, ar putea întâmpina limitări împotriva noilor forme de tehnologie de furtivitate. În plus, acest sistem ridică întrebări etice privind supravegherea globală neautorizată și militarizarea crescândă a spațiului.

Sistemul European de Releu de Date oferă o altă fațetă a tehnologiei spațiale, concentrându-se pe posibilitatea de a efectua un releu rapid de date între Pământ și sateliții care orbitează. Deși a fost conceput pentru uz civil, tehnologia sa de comunicare cu laserul ar putea fi folosită în supravegherea militară. A consolidat cu succes comunicația în timp real, dar rămâne vulnerabil la posibile atacuri cibernetice, prezentând o provocare etică în ceea ce privește securitatea datelor și scopul intenționat al tehnologiei.

În concluzie, această analiză comparativă dezvăluie că, deși proiectele, fiecare în parte, contribuie în mod unic la peisajul operațiunilor militare și spațiale bazate pe IA, toate introduc noi provocări etice. Punctul meu de vedere se aliniază la ideea că aceste proiecte sunt revoluționare în potențialul lor de a schimba strategia militară și operațiunile spațiale. Totuși, acest entuziasm trebuie ponderat, din considerente etice. Pe măsură ce aceste tehnologii continuă să evolueze, ele aduc în atenție probleme fără precedent despre etica războiului și a supravegherii, probleme pe care trebuie să le abordăm în mod proactiv pentru a exploata întregul lor potențial într-un mod responsabil.

4. Integrarea inteligenței artificiale în dialogurile instituționale care reglementează domeniul militar

Tehnologiile de inteligență artificială pătrund tot mai mult în diverse sectoare, dintre care domeniul militar nu face excepție. Viteza, precizia și capacitățile potențiale ale IA aduce fără îndoială beneficii. Cu toate acestea, amalgamarea acestei tehnologii cu strategia și tacticile militare aduce provocări complexe. Această secțiune explorează necesitatea unui dialog pe marginea integrării IA, a strategiilor pentru încorporarea sa și a rolului esențial al dialogurilor instituționale în conturarea viitorului IA în domeniul militar (Davis 2022, 74-90). Secțiunea se concentrează pe integrarea inteligenței artificiale (IA) în dialogurile instituționale care reglementează domeniul militar. Conținutul oferă o examinare cuprinzătoare a preocupărilor etice și de securitate asociate cu încorporarea tehnologiilor IA în strategiile și tacticile militare. Subliniază necesitatea colaborării și discursului internațional dintre diferiți actori în abordarea eficientă a acestei provocări.

În etapele inițiale de dezvoltare a IA, tehnologia manifesta considerații etice și de securitate semnificative. Capacitatea sistemelor IA de a funcționa autonom, în

special în contexte de luptă, introduce dileme etice profunde, mai ales în ceea ce privește responsabilitatea, în cazul încălcărilor potențiale ale principiilor de război (Forrest și alții 2020). Extrapolând, această provocare este „cutia neagră” a unor tehnologii IA, unde procesele decizionale rămân neclare, ridicând preocupări mai ales în contextele în care se utilizează forța letală.

Pentru a cultiva un discurs bine informat la intersecția dintre inteligența artificială (IA) și operațiunile militare, o abordare multidimensională, bazată pe expertiză diversă este imperativă. O înțelegere aprofundată a acestui domeniu apare atunci când există o interacțiune armonioasă între oamenii de știință din domeniul calculului, eticieni, profesioniști în domeniul juridic, strategii de apărare și arhitecți de politici. Angajamente regulate, exemplificate prin ateliere structurate, simpozioane și inițiative de schimb de specialiști, servesc drept căi esențiale, asigurându-se că actorii cheie rămân la curent cu dinamica în evoluție și cu complexitățile etice ale rolului IA în apărare (Forrest și alții 2020).

În abordarea integrării inteligenței artificiale (IA) în cadrul operațiunilor militare, există o necesitate urgentă de a trece de la perspective insulare la deliberări mai cuprinzătoare și globale. Construirea unui set coerent de standarde pentru desfășurarea IA în contexte armate cere un angajament neclintit de colaborare internațională. Acest sentiment este exemplificat de eforturi, cum ar fi cele întreprinse de Grupul de Experti al Națiunilor Unite privind Sistemele Letale Autonome. Mai mult, pentru a rămâne la curent cu natura dinamică a progreselor IA, este imperativ ca aceste dezvoltări tehnologice să devină subiecte de bază în discuțiile instituționale recurente.

Educația factorilor de decizie este de o importanță crucială. Este esențial ca strategii militari, factorii de decizie politică și comandanții să fie nu doar informați în legătură cu capacitățile și limitele actuale ale IA, ci și educați în privința implicațiilor etice, juridice și operaționale ale utilizării sale.

În încheiere, merită subliniată importanța învățării colaborative dintre națiuni. Provocările tot mai mari de integrare a IA în operațiunile militare sunt de natură globală, iar soluțiile pot fi identificate și implementate cel mai eficient prin cooperare internațională. Împărtășirea perspectivelor, strategiilor și celor mai bune practici între națiuni – prin acorduri formale, grupuri de lucru multinaționale sau conferințe internaționale – poate contribui semnificativ la stabilirea unor standarde robuste, recunoscute la nivel global, pentru utilizarea IA în context militar.

Este demn de subliniat că, deși tehnologiile sunt revoluționare, umanitatea s-ar putea să nu aibă încă înțelepciunea necesară pentru aplicarea lor etică. Mai multe cercetări și poate mai mult timp sunt necesare pentru a aborda în mod adecvat considerațiile etice care înconjoară IA în setările de securitate militară și spațială.

Concluzii

Evoluția războiului este intrinsec legată de progresele tehnologice, inteligența artificială (IA) apărând ca o forță transformățională deosebită, așa după cum s-a subliniat în cuprinsul acestui articol. Explorarea noastră a evidențiat natura multifacțată a influenței IA în domeniile tradiționale și emergente ale războiului, cu studii de caz care ilustrează implicațiile sale profunde pentru securitatea terestră și cosmică.

Se pot deriva câteva perspective cheie din discursul nostru:

- 1. Colaborare interdisciplinară:** Natura complexă a tehnologiilor IA necesită o abordare colaborativă, împletind expertiza din informatică, etică, drept, strategie militară cu elaborarea de politici. O astfel de sinergie interdisciplinară asigură o înțelegere cuprinzătoare și o implementare responsabilă a IA în contexte militare.
- 2. Imperative regulatorii:** Integrarea IA în război subliniază necesitatea normelor și standardelor internaționale. Instituțiile, în special cele din sectorul militar, trebuie să stimuleze proactiv dialogurile pentru a stabili aceste cadre, luând indicii de la inițiative precum Grupul de Experți Guvernamentali al Națiunilor Unite privind Sistemele de Arme Autonome Letale.
- 3. Preocupări etice și de securitate:** Provocările inerente, asociate cu IA, inclusiv dilema „cutiei negre”, capacitățile de luare a deciziilor autonome și compatibilitatea cu legile umanitare internaționale accentuează importanța considerațiilor etice. Echilibrarea puterii tehnologice cu obligațiile etice este esențială.
- 4. Pregătirea pentru viitor:** Ritmul rapid de dezvoltare a IA cere ca profesioniștii militari și factorii de decizie să fie la curent cu tendințele tehnologice. Strategiile trebuie să fie atât adaptabile, cât și orientate spre viitor. Această abordare proactivă ajută la maximizarea potențialului benefic al IA, reducând în același timp riscurile asociate.
- 5. Securitatea spațiului cosmic:** Cu spațiul cosmic emergent ca un domeniu critic al războiului modern, convergența IA cu tehnologiile spațiale, precum Sistemul European de Releu de Date (EDRS), are implicații semnificative asupra apărării și securității terestre. Asigurarea implementării responsabile a IA în acest domeniu este vitală pentru stabilitatea globală.

Luând în considerare potențialul transformator și provocările IA, se recomandă ca națiunile să investească în inițiative de cercetare interdisciplinară care să unească tehnologia, dreptul, etica și strategia militară. Această cercetare ar trebui să aducă un plus de informații în conceperea de reglementări și standarde armonizate la nivel

internațional. În plus, strategiile militare și factorii de decizie ar trebui să se angajeze în consultări regulate cu experții în IA, cu eticieni și cu parteneri internaționali pentru a rafina și a adapta strategiile, pe măsură ce tehnologia evoluează.

În încheiere, scopul acestui articol a fost de a oferi o înțelegere cuprinzătoare, dar nuanțată a rolului transformator al IA în războiul modern, în special în ceea ce privește securitatea spațială. Ca cineva profund investit în acest domeniu, cred că aceste tehnologii dețin un potențial fără precedent. Cu toate acestea, este crucial să le abordăm cu prudență și rigurozitate etică. Echilibrul dintre inovație și aplicare etică este delicat și va necesita studiu suplimentar și cooperare internațională pentru a fi menținut.

În timp ce IA oferă un potențial transformator, integrarea sa în domeniul militar trebuie abordată cu prudență, cu claritate și cu un angajament neclintit față de principiile etice. Pe măsură ce ne aflăm la răscrucea dintre inovația tehnologică și impactul său profund asupra războiului, rolul instituțiilor în a ghida această traiectorie devine tot mai crucial. Doar prin acțiune colectivă și informată, ne putem asigura că viitorul războiului, modelat de IA, este în acord cu obiectivele noastre globale de securitate, cu normele etice și cu valorile umane.

Referințe

BAE Systems. fără an. „Taranis.” Accesat 9 august 2023. <https://www.baesystems.com/en/product/taranis>.

Bistron, M. și P. Zbigniew. 2021. ”Artificial Intelligence Applications in Military Systems and Their Influence on Sense of Security of Citizens.” *Electronics* 10 (7): 871-890. doi:<https://doi.org/10.3390/electronics10070871>.

Bradshaw, S. și P. N. Howard. 2019. *The global disinformation disorder: 2019 global inventory of organised social media manipulation*. Oxford Internet Institute.

Buchanan, B. 2017. ”The Cybersecurity Dilemma: Hacking, Trust and Fear Between Nations.” doi:[10.1093/acprof:oso/9780190665012.001.0001](https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190665012.001.0001).

Davis, S.I. 2022. ”Artificial intelligence at the operational level of war.” *Defense & Security Analysis* 38 (1): 74-90. doi:[10.1080/14751798.2022.2031692](https://doi.org/10.1080/14751798.2022.2031692).

European Space Agency (ESA). fără an. ”European Data Relay Satellite System (EDRS) Overview.” Accesat 9 august 2023. <https://connectivity.esa.int/european-data-relay-satellite-system-edrs-overview>.

Farhad, Manjoo. 2017. ”Snap Makes a Bet on the Cultural Supremacy of the Camera.” *New York Times*.

Forrest, E.M., B. Boudreaux, A.J. Lohn, M. Ashby, C. Curriden, K. Klima și D. Grossman. 2020. *Military Applications of Artificial Intelligence: Ethical Concerns in an Uncertain World*. Santa Monica: Editor RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR3139-1.html.

Fourati, F. și M.S. Alouini. 2021. "Artificial intelligence for satellite communication: A review." *Intelligent and Converged Networks* 2 (3): 213-243. [doi:10.23919/ICN.2021.0015](https://doi.org/10.23919/ICN.2021.0015).

Gargalakos, M. 2021. "The role of unmanned aerial vehicles in military communications: application scenarios, current trends, and beyond." *The Journal of Defense Modeling and Simulation*.

Hester, G., C. Smith, P. Day și A. Waldock. 2012. "The Next Generation of Unmanned Ground Vehicles." *Measurement + Control*, Vol 45/4 May: 117-121.

Horowitz, M.C. 2018. "The promise and peril of military applications of artificial intelligence." <https://thebulletin.org/2018/04/the-promise-and-peril-of-military-applications-of-artificial-intelligence/>.

Johansson, L. 2018. "Ethical Aspects of Military Maritime and Aerial Autonomous Systems." *Journal of Military Ethics*, 17 (2-3): 140-155. [doi:10.1080/15027570.2018.1552512](https://doi.org/10.1080/15027570.2018.1552512).

Johnson-Freese, J. și R. Handberg. 2018. *Space, the Dormant Frontier: Changing the Paradigm for the Twenty-First Century*. Praeger.

Kessler, D. J. și B. G. Cour-Palais. 1978. "Collision frequency of artificial satellites: The creation of a debris belt." *Journal of Geophysical Research* 83 (A6): 2637-2646.

LaSalle, Peter. 2017. "Conundrum: A Story about Reading." *New England Review* 38(1): 95-109. Project MUSE.

Lockheedmartin, fără an. "Early Missile Warning: Space Based-Infrared System (SBIRS)." Accesat 9 august 2023. <https://www.lockheedmartin.com/en-us/products/sbirs.html>.

Maxwell, P. 2020. "Artificial intelligence is the future of warfare (just not in the way you think)." <https://mwi.westpoint.edu/artificial-intelligence-future-warfare-just-not-way-think/>.

Munim, Z.I., M. Dushenko, V. Jaram, V.J. Jimenez, M.H. Shakil și M. Imset. 2020. "Big data and artificial intelligence in the maritime industry: a bibliometric review and future research directions." *Maritime Policy & Management* 47 (5): 577-597. [doi:10.1080/03088839.2020.1788731](https://doi.org/10.1080/03088839.2020.1788731).

Pedrozo, R. 2023. "Advent of a New Era in Naval Warfare: Autonomous and Unmanned Systems." În *Autonomous Vessels in Maritime Affairs. Studies in National Governance and Emerging Technologies*, de T.M. Johansson, J.E. Fernández, D. Dalaklis, A. Pastra și J.A. Skinner. Cham: Palgrave Macmillan. [doi:10.1007/978-3-031-24740-8_4](https://doi.org/10.1007/978-3-031-24740-8_4).

Russell, S., D. Dewey și M. Tegmark. 2015. "Research Priorities for Robust and Beneficial Artificial Intelligence." *AI Magazine* 36 (4): 105-14. [doi:https://doi.org/10.1609/aimag.v36i4.2577](https://doi.org/10.1609/aimag.v36i4.2577).

Scharre, P. și M. C. Horowitz. 2018. "Artificial Intelligence: What Every Policymaker Needs to Know." https://s3.us-east-1.amazonaws.com/files.cnas.org/hero/documents/CNAS_AI_FINAL-v2.pdf?mtime=20180619100112&focal=none.

Shakarian, P., J. Shakarian și A. Ruef. 2013. *Introduction to Cyber Warfare: A Multidisciplinary Approach*. Syngress.

Strout, N. 2022. "Intelligence agency takes over Project Maven, the Pentagon's signature AI scheme." <https://www.c4isrnet.com/intel-geoint/2022/04/27/intelligence-agency-takes-over-project-maven-the-pentagons-signature-ai-scheme/>.

Szabadföldi, I. 2021. "Artificial Intelligence in Military Application – Opportunities and Challenges." *Land Forces Academy Review* 26 (2 (3921)): 157-165. doi:<https://doi.org/10.2478/raft-2021-0022>.

Wavell Room. 2023. "The Future of Defense: The Role of Artificial Intelligence in Modern Warfare." <https://wavellroom.com/2023/01/27/artificial-intelligence/>.

EDITOR

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
(Editură cu prestigiu recunoscut de Consiliul Național de
Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare)
Adresa: Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel. 319.48.80 / 0365; 0453

Bun de tipar: 02.10.2023
Lucrarea conține 136 de pagini.